

Elismerés

3. oldal

Régióink

7. oldal

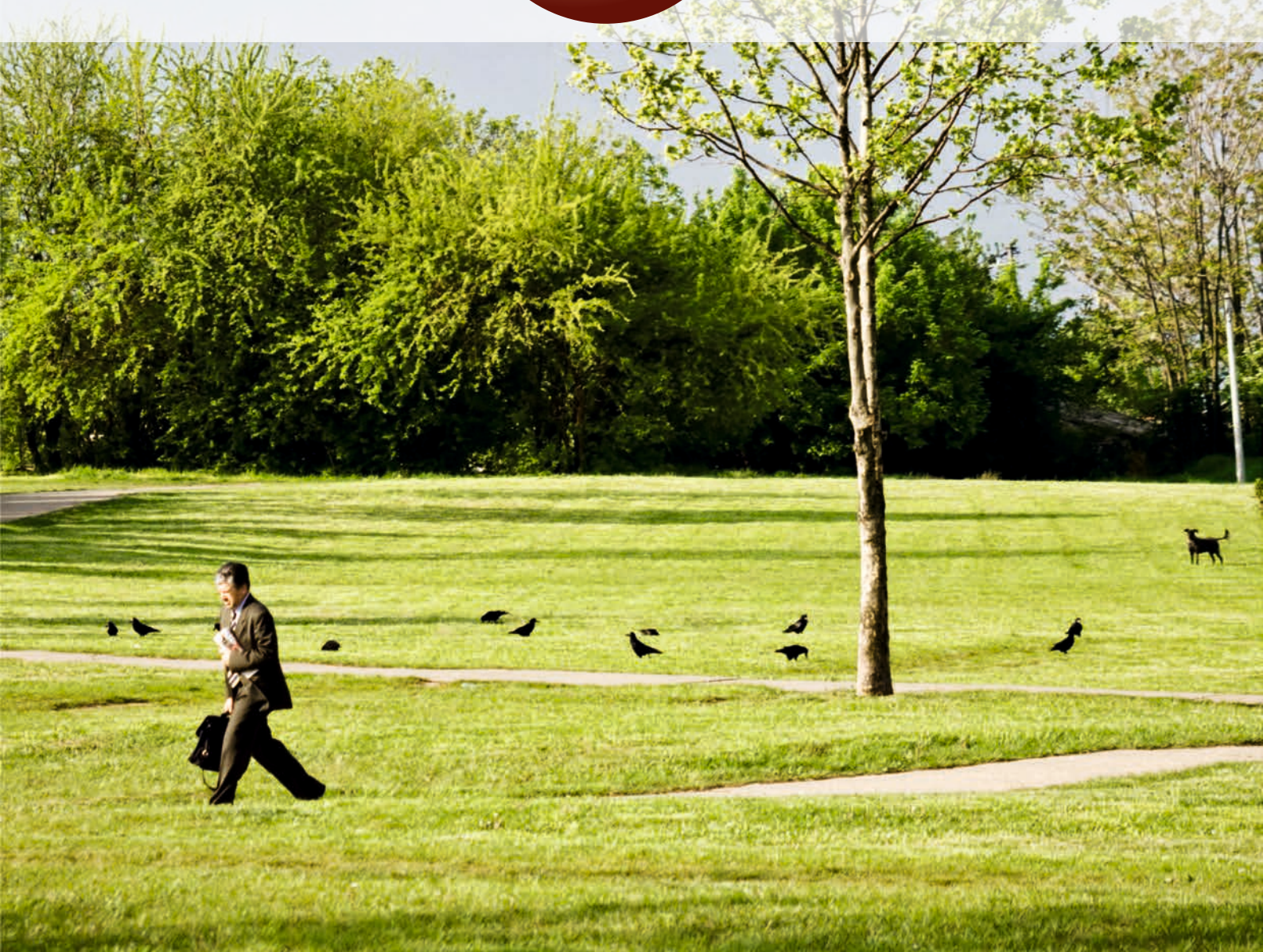
Panasztörvény

39. oldal

www.onkormanyzas.sk

II. ÉVFOLYAM, 1. SZÁM, 2012.

ÖNKORMÁNYZATI SZEMLE

Autonómia modellek 48. oldal

Tartalom

Az állampolgárokhoz közelálló igazgatás legyen a cél	4 - 6
Régióink (Nagyszelmenc - Veľké Slemence, Pered - Tešedíkovo, Hodos - Vydrany, Feled - Jesenké, Kürt - Strekov)	7 - 20
Intézmények, hivatalok, elérhetőségek	21 - 28
Panasztörvény	29 - 34
Kétnyelvű űrlapminták	35 - 43
Az önkormányzatok gazdasági feladatai a második negyedévben	44 - 45
Autonómiamodellek (elmélet és gyakorlat az Európai Unióban)	46 - 62

Elismerés

Nagy megtiszteltetés érte lapunk kiadóját, a Pro Civis Polgári Társulást: a magyar Nemzetpolitikai Tárcaközi Bizottság februári ülésén a nemzeti jelentőségű intézmények közé sorolta a csallóközcsütörtöki székhelyű szervezetet. Az elismerés az érintetteknek általában jólesik, párhuzamosan mindig akadnak olyanok, akik az ilyen és ehhez hasonló döntést megkérdőjelezzik, sőt, bírálják. Mindkét magatartást természetesnek tartom, s mert az első esetben érzésekről, a másodikban véleményről van szó, nem igazán ildomos foglalkozni egyikkel sem.

Ennek megfelelően nem a véleménnyel kívánok foglalkozni, hanem azzal, amivel egyik magyar nyelven kiadott szlovákiai lapunk újságírója „alátámasztotta” a döntés feletti csodálkozását. Többek között arról ír, hogy a polgári társulás az elmúlt évtől kiadja az Önkormányzati Szemlét, amelyből néhány darabot ingyen eljuttatott pár önkormányzatnak, ami szerint kevés az ilyen nagy elismeréshez. Nem feltételezem, hogy a szerzőt a rosszindulat vezérelte, azt meg végképp nem, hogy olvasóit akarta volna félrevezetni. Marad hát a pontatlan információ, ami akár úgy is születhetett, hogy bizonyos községi hivatalok nem juttatták el lapunkat azokhoz, akiknek készül: a polgármesternek és az önkormányzati képviselőnek. Merthogy a „néhány darab a pár önkormányzatnak” a valóságban ötszáznyolc önkormányzatot és összesen háromezer darabot jelent, azaz a Pro Civis minden olyan településre eljuttatja az Önkormányzati Szemlét, ahol a belügyminisztériumi nyilvántartó szerint a magyar nemzetiségű polgárok aránya meghaladja a húsz százalékot. Az elosztás kulcsa: öt darabot kapnak a kis és közepes települések, a nagyobbak tíz példányt, míg a városokba tizenötöt küld a társulás egy-egy számunkból. És minden önkormányzatnak eljuttatott minden példány ingyenes.

Ennyit a lapunkkal kapcsolatos információ pontosításaként. A Pro Civisről pedig még annyit: lapunk is, de számos más sajtótermék és hírportál is beszámolt arról, hogy működteti az onkormanyzas.sk honlapot is, amelyen a polgári társulás által lefordított szlovák törvények találhatóak magyar nyelven, ugyancsak találhatóak magyar nyelvű önkormányzati rendeleti minták, illetve olyan kétnyelvű (szlovák-magyar) űrlapok, amelyek a polgárok és az önkormányzatok közti kapcsolatokban használatosak. Minthogy ezzel a tevékenységgel eddig senki nem foglalkozott, holott a kisebbségi nyelvhasználati törvény már 1999-től lehetővé teszi a kisebbséghez tartozó polgárok számára a hivatalos ügyintézését anyanyelven a helyi államigazgatási és önkormányzati szerveknél, tizenkét éves törvényes mulasztás megszüntetésén fáradozik a Pro Civis.

Mindezt csak mellékesen írtam le, feltételezve azonban, hogy azok, akik úgy döntöttek, a Pro Civis Polgári Társulás a nemzeti jelentőségű intézmények közé tartozik, ismerték a fenti tényeket, szemben a magyarul kiadott szlovákiai lap újságírójával. S megengedem még azt is, hogy a hiányos információt tartalmazó írás szerzője e tények ismeretében sem tartja majd indokoltnak a polgári társulás elismerését. Hiszen a vélemény szabad, még akkor is, ha hiányos ismereteken alapul.

Neszméri Sándor

Az állampolgárokhoz közelálló igazgatás legyen a cél

Elemzők nem tartják szerencsésnek, ha a demokratikus választások legitím többsége nem tudja befejezni a választási ciklust, azt pedig, hogy a bizalmatlansági szavazást követően előrehozott választásokat tartanak az országban, sokak számára alkotmányossági kérdésként is felvetődik. Utóbbi szakértők a két évvel ezelőtti csehországi alkotmánybírói döntésre hivatkoznak, amely kimondta, hogy a választási ciklust nem szabad lerövidíteni, mert sérülnek a képviselők alkotmányos jogai, s arra mutatnak rá, hogy Csehszlovákia utódállamaiban a nemzeti alkotmányok szinte azonosan fogalmazzák a parlamenti választások eredményével és a választási ciklus idejével, illetve a képviselői mandátum gyakorlásának feltételeivel kapcsolatban. Tekintettel azonban arra, hogy a kérdésben a Szlovák Alkotmánybírószéket még senki nem kereste meg a vázolt ügyben, na meg azért is, mert Szlovákiában a kormány 2011. októberi megbukása óta már lezajlottak az előrehozott választások, s e sorok írásakor a szavazás abszolút győztese már az új kormány megalakulásán fáradozik, nem kívánunk a továbbiakban az előrehozott választások hatékonyságával vagy hátrányaival foglalkozni. Az alkotmányosság kérdését pedig eleve felesleges feszegetni egy beszélgetés során, hiszen a döntő szót úgy is csak az illetékes taláros testület mondhatja ki.

Azt a tényt azonban nem kerülhetjük meg utólag sem, hogy a bizalmat veszített jobb-közép kormánykoalíció elképzelései olyannyira nem feleltek meg az önkormányzatok gyakorló kommunális politikusainak, hogy a Szlovákiai Városok és Falvak Szövetsége húszéves fennállása alatt először kényszerült rendkívüli közgyűlést összehívni és tiltakozni a pénzügyminisztérium által vázolt új finanszírozási rendszer ellen. Az is tény, hogy a jobb-közép kormánykoalíció és az önkormányzatok között a kormányzás egész másfél éve alatt feszült volt a viszony, pedig a kormány el sem kezdte közigazgatási reformját, amit egyébként tartalmazott a kormányprogram. És az is tény, hogy a közigazgatás átalakítására szükség lenne, sok mindent újra kellene gondolni a 2002- 2004-ben megfogalmazott és törvénybe iktatott önkormányzati rendszer, illetve annak finanszírozása kapcsán.

A változások szükségességéről, az önkormányzatok és az államigazgatás viszonyáról, és az új kormánytól várható lépésekről Öry Péterrel, Csallóközcsütörtök polgármesterével, a Magyar Koalíció Pártja közigazgatási alelnökével és – nem mellesleg - az önkormányzatok munkájának segítségét felvállaló és lapunkat is megjelentető Pro Civis Polgári Társulás elnökével beszélgettünk.

- Beszélgetésünk idején még az sem világos, milyen minisztériumok maradnak, illetve sor kerül-e valamely tárcák összevonására, kik lesznek az új kormány tagjai, csak annyi biztos, hogy a választások győztese, a Smer szociáldemokrata párt egyedül fog kormányozni. Ennek megfelelően érdemes odafigyelni minden mondatra, amit a kormányalakítással megbízott pártelnök, Robert Fico mond a leendő kabinet céljairól és szándékairól. A kevés információ között szerepel,

hogy szándékában áll felszámolni a kerületi államigazgatási szerveket, ami bizonyos értelemben feltételezi a közigazgatási reform folytatását. Ön szerint mi várható az önkormányzatiság fejlesztése kapcsán az új kormánytól, illetve mire lenne a legnagyobb szükség a reform esetleges folytatása során?

- Nem tartom sem ésszerűnek, sem szerencsésnek, ha bárki sommás véleményt mond már most az új kormány bármi-

nemű várható lépéséről, netán már most minősíti a még meg sem fogalmazott célok végeredményét. Meg kell várni legalább a kormányprogramot, de még inkább azt az időszakot, amikor annak egyes szakterületein – mondjuk a közigazgatásban – elkezdődnek a konkrét koncepcionális és jogalkotói folyamatok, mert, mint mondani szokás, az ördög a részletekben lakik.

Arról, hogy mire lenne a legnagyobb szükség, már többet tudok mondani, hiszen akár a Szlovákiai Városok és

Falvak Szövetségében, akár regionális települési társulásokban, vagy éppen a Pro Civis Polgári Társulás által első alkalommal megszervezett önkormányzati szabadegetemen sokan és sokszor beszéltek, beszélünk és azt kell mondanom, politikai hovatarozástól függetlenül az önkormányzatokban gyakorlati munkát vállaló emberek között egészen kis különbségekkel már korábban kialakult a nézetazonosság. Az első és legfontosabb lépés, amit ezen a téren meg kell tenni, az egy mélyreható elemzés. Ennek sok egyéb mellett tartalmaznia kell például azt, hogy az önkormányzatok mintegy nyolc évvel ezelőtt meghatározott jog- és hatáskörei mennyire felelnek meg az azóta megváltozott társadalmi igényeknek, illetve gazdasági és szociális feltételeknek. Meg kellene vizsgálni azt is, mennyire felel meg a lakosság szükségleteinek az a feladatcsomag, amely az államigazgatási hatáskörökből került át az önkormányzatokhoz úgynevezett átruházott jogkörként. Ilyen viszonylatban kellene aztán górcső alá venni a közigazgatási szolgáltatásokat, azt, mennyire kiegyensúlyozottak az államigazgatási és önkormányzati feladatok felosztása és végrehajtása szempontjából, mindezzel párhuzamosan pedig utána kellene számolni annak, hogy megkapták-e az önkormányzatok a központi költségvetésből azt a pénzmennyiséget, amely garantálja az átruházott állami feladatok ellátásának feltételeit. Úgy gondolom, a közigazgatási reform csak akkor folytatható vagy valósítható meg sikeresen, ha minden további lépés meghatározásakor a felsorolt szükséges információk birtokában leszünk.

- Lesz erre a széleskörű és sokrétű elemzésre politikai akarat? Vagy idő? Hiszen súlyos gondokkal küszködik Európa, benne Szlovákia is, sürgős intézkedésekre van szükség a pénzügyi stabilitás érdekében, ami vélhetően megszorításokkal is jár majd, nem kizárt, hogy az önkormányzatok finanszírozását illetően is a források szűkítésére kerül sor.

- Az elmúlt négy-öt év tapasztalata mondatja velem, hogy kell időt találni a helyzet felmérésére, mert meglehetősen kaotikus helyzet alakult ki a közigazgatásban, sok volt a kapkodás. S ha jól belegondolunk, éppen azért születtek rendszeridegen vagy megalapozatlan döntések, mert sosem volt idő

és mindig kevés volt a pénz, sőt, olykor olyan érzése alakulhatott ki az embereknek, hogy mert a kormány nem tud mit kezdeni többek között forráshiány miatt egy-egy államigazgatási feladattal, gyorsan lemondott róla, úgymond az önkormányzatok javára. Tudom, persze, hogy az emberek nagy többsége nem tudja pontosan, hogy amikor igénybe akar venni egy szolgáltatást, az államigazgatás vagy az önkormányzat kötelessége-e a feladat ellátása, legtöbbször nem is érdekli a polgárokat, hogy Szlovákiában duális közigazgatási rendszer van, a polgárokat az érdekli, milyen hatékony az ügyintézés, milyen minőségű szolgáltatást kap az általa felkeresett hivataltól – és bizonyos értelemben igazuk is van. De a közigazgatás szereplőinek tisztában kell ezzel lenniük, a kormánynak és a parlamentnek pedig azzal is, hogy az önkormányzatiság nem egy üres szó, a helyi önkormányzatok pedig nem a szükséges rossz ebben a két szervezetrendszerben. Nem akarok mélyfilozófiai elmélkedésbe bocsátkozni, csak emlékeztetnék arra, hogy Szlovákia csatlakozott az Európa Tanács Helyi Önkormányzatok Európai Chartájához, az pedig egyebek mellett leszögezi, „a helyi önkormányzatok minden demokratikus rendszer egyik alapintézményét képezik” és azt is megállapítja, hogy „csak tényleges feladatkörrel bíró helyi önkormányzatok biztosíthatnak egyszerre hatékony és az állampolgárokhoz közelálló igazgatást”. Szerintem a polgárok szempontjából ugyanez várható el az állami szolgáltatásoktól is, s akkor a szükséges közigazgatási reform irányaként megszabhatjuk, hogy az állampolgárokhoz közelálló igazgatás legyen a cél. A másik fontos megállapítása a Chartának az, hogy a konkrét feladatkörökkel felruházott önkormányzatoknak a létezését és a feladatok ellátáshoz szükséges forrásokat biztosítani kell. A források biztosítása kapcsán pedig van még egy fontos kitétele az Európa Tanács dokumentumának, nevezetesen az, hogy e tekintetben a helyi önkormányzatoknak széleskörű autonómiával kell rendelkezniük. Szerintem a Charta idézett kitételei is azt feltételezik, hogy a reformot nagy körültekintéssel és széleskörű párbeszéddel, az érintettek bevonásával kellene megvalósítani.

- A bevezetőben említettük, hogy a jobb-közép kormány előkészített egy új finanszírozási modellt az ön-

kormányzatok számára, amelynek a lényege az volt, hogy a pénzügyi források alapjául ne csak a személyi jövedelemadó szolgáljon, hanem egy heterogén adóhányad (a sajtó nemes egyszerűséggel mix-adóbevételeknek titulálta az elképzelést). Éppen ez az elképzelés készítette a Szlovákiai Városok és Falvak Szövetségét arra, hogy rendkívüli kongresszust hívjon össze, úgy tiltakozzon a tervezet ellen. Nincs ellentmondás abban, hogy bár a jelenlegi „egyforrású” finanszírozási rendszert általában elégtelennek ítélik meg az önkormányzatok, a tervezett új, a heterogén átengedett közbevételei hányad ellen viszont rendkívüli eszközökkel tiltakoznak?

- Nincs ellentmondás, mert alapvetően nem a finanszírozás formájának a megváltoztatása ellen lépett fel a szövetség, azért tiltakozott, mert a pénzügyminisztérium javaslata alapján 2012-ben a megyei és a helyi önkormányzatok a korábbi finanszírozási rendszer alapján számított összegnél 258 millió euróval kaptak volna kevesebbet. Az is egyértelmű volt a tervezetből, hogy hosszútávon sem jelent stabil és kiszámítható finanszírozást az önkormányzatoknak, sőt, a kisebb települések teljesen ellehetetlenültek volna, gyakorlatilag a megszűnésüket jelentette volna a megoldás. A kormány ugyan nyíltan hangoztatta kormányprogramjában is, hogy az általa elképzelt közigazgatási reform egyik célja a települési önkormányzatok számának jelentős csökkentése, de hát az mégsem járja, hogy a folyamat gazdasági eszközökkel kényszerítse ki a központi hatalom, hogy anyagiak híján önfelszámolásra készítse a közseégeket. Lehet, persze, beszélni arról, hogy a kis Szlovákiában sok a mintegy 2 900 települési önkormányzat, meg figyelmeztetni arra, hogy a hasonló nagyságú észak- vagy nyugat-európai országokban ennek a fele vagy negyede működik, de közben nem szabad megfeledkezni arról, történelmi hagyományunk ez a Tátra és a Duna között. És ha erőszakkal akarja megszüntetni a kormány a települések önállóságát, azt is figyelembe illene vennie, hogy a második világháborút követően negyven éven át a központi hatalom kinyújtott kezeként működtek a nemzeti bizottságok, önkormányzatról, helyi közösségi akaratról szó sem lehetett, az érzékenység tehát indokolt a települések részéről, amikor szuverenitásukhoz ragasz-

kodnak.

- Ön is említette azonban, hogy az emberek a szakmai vitákra nem figyelnek, alapvetően a hivatalok gyorsasága, az ügyintézés hatékonysága érdekli őket. Arra viszont nagyon sokáig nem lesz pénze az országnak, hogy a két-háromszáz lelket számláló településeken az önkormányzatok sokrétű feladatait mind felkészült szakember lássa el. Mi a megoldás?

- Már most is van lehetőség arra, hogy az önkormányzatok bizonyos feladatokat vagy közösen, összefogva lássanak el, esetleg olyan megoldást találjanak, hogy összehangoltan alkalmazzanak hozzáértő szakembert, aki a hét különböző napján aztán másutt és másutt tart hivatalos fogadónapot. Ezt a lehetőséget bővíteni is lehet, avagy irányítottan megszervezni a különböző hatáskörök szakmailag magas szintű ellátását anélkül, hogy sérülne bármelyik település szuverenitása. Azt sem tartom kizártnak, hogy az államigazgatási feladatok átruházása során nem automatikusan kerülnek különböző hatáskörök minden önkormányzathoz, hanem kisebb régióknak kellene bebiztosítani bizonyos szolgáltatásokat, s az érintett önkormányzatok állapítanák, határoznák meg, melyik település a legalkalmasabb a hatáskör ellátására, természetesen a polgárok szempontjait is szem előtt tartva. De szeretném hangsúlyozni: a kialakult helyzet elemzése a legfontosabb feladat, mielőtt hozzálátnánk a közigazgatási reform folytatásához, ezen felmérés természetesen kiterjedne a kistételek gondjainak kezelhetőségére is. Az erőszakos, központból irányított körzetesítést, a kistételek önkényes felszámolását mindenesetre én semmilyen körülmények között nem tartom elfogadhatónak. Egyébként jelzem: véleményemmel nem vagyok egyedül, igen erőteljesen jelen volt ez az álláspont a Szlovákiai Városok és Falvak Szövetségének említett rendkívüli kongresszusán, de ugyanilyen álláspontot képviseltek tavaly októberben a Pro Civis névre hallgató polgári társulásunk által szervezett I. Önkormányzati Szabadegyetem résztvevői, azaz a dél-szlovákiai települések polgármesterei és önkormányzati képviselői is.

- Örülök, hogy megemlítette a szabadegyetemet, hiszen emlékszem, az egyik nagy témaköre az önkormány-

zatok finanszírozása volt, és bárhogy alakul is a közeljövőben a helyzet, az új kormány és az önkormányzatok közötti viszonyban kulcskérdés lesz a pénzügyi források meghatározása és stabilitása. A Nagymegyeren megtartott szabadegyetem résztvevői nem fogadtak el nyilatkozatot a kérdéssel kapcsolatban, bár eléggé egyértelmű volt a viták végkövetkeztetése.

- A szabadegyetem elsődleges küldetése az információk és tapasztalatok cseréje, esetleg olyan új lehetőségek ismertetése, a lehetőségek bemutatása, amely valamilyen oknál fogva kevésbé terjedt el a társadalomban. Egy ilyen vitafórumnak nem célja az, hogy a jelenlévők okvetlenül közös nevezőre jussanak bármilyen kérdésben, amit aztán nyilatkozatban megfogalmaznak. Viszont tény, hogy a tapasztalatcsere során egyértelművé vált, hogy míg az állami költségvetés bevételei az elmúlt években is nőttek, az önkormányzatoknak jutott pénzügyi összeg folyamatosan csökkent, ahogy mondani szokás, az arányokat tekintve jelentősen nyílt az olló. Ez alapján részben az vált világossá, hogy nem jó egy adónemhez kötni a támogatást, másfelől pedig éppen az arányosság stabilitása érdekében arra a következtetésre jutottunk valamennyien, hogy a legjobb megoldás az lenne, ha törvény szabályozná az önkormányzatok támogatását, ami az ország mindenkor éves költségvetési bevételeinek százalékarányosan megszabott összege lenne. Tudom, hogy ez az elképzelés nem áll távol a Szlovákiai Városok és Falvak Szövetségének álláspontjától sem, ezért mindenképpen szorgalmazni kívánjuk abban a társadalmi vitában, amely reményeink szerint megelőzi majd az új kormány és a parlament döntését. Szerintem az ilyen finanszírozás ellen senkinek sem lehetne kifogása, különösen akkor nem, ha komolyan vehetjük a választásokon győztes párt ígéretét, amely szerint érdekelt az átlátható és kiszámítható, könnyen ellenőrizhető rendszer kialakításában.

- Településeink fejlődése, modernizálása szempontjából nélkülözhetetlenek jelenleg az uniós források, erről is egységes vélemény alakult ki a szabadegyetemen, viszont sok panasz is elhangzott, legfőképpen az utófinanszírozás okozta nehézségek miatt, de a kisebb települések polgármesterei szerint még az öt százalékos önrész

biztosítása is gondot okoz sokszor. Ezen a téren milyen megoldási javaslatokkal fogják megkeresni a kormány illetékeseit?

- Ez kulcsfontosságú kérdés lesz a közeljövőben, hiszen tudjuk, hogy az Európai Unió intézményei most készítik elő a 2014-2020-as programozási időszakot, a támogatási formákról és módszerekről pedig a szlovák kormánnyal fognak majd egyeztetni. A tapasztalat valóban az, hogy több település szinte nem is tud élni azon uniós alapok nyújtotta lehetőségekkel, amelyek utófinanszírozási rendszerben hívhatók le, mert képtelen hitelhez jutni, saját forrása pedig nincs egy-egy beruházás kivitelezéséhez, amit aztán utólag folyósít az illetékes minisztérium az uniós pénzekből. De azoknak is gondot jelent az utófinanszírozási rendszer, akik előfinanszírozási hitelt kapnak a bankoktól, hiszen a kamatokat maguknak kell visszafizetni, arra nem vonatkozik semmilyen támogatási forma, vagyis a mi számításaink szerint az úgynevezett öt százalékos önrész a valóságban legtöbbször 15-20 százalékot jelent. Ennek az átláthatatlan helyzetnek a megoldására két javaslatunk is van. Az önkormányzatok részére a jobb és hatékonyabb merítés érdekében az lenne a legjárhatóbb út, ha a kormánynak sikerülne kialakítania az Európai Unióval az összes alap esetében az előfinanszírozási formát, mert tudjuk, hogy van ilyen lehetőség, csak a szlovák küldöttség a 2007-2013-as programozási időszak előtt erre nem figyelt oda. A másik javaslatunk egy olyan költségvetésre épülő alap létrehozása, amely alacsony kamatokkal nyújtana hitelt az önkormányzatoknak, részben az önrész lefedésére, avagy olyan beruházásokra, amelyek mégsem kerülnének be az előfinanszírozások körébe.

Ez az alap gyakorlatilag forgótőkével rendelkezne, s bizonyos értelemben egy állami hitelbank szerepét töltené be. Az állami költségvetést tehát csak a kezdeti időszakban terhelné, mert később a visszafizetett hitelek jelentenék az alap kihelyezhető pénzeszközét. Ezt a megoldást is nagyon sokan támogatják az önkormányzatok részéről, az lesz tehát a dolgunk a közeljövőben, hogy javaslatainkat minden lehetséges fórumon ismertessük és általános támogatást szerezzünk hozzá.

Neszméri Sándor

Végvár a felvidéki határon - Nagyszelmenc ma

A világ magyarsága előtt Nagyszelmenc neve minden bizonnyal ismerősen cseng. A kettészakított ősi magyar falu történetét mára több könyv és dokumentumfilm is tárgyalja. A történelem viharai által megtépázott községről ma elmondható, hogy az Ung-vidék egyik legtakarosabb települése. A falukép alapján a helyi önkormányzat kihozza a lehető legtöbbet az ország egyik legelhanyagoltabb régiójában fekvő községéből.

Nagyszelmenci utam során először Tóth Lajos polgármestert kerestem fel, hogy az önkormányzat tevékenységéről kérdezzem. Tóth úr, aki végzettségét tekintve építészmérnök, a harmadik választási ciklusban vezeti a falut az MKP színeiben. Az ötven éves polgármestertől megtudtam, hogy a 2002-es közigazgatási reform helyi levezetése, a hatáskörök átadása gond nélkül megtörtént. Azóta nagyobb önállósággal, több lehetőséget és forrást kihasználva sikerül építeni a falut. A legnagyobb beruházás a helyi általános iskola felújítása volt, emellett még számos területen fejlődött a település. Rendbe tették a közvilágítást, új járdák épültek, a falut Kísszelmenctől elválasztó szlovák-ukrán határátkelőhöz nemcsak új aszfaltos út, hanem kerékpárút is vezet. Az iskolával közösen többfunkciós, esti kivilágítással ellátott műfüves pályát és új játszóteret sikerült megépíteni. A községi hivatal egy épületben található a kultúrházzal, ami számos rendezvénynek ad otthont. Az épülethez tartozó konyhának köszönhetően nemcsak kulturális, hanem további közösségi eseményeket - bált, lakodalmat - is szerveznek itt. A község háza szomszédságában fekvő épületekből közösségi házat és szabadtéri színpadot hoztak létre. Ez utóbbi közelében található egy húskészítmények tartósítására kialakított füstölő és egy kemence, a szelmenciek mindkettőt bármikor igénybe vehetik. Egy önkormányzati tulajdonban lévő parasztházban folyamatban van a falumúzeum kialakítása. A Nagyszelmenci Falunap közkedvelt rendezvénye volt a régiónak, az utóbbi két évben azonban pénzühiány miatt elmaradt. Idén viszont tervben van, hogy megünnepeljék a falu első írásos említésének évfordulóját. (A pápai tizedjegyzékről van szó 1332-ből.) Ami a közösségi és kulturális életet érinti, megemlítendő, hogy szabadidőközpont is működik a faluban egyházi támogatással, és a Csemadok alapszervezete is újraindulni látszik.

Parkoló a turisták részére

A határátkelőhely

Község háza

Felemás jövőkép

A megvalósítandó tervekkel kapcsolatban megtudtam, hogy a szabadtéri színpad környékén további munkálatok szükségeltetnek, és a község buszmeg-

állóinak rendbetétele is tervben van. A jövővel kapcsolatban viszont az is szóba került, hogy folyamatosan fogy a falu lakossága. „Ott tartunk, hogy községünk lakossága előregedő félben van, mivel alig születik gyerek, az isko-

lát végzett fiatalok pedig arra kényszerülnek, hogy elhagyják szülőföldjüket, mert a környéken nem tudnak miből megélni”- mondta a 630 lelket számláló község polgármestere, majd hozzátette, hogy az üresen álló házak száma már

eléri az ötvenet. Az Ung-vidéken mindig nagy volt a munkanélküliség és az utóbbi időben is sorra szűntek meg munkahelyek. Ez a kétségbeejtő helyzet uralkodik a Nagymihályi járás összes magyarlakta településén.

Mi újság a határon?

Nagyszelmenc híret a falut kettévágó államhatár alapozta meg. A probléma ott kezdődött, hogy e magyar község az I. világháborút követő trianoni diktátum értelmében Csehszlovákia része lett. A II. világháború után az újonnan meghúzott csehszlovák-szovjet határ kettészelte a falut. A 800 lakosú Nagyszelmenc és Kisszelmenc egy részét Csehszlovákiához, a 300 lakosú Kisszelmenc nagyobbik felét pedig a Szovjetunióhoz csatolták. A határőrök az új határon egyetlen nap leforgása

alatt hat méter magas deszkapalánkot építettek. Ez a fal azt is megakadályozta, hogy az egymástól elszakított testvérek, rokonok, ismerősök láthassák egymást. A településeket egymástól 2005 augusztusáig szögesdrót választotta el. A szögesdrót eltávolítását csak az után kezdték el az ukrán hatóságok, hogy a két kormány határátkelő létesítéséről állapodott meg. A határátkelőt végül 2005. december 23-án nyitották meg ünnepélyes keretek között, azóta gyalogosok és kerékpárosok vehetik igénybe. A nem EU-tagországból érkező állampolgároknak jelenleg is vízumot kell váltaniuk az átkeléshez, ami a kárpátaljai magyarok számára is megnehezíti az utazást.

A határátkelőt érintő aktuális helyzetről a korábban tizennyolc évig polgármester, a jelenlegi alpolgármester, Gilányi

László számolt be, aki hetven évesen is aktívan kiveszi a részét a faluban folyó munkákból. Mint elmondta, azon túl, hogy a rokonlátogatás jóval egyszerűbb lett, a határátkelő a faluba érkező szlovákiai állampolgárok számát sokszorozta meg elsősorban.

Ez leginkább a bevásárló turizmusnak köszönhető, ami a határ megnyitását követő években magas fokú forgalmat eredményezett, viszont az áthozható áru megengedett mennyiségének csökkenése és a kárpátaljai árak növekedése miatt mára jóval gyengébb intenzitásával vált. A község tulajdonában lévő, a határon átkelők számára fenntartott fizetős parkoló azonban még most is nyereséget termel Nagyszelmencnek. Időközben a bürokrácia is egyszerűsödött a határon, aminek köszönhetően gyorsabban át lehet kelni.

Dobó István Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola

A Dobó István Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola

Nagyszelmencben 1886-ban nyílt meg az első iskola. Azóta, a II. világháborút követő öt év kivételével, folyik magyar nyelvű oktatás a faluban. 2002-ben az iskola jogalanyiságot kapott, fenntartója az önkormányzat lett. Ez nagyban hozzájárult az intézmény külső és belső felújításához – tudtam meg Hack Lászlótól, az iskola igazgatójától, akinek javaslatára -hivatalba lépésének első évében - a 2005-2006-os tanévben megkezdődött az iskola nevesítése. Az intézmény ekkor vette fel a szomszédos településről származó egri hős nevét. Az iskolába jelenleg 131 gyerek jár elsőtől kilencedik osztályig. A szomszédos falukból a nagyszelmenci iskolabusz szállítja naponta ingyenesen a nebulókat. A születések, a gyerekek számának csökkenése itt is gondot je-

lent, azonban az iskola vezetése mindent elkövet a minőségi oktatás érdekében. Az eredmények tükrében ez sikerül is. A nagyszelmenci iskola diákjai sorra jól szerepelnek a körzeti és országos versenyeken. Az intézmény volt tanulói között nagy a diplomások száma. „Az intézmény megtartó bástyája a magyar identitásnak, ugyanis az nagyon fontos, hogy a minőségi anyanyelvi oktatás feltételeit helyben megteremtsük, elkerülve ezzel azt, hogy esetleg a városi szlovák iskolába járjon a magyar szülők gyereke”- jelentette ki az igazgató úr. Annak érdekében, hogy az iskola még vonzóbb legyen, a már említett modernizáción túl számos további lehetőséget kínálnak a gyerekeknek. Különböző szakkörök mellett családi délutánok és kirándulások is napirenden vannak a tanév során. Mindezt az önkormányzat hathatós segítségével valósítja meg az intézmény.

Nagyszelmenc valódi végvár. A népszámlálási adatok és a választási eredmények tükrében is kiemelkedő a magyarok iránt elkötelezettek száma a faluban. A rosszabbodó gazdasági helyzet és az ebből fakadó kilátástalanság viszont láthatóan ostromolja ezt a végvárat is, éppúgy, mint sok más települést Dél-Szlovákiában. Ha Pozsonyból várunk megoldást e problémákra, végváraink lassan, de biztosan ledőlnek, ezért mihamarabb nekünk kell kiutat találni.

Varga Tibor

Trianoni emlékmű

A falu, amelyik a nevét akarja

Pered a Mátyusföld egyik legnagyobb települése. A Csángó Kistérségi Társulás alapító tagja. 3740 lakosából közel 3000 magyar nemzetiségű. Dolgos, igyekvő, életrevaló nép lakja. A fajtánkra jellemző széthúzás talán Peredre nem annyira érvényes. Önkormányzata minden lehetőséget megragad a falu fejlesztése érdekében. Képviselői és polgármestere az MKP színeiben végzik munkájukat.

Peredi látogatásom első megállója a községi hivatal, ahol a polgármester, Borsányi Gyula fogad, a település mindennapjairól, gondjairól, örömeiről vele beszélgettem.

Az idelátogató vagy a településen áthaladó idegen először az épülő, szépülő, de még mindig befejezetlen főteret veszi észre.

A faluközpontok, főterek felújítását, kialakítását elősegítő EU-s projekt nyújtotta lehetőségeket kihasználva 2010-ben fogtunk neki a tervezésnek. 2011-ben elkezdődtek a munkálatok. Kezdetben minden rendben volt, a tervnek megfelelően készültek el a tér egyes részei. Egy idő után azonban a munka elakadt, a közbeszerzést elnyerő és számos más munkát is felvállaló fővállalkozó csődbe jutott. Szerződést kellett velük bontanunk. Az új közbeszerzési pályázat folyamata és a beruházás átütemezése hónapokig eltartott. A bekötőutak megépítése, aszfaltozása, parkosítás, öntözőhálózat megépíté-

se várnak az új kivitelezőre. Terveink szerint községünk felújított, átépített főterét a június 16-án megrendezendő falunapon adjuk át.

A templom mögötti mellékutcában egy emeletes, az összképbe mégis beleillő új, befejezetlen épületegyüttes emelkedik.

Itt egy három bejáratú 24 lakásos tömbház épül, amelynek építését tavaly júniusban kezdhette el a kivitelező, és csak a tél beállta szakította félbe a munkát. Most, a jobb idő eljöttével folytatják, és remélhetőleg szeptember végén, október elején át tudjuk majd adni a lakásokat.

Úgy tudom, egy környezetkímélő, befejezés előtt álló komposztáló is épül

Pereden, amely nemcsak a falu, de a vidék településeinek zöld hulladékát is feldolgozza majd.

A földmunkák zömét, a terület bekerítését és egy főnyomócső áthelyezését már befejeztük. Az üzemeléshez szükséges gépeket is megvásároltuk – két traktor, pótkocsi, komposztáló berendezés és egy kis furgon szolgálja majd az üzemelést. Az átadás tervezett időpontja 2012 októberre.

Az elkövetkező időszak projektjeiről, terveiről is szeretnénk néhány szót hallani.

Jelenleg a közvilágítás rekonstrukciójának tervezetén dolgozunk, valamint egy térfigyelő kamerarendszer felszerelésére pályáztunk, amely a köztereket és a

Épülő bérlakások

középeket felügyeli majd.

Iskolák

Az egy épületben tevékenykedő két iskolát több mint 300 gyerek látogatja. A szlovák iskola felső tagozatára Zsigárdról és Deákiról is

je, kivitelezője helyszíne a település kulturális és közösségi életének. Fenntartója a község.

A kultúrház csoportok, együttesek, társadalmi szervezetek, társulások munkáját segíti. Több regionális és országos rendezvénynek ad helyet.

járnak gyerekek. A magyar iskola és az intézmény gazdasági igazgatója Jurás Lívia. Ő mondja:

A Peredi Magyar Tannyelvű Alapiskolába 147 diák jár, a tantestület létszáma 15. Ami nagyon fontos, ebben az évben 21 gyereket írtattak be első osztályba. Ezt több a tavalyinál. Az iskolában kilenc szakkör dolgozik. Eredményeink közül elsőként az idegen nyelvű olimpiászokon elért első helyezéseket említem, illetve a Tompa Mihály szavalóverseny járási versenyén elért három első helyet. Olyan volt osztályunk is van, amelynek közel 40 százaléka diplomával rendelkezik.

Iskolánk legismertebb rendezvénye a Flaska Sándorról elnevezett futóverseny, amely nemzetközi jellegű. A vidék kis atlétáin kívül rendszeresen vendégül látjuk testvértelepülésünk, Tab sportolóit is. A három kategóriás verseny nagyon népszerű és elismert sportesemény.

Ilyen gyermeklétszám mellett jól besztva az anyagiakat, mindig jut valami a javításokra, új tanszerekre, a bővítésre. Jelenleg a világítótestek teljes cseréjét tervezzük.

Kultúrház és közösségi élet

Átadása óta a község meghatározó intézménye a kultúrház. Szervező-

Egyik részlege a községi könyvtár, melynek könyvvállománya meghaladja a 17 000 kötetet. Bejegyzett olvasóinak száma évről évre nő. A művelődési otthon munkájának részleteiről Borsányi Erzsébetet, az intézmény vezetője beszélt.

A község művészeti csoportjai közül jelenleg a Peredi Nőiakar, a citerazenekar, a nyugdíjasok női dalosköre és a fiatalok színjátszó együttese dolgozik aktívan, folyamatosan.

A művelődési ház helyiségeiben és a közösségi központban – a Zárda épületében - zumba-, jóga-, nyelv- és táncoktatás zajlik, de ide sorolom az Ezo-klub és a Változó-kor –klub tevékenységét is, amelyek az egészséges életmód és környezettudatosság népszerűsítését vállalták fel. Megemlítem még a Ringató zenei nevelési programot, mely a

kisgyermekes családok körében egyre nagyobb népszerűségnek örvend.

A művelődési ház hagyományos rendezvényei közül a Peredi Cimborák - gyerekek 5-napos nyári tábort és a háromnapos mesefesztivált említem meg. Az együttműködésre és a csapat-szellemre helyezük a hangsúlyt, játékos módszerrel, az alkotás örömeivel gazdagodnak a gyermekek.

A kultúrház honismereti köre havonta rendezi meg PhDr. Novák Veronika helytörténeti előadásait. A látogatottság 30 – 50 fő között mozog.

Mint községi intézménynek, feladatunk az önkormányzat által jóváhagyott közösségi, kulturális és más társadalmi jellegű események megszervezése, lebonyolítása, számos alkalommal társrendezőket.

Nagyon jónak és követendőnek tartom az Önkéntesség éve alkalmából a könyvtárban megvalósított programot. A program keretében az érdeklődő fiatalokat és időseket vontuk be az általunk szervezett rendezvények megvalósításába. Megtapasztalhatták, hogy milyen is ez a munka, valamint azt, hogy milyen öröm egy-egy rendezvény sikere. Az önkéntességi program keretén belül olyan szerveződések próbálunk kialakítani, amelyek képesek kötődést létrehozni az ifjúság, a középkorúak, az idősek generációja és az intézmény között. Meggyőződésünk, hogy a nehéz gazdasági helyzet és a bizonytalan körülmények ellenére is képesek vagyunk megőrizni kulturális intézményünk nyitottságát, segíteni az önmegvalósítás és megújulás vágyát.

Telektó

A falu társadalmi – és érdekszervezetei, társulásai közül a Telektó Polgári Társulás tevékenysége figyelemreméltó. Ez a szerveződés azzal a céllal jött létre,

Telektó

hogy a település egyik, a falu központjában lévő tavát, a Telek-tavat gondozza. A Társulás néhány év alatt kellemes pihenőövezetté alakította a valamikor személtlerakatnak használt, posványos vízfelületet és annak környékét. A tó mélyítése, a halgazdálkodás, a partrész füvesítése, gondozása, a tó folyamatos tisztítása összekovácsolták az alapítók, ma már a falu egyik legeredményesebben dolgozó szervezete. Hagymányossá vált rendezvényei: majális,

gyereknapi, horgászmaraton, kiállítások látogatása. Az országban egyedülálló a tó baktériumos kezelése, tisztítása, amely magyar találmány. A Telektó Polgári Társulás elnöke Herencsár Zsolt

A falu ősi neve

Pered község nagy eseménye volt a parlamenti választásokkal egyidőben megtartott népszavazás, a falu történelmi, majd 800 éves nevének hivatalossá

tétele érdekében.

A 3178 bejegyzett választóból 2020 adta le szavazatát, közülük 1341 mondtott igent a Pered elnevezésre, nemmel 679-en szavaztak. Most már csak a szlovák kormányon múlik, szentesít-e a népakaratot, hogy Pered – hivatalos szlovák néven még Tešedíkovo – hivatalosan is Pered lehessen.

Szabó Frigyes

A közösségi élmény megtartó ereje

Hodosi pillanatképek

Mostanában szinte mást sem hallani egy-egy község polgármesterétől, mint hogy mennyivel faragták le a központi támogatást, hány euróval jut kevesebb fejlesztésre, kultúrára, milyen rombolást végez a gazdasági válság és a szűkkeblű kormányzati vezetés az adott településen, közösségben. A Dunaszerdahely szomszédságában fekvő Hodos, régi nevén Nemeshodos mintha kivételnek számítana. Pedig itt sem fonják kolbászból a kerítést. Igaz, a falu fekvése szerencsésnek mondható, hiszen, mint említettük, közel fekszik a járási székhelyhez, ráadásul a fővároshoz is, így a munkalehetőségek és a demográfiai mutatók is kedvezőbben alakulnak, mint más vidékeken. A pusztai adottság azonban önmagában kevésnek bizonyulna, ha nem lenne a településnek talpraesett polgármestere és ütőképes csapatot alkotó önkormányzata, amely félretette a pártpolitikát, és a közösség érdekeit tartja szem előtt.

Ritka szerencse, ha az újságíró fél év leforgása alatt kétszer is eljut egy községbe, hiszen így naprakészen össze tudja hasonlítani, mi történt ez alatt. Tavaly szeptemberben jártam Hodoson, majd idén márciusban. Bár hat hónap nem nagy idő, sok minden belefér, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy akadnak községek, ahol egy-egy választási időszak négy éve alatt alig történik változás.

Jövő és történelem

„Hodos semmivel sem külön, mint az ország más falvai – mondta tavaly ősszel Balódi László polgármester, aki második éve vezeti a község önkormányzatát. – Ugyanakkor a környéken nagyon kevés település mondhatja el magáról, hogy fölfele ívelne a demográfiai mutatója. 2006-ban, amikor képviselő lettem a helyi önkormányzatban, még 1314 lakosunk volt, s akkoriban például gondot okozott a futballklub vezetésének, hogyan állítson fel egy ifjúsági csapatot, mivel voltak évek, hogy hét gyerek született, abból öt leány.”

A növekedés annak is köszönhető, hogy az önkormányzat prioritásai közé tartozik a fészekrakás. A hodosiak nagy elánnal fogtak hozzá a bérlakások építéséhez, és idén tavasszal az átadott lakások száma már a százat közelíti. Ezek zömébe természetesen helybéli fiatal családok költöznek. Bár enyhe szintű bevándorlás és etnikai vegyülés itt is tapasztalható, a jövevények inkább a régi családi házakat veszik célba. Szerencsére igyekeznek beilleszkedni, és megjelenésük nem borítja fel a sok évszázados közösség egyensúlyát. A számokon túl: az itt élő emberek számára olyan körülményeket akarnak teremteni, amelyek nemcsak itt tartják, hanem büszkévé is teszik őket, hogy hodosiaknak nevezhetik magukat.

Hodost (vagy Nemeshodost – kinek hogyan tetszik) ma 1600-an lakják. A számolgatás nem öncélú, hiszen egy község életében azért fontos a lélekszám, mert könnyebb a kultúrát, a sportot, a tömegszervezetek munkáját, de akár a közmunkát is kétezer lakossal végezni, mint mondjuk kétszázal. Ebben a rő-

vid okfejtésben dióhéjban benne foglaltatik a község polgármesterének a filozófiája is, aki nem tartja kizártnak, hogy a választási időszak végére, vagy kicsivel később Hodos lakossága akár a kétezeret is elérheti, aminek több gyakorlati haszna rajzolódik, többek közt az uniós támogatások tekintetében.

A kérdésemre, hogy elégedett-e a falu mostani nevével, hiszen sokáig nevezték Nemeshodosnak is, Balódi úr elárulja, valóban vannak olyan vélemények, hogy térjenek vissza a Nemeshodos megnevezéshez, de nem lenne szerencsés kiragadni egy szűk időszakot a történelemből. Ráadásul sokkal hosszabb ideig volt a falu neve Hodos. A község első írásos említése egyébként 1245-ből származik Hodus formában, és a századok során több neve volt a községnek, hogy napjainkra ismét Hodos legyen. A község a nevét hódokban gazdag területéről kapta. Lakói 1287-ben nemesi rangot kaptak, s ekkor már a mai nevével említik az iratok, míg 1361-ben Kishodos, később Felsewhodos alakban fordult elő. A falu a pozsonyi váruradalomhoz tartozott, majd a 13. század végén a Hódossy család birtoka lett, később nemesi község. 1828-ban 133 házában 951 lakos élt, akik főleg állattartással foglalkoztak. A 19. században a helyi nemes Vermes család birtoka volt, határában 7 uradalmi majjossal.

Hodosi Lakoma, kékpólós szurkolók

A pozitív életérzésnek, s hogy az emberek jól érezzék magukat a szűkebb pátriájukban, sok összetevője van. Kezdve azzal, hogy különböző rendezvények legyenek, jól működjenek a tömegszervezetek, virágozzék a kultúra, rendben legyen az infrastruktúra, legyenek jár-

dák, utak, kanalizáció. Ezek összességét hiányolta a múltban a tősgyökeres hodosi Balódi László, s ezért is vállalta el a legutóbbi önkormányzati választások után a polgármesterséget. Aki a hodosi büszkeségre inkább példákat mond.

„Voltak itt azelőtt is kisebb kulturális rendezvények, de tavaly először rendeztük meg nagy összefogással, széles társadalmi munkával az első Nemeshodosi Lakoma nevű fesztiválunkat. Nem csak a reklámnak köszönhető, hogy ez a megmozdulásunk ide vonzott vagy hat-hétezer embert, akitől ráadásul csupa pozitív visszajelzést kaptunk. Hosszú évek után először lehetett ilyeneket hallani: Voltatok nálunk, Hodosban? Vagy említhetjük például a helyi futballt – ami kikerülhetetlen falusi jelenség, hiszen sok embert érdekel. Tavaly támadt egy ötletem, hogyan teremtjük meg a szurkolók identitását. Hodos színe a kék-piros, tehát kék pólókat készítettünk, amelyekre

rányomtattuk a község címerét, s ezeket szétosztottuk a szurkolók között. Hamar elterjedt a híre, hiszen illet azelőtt nem láttak a járásban, hogy bekéül az egész tribün. Ma már ott tartunk, hogy több mint száz szurkolónak van kék pólója, és az a csapat, amely tavalyelőtt éppen csak megmenekült a kieséstől, most az élményben tanyázik, ráadásul kintről is hozza a pontokat. Érdeemes például ellátogatni a két rivális község, Hodos és Nagyabony összecsapására, amelyen járási szinten rekordszámú a látogatottság.”

A polgármester mosolyogva mutatja a dobokat, zászlókat, kürtöket, amelyeket a rangadóra készített a szurkolóknak. A hodosi futball témájához tartozik, hogy tavasszal sikerült új lelátót építenniük, amiben ugyancsak sok társadalmi munka van.

Vállalatok helyett Vállalkozások

Szerencsés fekvésének köszönhetően Hodosban a munkanélküliség megfelel az országos átlagnak. „Vannak községek, ahová minden áron nagy vállalatokat igyekeznek becsalogatni – mondja Balódi László. – Mi nem erre építünk. Nyilvánvaló, hogy kellenek a munkaadók, amelyek együttműködnek a községgel, beszállnak a szponzorálásba, és munkát tudnak biztosítani az embereknek. A nagy cégeknek azonban ritkán van viszonyuk a helyi közösséghez, s ahogyan jöttek, távozhatnak is, miközben az emberek utcára kerülnek. Lehet, hogy a multi a község kasszájába hoz valamit ideiglenesen, de nincs kötődése a községhez. Ám jöjjen új munkaadó, de legyen olyan, akinek köze van Hodoshoz. Inkább legyen több kis cég, családi vállalkozás, itt élő tulajdonos, aki lehet, hogy csak hat-hét munkahelyet teremt, de hosszú távra tervez.”

Ha már a kisvállalkozásokat említettük: nemrég kezdett el működni egy öthektáros, napkollektort működtető vállalkozás Hodoson, de van itt hús-, zöldség- és gyümölcsfagyasztó, fémmegmunkáló, az egykori földműveszövetkezet helyén pedig több mezőgazdasági vállalkozás.

Hodosban élénk kulturális élet lüktet; találunk modern tánccal és zumbával foglalkozó táncsoportot, színjátszócsoporthoz, kórust, nátaéne-

keseket és egy kiváló citerazenekart. Utóbbi motorja a 85 esztendő Patócs Lajos bácsi, aki több kitüntetés tulajdonosa. De jól működik a vöröskereszt helyi szervezete, és nemrég megalakult egy női klub, amely polgári társulássá formálódik. Az ugyancsak aktív nyugdíjasklub vezetője Varga Ildikó nyugalmazott tanárnő. A kultúrához természetesen kultúrház is kell. Az év elején – szponzoroknak és támogatóknak köszönhetően – sikerült elvégezni az épület belső felújítását, lecserelni a „szocialista” berendezést. Mi több, a polgármester Czucz Etelka személyében igazgatónőt is kinevezett a ház élére, akinek többek közt az is feladata, hogy a kultúrház képes legyen fenntartani magát. Szó sincs arról, hogy profitorientált legyen és hasznot hajtson, de el kell érni, hogy legalább ne terhelje a szűkös költségvetést.

Czucz Etelka egyébként is a kultúra egyik mozgatója a faluban. Neki is köszönhető, hogy a „Tehetség a Tét” címmel folyó tehetségkutató verseny Dunaszerdahelyen rendezett döntőjében tánc kategóriában a 16 lány és 3 fiú alkotta hodosi Sunshine csoport lett a nyertes, de ők nyerték el a közönség díját is. A gyerekek a verseny alatt sokat fejlődtek, összetartóbbak lettek, nagyon megszerették egymást. „A győzelem óriási elismerés számunkra” – mondta a gála után Czucz Etelka, a csoport vezetője. Tegyük hozzá, nemcsak számukra volt nagy élmény a győzelem, hanem az egész községnek is.

Csallóközi bástya

„Egy községben a főtér nagyon fontos eleme az összképnek, a kultúrának és

a közösségi érzésnek – mondta tavaly ősszel Balódi úr –, ahol összejönnek az emberek. Ehhez első gyakorlati lépésként az önkormányzat megvásárolt egy nagyobb ingatlant a falu közepén. S talán kicsiségnek tűnhet, de a reklámhordozók egyike lesz a hodosi pálinka is (munkacíme: nemeshodosi parasztpálinka), amelyet hodosi emléktárgyakkal együtt a majdan itt álló boltban kaphat meg a látogató. Aki (ha álom, legyen kövér) egy kilátótornyot is talál majd itt.”

A majdani főtéren (a síkságon élő ember vágya a magaslatok iránt?) egy bástya is épül. Ennek azóta elkészültek a rajzai, készek a bemérések, és ha nem jött volna közbe valami, idén elkezdték volna a munkát. Ami közbejött, annak viszont elég nagy híre ment. A helyi asztalitenisz csapatnak (amelyből több

is van, beleértve a 2. és 3. ligást, a járást és az utánpótlást) ugyanis nem volt hol játszania. Magyarán: szükség van egy sportsarnokra. Igen ám, de a községnek nincs rá pénze! A polgármester tett néhány kört a lokálpatrióta vállalkozók között, majd a kedvező visszhangok után januárban összehívott egy kerekasztalt, amelyen megszületett a döntés: épüljön sportsarnok Hodoson. S nemcsak döntés, sok felajánlás esett, így szinte a semmiből sportsarnok épül Hodoson. Ezért csúszik a főtér ügye.

„Hosszú, nehéz tárgyalások után sikerült megegyeznünk a minisztériummal, és belefogtunk egy komolyabb lakóház építésébe. Amit eddig építettünk, azok tizenkét, maximum tizennyolc lakásos bérházak voltak. Most olyan házat építünk, amelyben 37 lakás lesz.

Mindig úgy gondoltam, hogy az építés során is haladjunk kissé fölfelé, vagyis kapjunk egy kissé városias jelleget. Ez az építmény valójában az első magas épület lesz a községben, mert az eddigi kétemeletesekkel szemben ez már ötemeletes lesz. Lehet, hogy valakinek ez mosolyt csal az arcára, ám mi szimbolikusnak, fontosnak tartjuk.”

Túrára fel!

„Egy településen akkor jó polgármesterként is dolgozni, ha érezni, hogy az emberek együttélnek a községgel, ha van bennük tenniakarás – mondja Balódi úr. – Ez a civil szervezetek munkájában mutatkozik meg leginkább. Örömmre szolgál, hogy hosszú csipkerózsikás alvás után végre fel tudtuk éleszteni a Csemadok helyi szervezetét. Megvolt ugyan, de lappangott. Tavaly novemberben kicsit felráztuk, azóta bővült a tagság és a tevékenység. Elkezdett élni, és aktívan beleszólni a falu dolgaiba, ami nagyon jó, és örömmel tölt el.”

A másik dolog, ami kezdi mozgatni a községet, igaz, még csak kicsiben, de majd kinövi magát: összefogtak a hölgyek, és megalapítottak egy klubot. Azóta szerveztek egy nagyon sikeres játékonysági bált, amelynek a bevételéből – és majd más aktivitásokból – elkezdünk építeni egy szabadidős parkot, ahol a kismamák a gyermekkocsival le tudnak ülni beszélgetni, miközben a kicsik játszanak. Érdekes ötlettel álltak elő: minden születő kisgyermekért ültetnek egy rózsabokrot, amelyből talán kinő egy liget. Nem véletlenül említet-

tük, hogy a község lélekszámát emelni kell, hiszen ha beköltöznek ide más tájkról, új szemléletet, kultúrát hoznak magukkal, ami hasznára válik a községnek. Megalakult például egy gyalogtúra polgári társulás, amely nagyon szépen gyarapszik. Januártól már féltucatnyi túrát abszolvááltak, köztük hat-hétórásat is. Azóta kiadtak egy könyvet is, amelyet az egyik gyalogtúra során kereszteltünk meg. A vezetőjük Bösről költözött hozzánk, turizmussal foglalkozik, és már több háromezer méter fölötti hegycsúcsot megmászott. Úgy látszik, a példa ragadós, és sok embert sikerült „megfertőznie” e nemes sport szeretetével.

Csapatmunka

Hodosban két iskolát és egy óvodát találunk. Utóbbiban – sok községgel ellentétben – állandóan nő a gyerekek száma, s már ott tartanak, hogy helyszűke miatt sok kérvényt kénytelenek visszautasítani. A magyar és a szlovák kisiskola egymás mellett állt, előbbiben 17, utóbbiban 12 gyermek tanul. Az önkormányzat tervei közt szerepel, hogy egy közös tanintézményben egy tető alá hozza őket. A szám idén szeptemberben sem változik, ami azért érdekes, mert annak dacára, hogy a szokásosnál több gyermek lép felsőbb osztályba és megy el Dunaszerdahelyre, a szívós, főleg a beköltözők körében végzett „marketingmunkának” köszönhetően februárban sikerült annyi elsőst szerezni, hogy nem lesz csökkenés. A szlovák iskolában kissé nő a létszám, de elképzelhető, hogy a magyarban is fog, mert szeptemberig mindig érkezik néhány

gyerkőc. Ezenkívül van egy magánóvoda is Hodoson, amely párját ritkítja a környéken.

A napjainkban is nyolcvanöt százalékosan magyarok lakta Hodoson sok tervről hallottunk, amelyeknek ha csak a fele teljesül, már az is kiváló teljesítmény lesz ebben a válságok verte világban. De hát sok tervre azért van szükség, hogy egy részük megvalósuljon. Mert ahol nem terveznek, ott nem történik semmi. Ahol nem álmodnak, nincs mire ébredni. Hogy a hodosiak nemcsak álmodoznak, hanem két lábbal állnak a földön, jelzi, hogy nemrég fejezték be a szeméttelép rekultivációját (félmillió eurós beruházás), és több projektjük készült a megfelelő pályázati kiírásra várva. Közéjük tartozik a kultúrház és a községi hivatal rekonstrukciója, a már említett központi főtér létrehozása, a falu közelében egy szabadidőközpont, kerékpárút kialakítása, de a szennyvízelvezetés tervei is készek.

Mint látjuk, az álmok és a tervek jól megférnek a kemény munkával. A csalólóközi Hodosban is. Az önkormányzat igazi csapatot alkot. Ez nem azt jelenti, hogy bólogatójánosokból áll, de egy-egy fontos döntés során mindig sikerül kialakítani a konszenzust. S e tekintetben nem is az a legfontosabb, hogy kik a vezetők, hanem hogy mi lakik az emberek szívében, amit nekik kell megvalósítaniuk. Ezért fontos a közösséget széles körben építeni, hogy a jövőben is érvényes legyen: olyan vezetőket termel ki magából a falu, amilyeneket megérdemel.

Kövesdi Károly

Feled más úton, más stílusban, más tempóban

Feled (hivatalos szlovák nevén Jesenské) Gömör legnagyobb községe 2 250 lakossal. A Rima partján, a járási székhelytől, Rimaszombattól alig tíz kilométerre fekszik. 1950-ig járási székhely volt, később évtizedekre központi szerepét is elvesztette. Az utóbbi években viszont a község ismét életre kelt, megújultak a középületei, épül a csatornahálózat és tisztítóállomás, a napokban elkezdődik a település központjának felújítása is, a közös községi hivatal és a MAS Cerovina (Cserhát Helyi Akciócsoport) jóvoltából, amely a környék 28 települését tömöríti, ismét a középpontba került köszönhetően az immár második ciklusát töltő agilis polgármesternek, Mihályi Gábornak is.

Gazdag múlt

Ha a község történelmét nézzük, 1274-ben említik először a mai nevén, Feledként. Helytörténeti kutatások szerint első említése ennél korábbi, már a 11. század második felére tehető, ugyanis a Szent László király birtokösszeírásaiban szereplő Feledseyre elnevezés Feled első említéseként valószínűsíthető, melynek mai értelemben vett Feledsírja jelentése egyben a falu nevének eredetére, Feled vitéz végső nyughelyére utal. Templomát az 1332. évi pápai tizedjegyzék már említi, ez a mai református templom helyén, az Úrdombján állt. Kezdetben a Rátolty család tulajdona volt. 1424-ben a Feledy család birtokolta. A gömöri, majd az ajnácskői vár tartozéka volt. A 16. századtól a Lorántffy család birtoka, később több nemesi családé volt. 1553-ban kirabolta a török. A 16. század közepén lakói református hitre tértek, katolikus egyházát csak 1774-ben alapították újra. 1825-ben egy tűzvészben leégett a falu, ezért nem maradtak ránk régi épületei. 1910-ben 878 lakosából 867 magyar volt.

A falu történelmét G. Kovács Gyula helytörténész önálló kötetben is feldolgozta, sőt „A kereszt árnyékában” című

regénye egy katolikus lelkész mindennapjain keresztül a 13. század régmúlt történelmét is felvillantja. A község négy nemesi kúriája a 16.-17. században épült, az egyik a Vécsey családé volt. Sokat időzött itt Vécsey Károly tábornok, aradi vértanú. A falu szülöttje Beszédes János László szobrász, festőművész, aki a francia térképészeti intézet szolgálatában bejárta az afrikai és ázsiai francia gyarmatokat, híresek az ott készített kis szobrocskái, de Feleden született Pólos Árpád, a kassai Thália Színház művésze is. A község temetőjében nyugszik De La Motte francia ezredes, II. Rákóczi Ferenc tüzérségének megalapítója. A falut 1948-ban Janko Jesenský (1874-1945) szlovák íróról, műfordítóról nevezték el. (Zárójelben említsük meg, hogy pár hete - elsőként az országban - hivatalosan is kihelyez-

ték a magyar nyelvű helységnevtáblát.)

Vissza a jelenbe

A község lakóinak jelenleg kb. 60 százaléka magyar nemzetiségű, a roma lakosság immár a település lakóinak majdnem ötödét teszi ki. A polgármesteri tisztségben már második ciklusát tölti Mihályi Gábor, aki független jelöltként indult, s Feledy Zoltánt váltotta, aki 16 évet töltött a község élén. A polgármester munkáját kilenc tagú képviselő-testület segíti, közülük hat magyar nemzetiségű. A falu alpolgármestere Fábíán Ferenc.

Mihályi Gábor a negyvenes éveiben járó fiatalember, aki projektmenedzserként nagy elismerést vívott ki a régióban, igen sok sikeresen megvalósult

pályázat fűződik a nevéhez. Gyakorlatilag a rendszerváltástól kisebb-nagyobb megszakításokkal képviselőként is dolgozott a községben, sőt 1994 és 1998 között alpolgármester is volt. 2006-ban hat jelölt közül nyerte el a lakosok bizalmát, négy év múlva már csak egy ellenfele akadt, az egykori polgármester, de hatalmas fölénnyel győzött.

Ha ma végigmegyünk Feleden, szembejön a sok felújított középület, a falu egészen végigseprő építkezési láz, s ahogy a polgármester mondja, az idén nem is tartják meg a falunapot sem, mert nyár elején a falu egész központja fel lesz forgatva. A község 930 ezer eurós támogatásból a járdákat, a közvilágítást, a buszmegállókat és magát a központot újítja fel.

Ahogy Mihályi Gábor mondja, amikor átvette a hivatal irányítását, először a fejekben kellett rendet rakni, s felkészülni az európai uniós pályázatokra. Ehhez elengedhetetlen volt átláthatóvá tenni a közügyeket, s teljesen új irányítási rendszerre kellett felkészülni, beleértve a pénzügyi és hiteligazdálkodást is, hogy a település alkalmassá váljon az esetleges EU-s támogatások fogadására. Ez közel két évig tartott, s első lépésként a község irányítása alá tartozó középületek rendberakását és folyamatos karbantartását tűzték ki célul. Ez különösen azért volt fontos, mert az épületek energiagazdaságossági szintje minimumon volt, és bizony nagyon sok pénz ment el a fűtésükre. Fokozatosan sikerült a tervet végigvinni. A Szombathy Viktor Magyar Tannyelvű Alapiskolát EU-s projektből sikerült felújítani (a régióból rajtuk kívül csak a ragyolci és a bátkai alapiskola volt sikeres). De megújult a szlovák alapiskola, a művészeti alapiskola és az óvoda is. Mára már csak négy községi épület fel-

újítása maradt; a művelődési központ, a községi hivatal, a szlovák kisiskola épületét is szeretnék újjá varázsolni, ahogy ráférne az alapos felújítás a közösségi központra is, ahol főleg roma gyerekekkel és szüleikkel foglalkoznak.

Munkahelyteremtő fejlesztések

Többéves előkészület után (a tulajdonjogi és telekviszonyokat kellett rendezni) elkezdődött a csatornahálózat és tisztítóállomás kiépítése is, de egyre nagyobb hangsúlyt fektet a község az árvíz-megelőzési intézkedésekre, és a lehetőségekhez mérten próbálnak helyi lakosokat is alkalmazni a munkák során. Ezt különösen fontosnak tartja a polgármester. A két évvel ezelőtti árvíz komoly gondokat okozott, a település alacsonyabban fekvő részeit ugyanis elöntötte az évtizedek óta nem tapasztalt árhullám. Az idén februárban átadták a 2x4 lakásos társasházat is, amelyben fiatal családoknak szánják bérlakásokat. Mihályi Gábor azt mondja, sokan félreértelmezték az alapfogalmakat, s ugyan 48 kérvény érkezett lakáskiutalásra, de egyelőre csak hat felelt meg a követelményeknek. Kérdésemre, hogy nem tervezi-e a község szociális lakások kiépítését, „remélhetőleg igennel” felel, de hozzáteszi: tavalyelőtt készítettek egy tanulmányt is a lehetséges igényekről, s ezeket a lakásokat nem kizárólag szükséglet, hanem érdem szerint szeretnék odaítélni. „Hangsúlyozom, hogy nem gettó jelleggel épülnének, és nem is kizárólag csak romák számára” – mondja.

Mihályi Gábor tölti be a 28 települést tömörítő MAS Cerovina (Cserhát Helyi Akciócsoport) elnöki tisztét is. Az akciócsoport négy mikrorégió együtt-

működéséből jött létre 2008-ban, s bár elsődleges céljuk - a Leader programba való bekerülés - nem sikerült, több projektet támogatott és irányított Feled az egész régió érdekében, amelyben részt vettek a környező községek és polgármesterek is. Ez a csoport csak szlovákiai településeket működtet, Feled viszont kihasználja azt a lehetőséget is, hogy alig pár kilométerre van a magyar határtól, sőt testvértelepülése, Pétervására egyedi helyzetben van, ugyanis három megye (Gömör-Kishont, Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves) határán fekszik, így több közös projektet is megvalósítottak már. Együttes tűzvédelmi és rendőrségi akciókra is sor került már, sőt tavalyelőtt egy sikeres kontaktvásárt is elindítottak, amelyet kétszer a falunapon rendeztek meg, de idén valószínűleg karácsonykor kerítenek rá sort.

Felednek egészségügyi központja is van, s immár négy éve információs centrum is várja a helybélieket, ahol ügyes-bajos dolgaikat intézhetik. A községi hivatalnak és különböző részlegeinek jelenleg 47 alkalmazottja van. A falu maga végzi a közterület-fenntartást és nyújt lakossági szolgáltatásokat, a száz százalékos községi tulajdonban lévő KomPaS, s.r.o. (kft.) közvetítésével.

Külön kitérek a turizmusra is, de Mihályi Gábor e tekintetben nem túl optimista. Gyönyörű környék ez, mondja, s bár egyes vasúti szárnyvonalakat leépítettek, Feled a mai napig vasúti gócpontnak számít, mégis rendkívüli módon hiányoznak a szolgáltatások és a közös marketingtevékenység, amely nélkül lehetetlen a turizmus felfejlesztése. Némi optimizmusra okot adhat ta-

lán, hogy a közelmúltban két panzió is megnyitotta a kapuit a faluban, két benzinkút épült, a környékbeli látóvalók a nemsokára a regionális múzeumként újjáéledő várgedei Sztrojkovics kastélyal gazdagodnak.

Művelődés és sport

Nagyon gazdag viszont Feled kulturális és sportélete, s ezek terén a falu már most tényleges központi szerepet tölt be. A művelődési központban számos konferenciát rendeztek, a község iskolái aktívak, még 2003-ban létrehozták Sebők Valéria irányításával a közös tanügyi hivatalt, amely 28 régiós település iskoláit, 2007-től - a modernizáció részeként - az óvodáit és napközis tevékenységét is koordinálja. Több területi jellegű Csemadok-rendezvénynek is a község ad otthont (gyermek folklórfesztivál), de a közös tanügyi hivatal jóvoltából az óvodások kulturális és sporttalálkozója is a községben kerül megrendezésre. Kitűnően működik a nyugdíjas és a rokkantnyugdíjas klub is, de gondolnak a fiatal párokra is, akik évente játékos vetélkedőn mérettetetik meg magukat.

Ne feledkezzünk el a falu sportéletéről se! Mihályi nem titkolt vágya, hogy a faluban működő sportszervezetek is fejlődjenek, közös irányítás alatt működjenek, s a futball mellett a többi sportág

kedvelői (tenisz, aerobic, zumba, lábtenisz) is érvényesülhessenek. Az egykori lövölde felújítását is tervezik. Ami pedig a futballt illeti, a három éven át V. ligás csapat a 2011/12-es idényt ismét a IV. ligában tölti, s a csapat elsődleges célja a középmezőnyben való megkapaszkodás. Szorosabbra fűzték a kapcsolatot Rimajánosival is, amelynek községi csapata Feled B-csapataként szerepel az idén a területi bajnokságban. Évek óta Feleden rendezik meg a régió legnagyobb teremlabdarúgó tornáját is, amely 12 csapat számára jelenti a téli felkészülés legfontosabb állomását.

A község hangsúlyt fektet a lakossággal való kapcsolattartásra is, félévente magyar, illetve szlovák nyelvű közlönyt jelentet meg, amely beszámol a képviselő-testület üléseiről, s tájékoztatja a lakosságot és a környékbelieket a településen történekről, mindezt az információs központ is támogatja. Naprakész a www.jesenske.sk címen elérhető honlap (ez egyelőre csak szlovák nyelvű), de egy sikeres projekt révén az érdeklődők a www.market-info.eu címen is tájékozódhatnak a régió eseményeiről. Ennek a honlapnak elsődleges célja egy határ menti információs rendszer kialakítása (piaci információk gyűjtése, feldolgozása és megjelenítése ezen a weboldalon, illetve a helyi kábelszolgáltatók oldalain, a helyi regio-

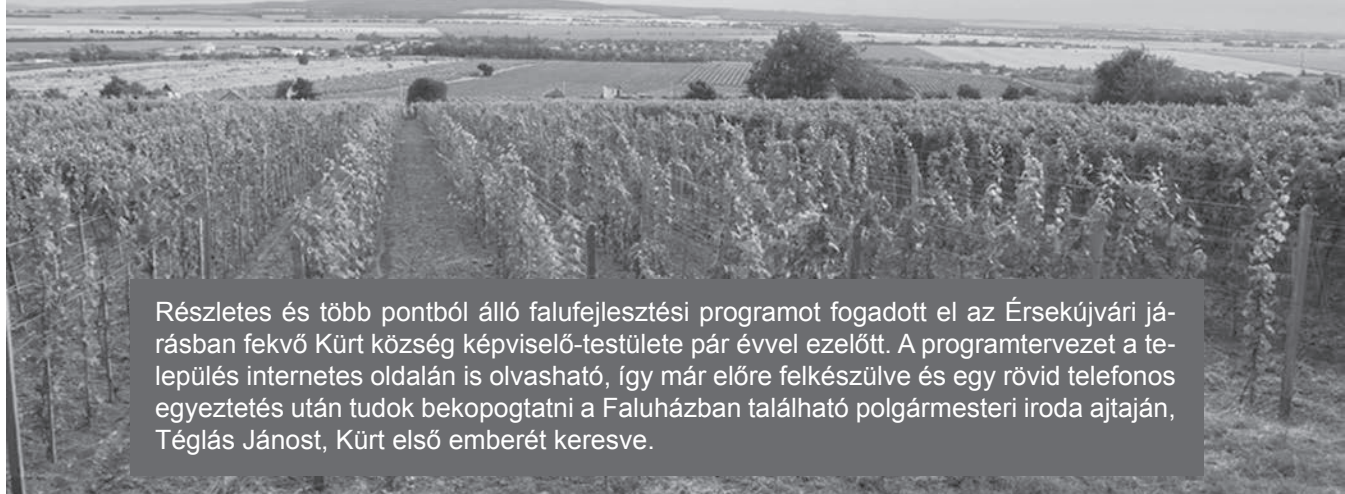
nális újságokban, illetve egyéb médiákon keresztül) a Rimaszombati járás déli részén, illetve Heves megye északi részén. A projekt által szeretnék teret biztosítani a régió vállalkozóinak és kulturális szervezeteinek, hogy bemutatathassák a szolgáltatásaikat, termékeiket, illetve kapcsolatokat hozzanak létre a szlovák-magyar határ mindkét oldalán.

Feleden több évre elegendő munka zajlik, a falu arculata jelentős változáson megy keresztül. Mihályi Gábor szerint attól, hogy Feled a legnagyobb lélekszámú település a környéken, még nem kap automatikusan központi szerepet. Ezt ki is kell érdemelni, minőségi szolgáltatásokat kell biztosítani, partneri viszonyban lenni a kis községekkel is, s el kell érni, hogy a többi települést is magával tudja ragadni, mert különben ebben a rendkívül nehéz helyzetben lévő régióknak lehetetlen lesz talpra állnia.

Juhász Dósa János

Kürt a bor és a kőtés faluja

Részletes és több pontból álló falufejlesztési programot fogadott el az Érsekújvári járásban fekvő Kürt község képviselő-testülete pár évvel ezelőtt. A programtervezet a település internetes oldalán is olvasható, így már előre felkészülve és egy rövid telefonos egyeztetés után tudok bekopogtatni a Faluházban található polgármesteri iroda ajtaján, Téglás Jánost, Kürt első emberét keresve.

Első körben arról kérdezem a polgármestert, hogy mi az, ami a korábban elfogadott falufejlesztési programból megvalósult, és mi az, ami esetleg még folyamatban van. Természetesen a manapság többször ragozott és szinte bűvös, már-már mágikus kifejezés-ként emlegetett uniós pályázatokra is kíváncsi vagyok. „2010-ben nyertünk el egy uniós pályázatot a község központjának megújítására, 605 ezer euró értékben. Jelenleg folyik a közbeszerzés, reméljük semmi akadály nem lesz, így megkapjuk a már tulajdonképpen nekünk megítélt összeget” – mondja elégedetten a polgármester, egyúttal az elmúlt időszak legnagyobb sikerének nevezve ezt a pályázatot. Az elnyert összegből járdákat szeretnének építeni az iskola környékén, parkosítást ter-

veznek, továbbá egy szabadtéri színpadot, szemben a Faluházzal, és ha jól gazdálkodnak, akkor még egy játszótér megépítésére is futja majd, tudom meg a válaszból. A projektnek lesz egy következő része is, amiből majd a műfüves pálya építését szeretnék fedezni, ez azonban még függőben van, árulja el.

„A 2010-es évben egy nagyobb útfelújítást sikerült megvalósítani Kürtön, amit egy révkomáromi cég végzett. Ennek során kátyúzás és jelentős útburkolatjavítás történt”, folytatja a beszámolót a polgármester, aki azonban azt is elmondja, hogy azóta sajnos már újabb kátyúk és úthibák keletkeztek, úgyhogy ez egy örökös téma a faluban. Az elnapolt vagy egyelőre megvalósulatlan tervek közé tartozik a közös víztisztító megépítése, árulja el Téglás János, akitől megtudom, hogy három szomszédos településsel – Csúz, Für, Kisújfalu – tervezték ezt a víztisztítót, a pályázatot is közösen adták be, ám menet közben derült ki: az uniós előírásoknak megfelelően csak egyénileg nyújthatnak be a települések pályázatot egy ilyen létesítmény megvalósítására. A tervet a Nyugat-Szlovákiai Vízművek is támogatta kezdetben, ám később kihátrált az elképzelés mögül, így most áll az egész. A falunak pedig önerőből nincs pénze a víztisztító megépítésére, bár Kürt esetében inkább a szennyvíz-elvezetéséről lenne szó, egészíti ki még a szükséges tudnivalókat ezzel kapcsolatban.

Egy újabb uniós pályázattól a szemétszétválogatást szeretné megoldani a falu,

mégpedig úgy, hogy a papírt, az üveget, és a műanyag palackokat gyűjtenék össze külön-külön, először kisebb tárolóedényekben, majd ezeket a különválasztott hulladékokat nagyobb tárolókba raknák át. Főleg a tárolóedények, majd az ezek mozgatásához szükséges eszközpark beszerzését szeretnék európai uniós pénzekből megvalósítani – pár új munkahely létesülésével is számolva egyúttal.

Vajon mennyire probléma a munkanélküliség a faluban? – teszem fel rögtön ezzel kapcsolatban a kérdést, már előre elkészülve arra, hogy biztosan súlyos gond. A válasz azonban nem annyira lesújtó. Megtudom, hogy pár évvel ezelőtt szinte ismeretlen fogalom volt a faluban a munkanélküliség, köszönhetően a közeli komáromi vagy éppen esztergomi ipari parknak. Ez mára annyiban változott meg, hogy főleg a Nokia-cég tömeges létszámleépítése miatt sok kürti is elvesztette a munkahelyét, ám többen közülük egy németországi üzemből találtak újból munkát és jövedelmet. A legtöbben tehát kimozdulnak a faluból, munka és jövedelem után menvén a közeli, vagy éppen távolabbi városokba, ám ez nem jelent szó szerinti elvándorlást, teszi hozzá a polgármester, hiszen az állandó lakhelyük továbbra is itt van. És a fiatalok, vagy éppen frissen végzett és diplomához jutott kürtiek? – kérdezem ezzel összefüggésben, a válasz pedig előre sejtethető: „Hát igen, a fiatal és képzett munkaerő már eleve ott igyekszik egzisztenciát alapítani, ahol végzett, csak

kevesen térnek haza közülük. De ez sajnos mindenhol így van”.

Ezt követően térünk rá az egyik legfontosabb, Kürttel kapcsolatos kérdéskörre, a pince- és borfesztiválokra, valamint a borversenyekre. Téglás János polgármester arca láthatóan felderül, amikor erről faggatom, hisz a falu tavaly júliusban rendezte meg a IV. Kürti Borfesztivált – nagy sikerrel. „A kürti szőlőhegy hagyományosan jó természeti adottságokkal rendelkezik a minőségi bortermeléshez. Nem kis büszkeség számunkra, hogy a Tokaji borvidék Szlovákiához tartozó része után az itteni borvidék adja a legjobb minőségű borokat. Tulajdonképpen ezt a már meglévő adottságot szerettük volna kihasználni, és természetesen a falu hírére is növelni a nagyvilágban, amikor elhatároztuk a borfesztivál megrendezését” – fejt ki a polgármester. Ezzel kapcsolatban megtudom még, hogy a falu elsősorban a kisebb családi borászatoknak igyekszik segítséget nyújtani, hisz nagyszerű lehetőség egy-egy ilyen alkalom a bemutatkozásra. Tavaly például a résztvevő 56 borászból 26 volt kürti illetőségű. A borfesztivál célja azonban idővel bővült, árulja el a falu első embere, mert a kézművesek bemutatkozója, a néphagyományok és a népi kultúra ápolása táncsoportok segítségével, vagy éppen a tradicionális falusi gasztronómia (helyben sült kenyér, kürti sajt) szintén szoros részévé vált az általában kétnapos rendezvénynek. Az idei borfesztivál pedig kiegészül a „Testvérközségek és generációk találkozója” elnevezésű, sikeres pályázattal. Ez konkrétan azt jelenti, hogy három partnerközség – Erdőkürt, Hejőkürt, Tiszakürt, továbbá Gyermely község – együtt rendezte a borfesztivált, remek alkalmat teremtve a kölcsönös bemutatkozásra. Mivel az idei az aktív időszak éve az Európai Unióban, ezért erre is fel szeretnék hívni a figyelmet. Terveznek például egy interaktív uniós sátrót, ahol többek közt különböző uniós logókat lehet majd kirakni gyermelyi tésztaból, árulja el Téglás János.

Rendszeresek a borversenyek is Kürtön, idén a harmincadik megmérettetésre került sor március 17-én. A kürti borversenyek érdekessége, hogy csak helyben, tehát az itteni szőlőhegyen készült borokkal lehet benevezni. Február 11-én pedig nemzetközi borászkonferenciának adott helyet a község, immár

másodszer, ahol a fő program pont a biodinamikus szőlőtermesztés volt. Mivel láthatólag fennakadok az ismeretlen szón, a polgármester készségesen elmagyarázza, ennek az a lényege, hogy a szőlőművelés minden egyes szakasza, tehát még a védekezés is, csak és kizárólag természetes anyagokkal történik. A kürti szőlőgazdák ezt próbálják mostanság megvalósítani, teszi hozzá. Beszélgetésünk vége felé természetesen a helyi alapiskola és a sportélet is szóba kerül. Megtudom, hogy az iskola teljes szervezetségű, tehát 1-9. évfolyamokban folyik a tanítás, évfolyamonként egy osztállyal. „Már annak is örülni kell, ha minden évfolyamban legalább egy-egy osztály működik, hisz a demográfiai mutatók Kürtön sem rózsásak” – mondja a polgármester. Beszédes adat például a tavalyi, amikor 27-en haltak meg, és mindössze 9-en születtek. Önerőből sikerült megvalósítani az iskolában a tető és az ablakok cseréjét, idén pedig homlokzat-felújítást szeretnének

végezni. Hosszútávon pedig az iskolaépület bővítése a cél oly módon, hogy ott az óvoda is helyet kaphasson majd. Téglás János az iskolával kapcsolatban egy igazi különlegességről, mondhatni kürti specialitásról is szót ejt: a madárijesztő árverésről. Ennek lényege, hogy az iskolások az első tanítási héten madárijesztőket készítenek, melyekre azután a kürti borosgazdák licitálnak. A befolyt pénzből az iskola családi napot szervez, ami remek alkalom közös programok megvalósítására.

A községben aktív sportélet folyik, tudom meg utolsó információként, hisz három focicsapat (felnőtt, ifjúsági, diák) működik, de van asztaliteniszkлуб is, szintén három csapattal. Továbbá Kürtön rendezik a Hegedűs Flórián Asztalitenisz Emlékversenyt, az egykori iskolaigazgató emléke előtt tisztelegve, aki maga is aktívan és nagy lelkesedéssel üzte ezt a sportot. „Körbevezetem még a Faluházban, melyre

nagyon büszkék vagyunk, hisz önerőből építettük” – invitál a polgármester egy bemutatkozó sétára a valóban tágas épületben, ahol az irodákon kívül házasságkötő-terem, továbbá kiállítások szervezésére és színdarabok bemutatására alkalmas terem egyaránt van. Ugyancsak ebben az épületben kapott helyet a Danczi Villebald bencés papról, iskolaigazgatóról és nyelvészről elnevezett községi könyvtár, ahol Danczi Mónika könyvtáros fogad. Tőle tudom, hogy a község e neves szülőtte jelentős nyelvészeti munkásságot fejtett ki, foglalkozott többek közt a kürti nyelvjárás hangtanával, népi növényneveket gyűjtött Kütről, és orosz nyelvkönyvet írt iskolások részére. Egykori magánkönyvtárát a községre hagyta, ezzel érdemelte ki az utókor háláját és tiszteletét. Mivel Danczi Mónika egyúttal a helyi kulturális élet egyik „motorja”, szívesen mesél a községben zajló főbb eseményekről.

Érdekes kifejezés ez a kötés, még az értelmező kéziszótárban sem találtam – próbálom terelni a szót a kötés fesztivál irányába. „Nagyon régi, tipikusan böjti ételről van szó, melyet valószínűleg honfoglaló őseink is ismertek. Évszázadokon át készítették búzacsíraléből, ám az utóbbi évtizedekben mintha kezdett volna a feledés homályába merülni. Ezért határoztuk el, hogy ilyen módon is megpróbáljuk megőrizni az utókor részére ezt a nagyon egészséges ételt”

– magyarázza lelkesen, mialatt elem tesz egy tál kötést. Közben újabb információkat tudok meg a kötés fesztivállal kapcsolatban, többek között azt, hogy egyre inkább családi programmá vált az elmúlt időszak során, és kiegészült kísérőrendezvényekkel, mint például népmesemondók fellépése, vagy előadás a böjti időszakról és népszokásokról. Az idei fesztivál kísérőrendezvénye volt még Szukukálek Lajos kép- és Szabó László fotókiállítása. Ugyancsak az idei évben egy vándorkiállításnak is helyet adtak, melynek meglehetősen furcsa a címe: Nyelvében él a „národnostná menšina”. Mint megtudtam, ennek során a kétnyelvűség története, illetve problematikájának bemutatása volt a lényeg. A kiállításokból egyébként hagyományt szeretnének teremteni, a cél az, hogy folyamatosan jelen legyen valamilyen kiállítási anyag a Faluházban.

Érezhető büszkeséggel szól a helyi cserkészcsapatról, mely Majer István nevét viseli. „Idén lesz immár húsz éve, hogy megalakult a kürti cserkészcsapat. Több mint negyven tagja van, szakképzett vezetőkkel, akik rendszeresen részt vesznek különböző továbbképzéseken. A cserkészcsapat a falu szinte összes rendezvényébe bekapcsolódik, tehát nagyon aktívak” – mondja Danczi Mónika, aki ehhez még azt is hozzáteszi, hogy tekintettel a huszadik évfordulóra, valamilyen emlékjelet – kopjafa vagy emlékoszlop – szeretnének állítani a község központjában. Aktív kulturális élet folyik a Csemadok helyi alapszervezetében is, tudom meg a beszélgetés során, hisz rendszeresen színesítik a különböző rendezvényeket fellépéseikkel

a Bokréta vegyeskar és a Hanga citerazenekar tagjai.

Ez után arra vagyok kíváncsi, hogy Majer István, a sokoldalú esztergomi püspök emlékét – aki Kütrön is tevékenykedett egy ideig – vajon mennyire ápolják a helybeliek. „Kovács Tamás, lelkes kürti fiatalember, aki egyébként a Csemadok Érsekújvári Területi Választmányának a tikára is, tavaly egy több mint 6000 kilométeres emléktúrát teljesített kerékpárral, több országon át Majer István emléke előtt tisztelegve” – osztja meg velem e fontos információt a könyvtáros, aki mindehhez mosolyogva teszi hozzá, hogy a túra részleteibe nem menne bele, viszont a világhálón külön oldala van az emléktúrának. Akit érdekel, a www.majeristvan.emlektura.hu lapon tájékozódhat bővebben is erről. „A ciglédi kápolnáról és a fehér barátokról vajon hallott-e?” – teszi föl most ő a kérdést nekem, már beszélgetésünk végén. A válaszom igen, hisz szüleim ebből a faluból származnak, magam is sokszor megfordultam e kegyhelyen, mely a község határában található, és Kürt egyik legjelentősebb egyházi emléke. A fehér barátoknak nevezett pálosok és a ciglédi kápolna történetére azonban már tényleg nincs idő, mert a könyvtár ajtaján szinte állandóan kopogtat valaki, és az óramutató is nagyon „meglódukt”. Indulófélben azonban még teszek egy ígéretet, hogy a faluról szóló bemutatóban mindenképpen megemlítem a ciglédi fehér barátokat, akik talán onnan főntről segítik a kürtieket a falu felvirágoztatásában...

Vláda Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Kormánya
Úrad vlády Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Kormányhivatala

(Cím: Nám. slobody 1, 813 70 Bratislava 1
 Telefon: 02/ 5729 5111
 Telefon-Fax: 02/ 5249 7595
 E-mail: urad@vlada.gov.sk
 Honlap: <http://www.vlada.gov.sk>)

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Közlekedési, Építésügyi és Régiófejlesztési Minisztériuma

(Cím: Nám. slobody 6, 810 05 Bratislava 1
 Telefon: 02/ 5949 4111
 Telefon-Fax: 02/ 5249 4794
 E-mail: info@telecom.gov.sk
 Honlap: <http://www.telecom.gov.sk>)

Ministerstvo financií Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Pénzügyminisztériuma

(Cím: Štefanovičova 5, P. O. BOX 82, 817 82 Bratislava 15
 Telefon: 02/ 5958 1111-2
 Telefon-Fax: 02/5958 3048
 E-mail: info@mfsr.sk
 Honlap: <http://www.finance.gov.sk>)

Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Gazdasági Minisztériuma

(Mierová 19, 827 15 Bratislava 212
 Telefon: 02/ 4854 1111, 02/ 4333 4000
 Telefon- Fax: 02/ 4333 7827, 02/ 4333 8604
 E-mail: info@economy.gov.sk
 Honlap: <http://www.economy.gov.sk>)

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma

(Cím: Nám. SNP č. 33, 813 31 Bratislava
Telefon: 02/20482 111
Telefon-Fax: 02/20482 174
E-mail: mksr@culture.gov.sk
Honlap: <http://www.mksr.gov.sk>)

Ministerstvo obrany Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Védelmi Minisztériuma

(Kutuzovova 8, 832 47 Bratislava
Telefon: 02 / 44 25 03 20
Telefon-Fax: 02 / 442 532 42
E-mail: tlacove@mod.gov.sk
Honlap: <http://www.mosr.sk>)

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériuma

(Cím: Dobrovičova 12, 812 66 Bratislava 1
Telefon: 02/ 5926 6111
Telefon-Fax: 02/ 59 266 311
E-mail: tlacove@land.gov.sk
Honlap: <http://www.mpsr.sk>)

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Munka-, Szociális és Családügyi Minisztériuma

(Cím: Špitálska 4, 816 43 Bratislava 1
Telefon: 02/ 5975 1111
Telefon: 02 / 2046 1825
E-mail: okv@employment.gov.sk
Honlap: <http://www.employment.gov.sk>)

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériuma

(Cím: Župné nám. 13, 813 11 Bratislava 1
Telefon: 02/ 5935 3111
Telefon-Fax: 02/ 5441 5952
E-mail: tlacove@justice.sk
Honlap: <http://www.justice.gov.sk>)

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Oktatási, Tudományos, Kutatási és Sportminisztériuma

(Cím: Stromová 1, 813 30 Bratislava 1
Telefon: 02/ 5937 4111
Telefon: 02/59374253, Fax: 02/5937 4335

E-mail: inform@education.gov.sk
Honlap: <http://www.minedu.sk/>)

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Belügyminisztériuma

(Cím: Pribinova 2, 812 72 Bratislava 1
 Telefon: 02/ 5094 1111
 Telefon-Fax: 02/5094 4397
 E-mail: tokmv@minv.sk
 Honlap: <http://www.minv.sk>)

Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Külügyminisztériuma

(Cím: Hlboká cesta 2, 833 36 Bratislava 37
 Telefon: 02/ 5978 1111
 Telefon-Fax: 02/ 5978 2213
 E-mail: info@mzv.sk
 Honlap: <http://www.foreign.gov.sk>)

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Egészségügyi Minisztériuma

(Cím: Limbova 2, P.O.Box 52, 837 52 Bratislava 37
 Telefon: 02/ 5937 3111
 Telefon-Fax: 02/ 547 77 983
 E-mail: office@health.gov.sk
 Honlap: <http://www.health.gov.sk>)

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Környezetvédelmi Minisztériuma

(Cím: Nám. Ľ.Štúra 1, 812 35 Bratislava
 Telefon: 02/5956 1111
 Telefon: 02/ 5956 2222 Fax: 02/ 5956 2222
 E-mail: info@enviro.gov.sk
 Honlap: <http://www.enviro.gov.sk>)

Inštitúcie a orgány ústrednej štátnej správy - Központi államigazgatási szervek

Kancelária prezidenta Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Köztársasági Elnökének Hivatala
 (Cím: Štefánikova 2, P.O.Box 128, 810 00 Bratislava 1
 Telefon: 02/ 5441 6624
 E-mail: info@prezident.gov.sk
 Honlap: <http://www.prezident.sk>)

Národná rada Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa

(Cím: Nám. A. Dubčeka, 812 80 Bratislava 1
 Telefon: 02/ 5934 1111
 Telefon: 02/ 5441 2500
 E-mail: odkazy@mail.ncsr.sk
 Honlap: <http://www.nrsr.sk>)

Finančné riaditeľstvo SR – az SZK Pénzügyi Igazgatósága

(Cím: Vazovova 2, 815 11 Bratislava
Telefon: 048/4393900
Telefon: 421-2/ 43410938
Honlap: <http://financnasprava.sk>)

Fond národného majetku – Nemzeti Vagyonalap

(Cím: Trnavská cesta 100, 821 01 Bratislava
Telefon: 02/322 82 700, 701, 702, 703
E-mail: fnm@natfund.gov.sk
Honlap: <http://www.natfund.gov.sk>)

Generálna prokuratúra – Legfőbb Ügyészség

(Cím: Štúrova 2, 812 85 Bratislava 1
Telefon: 02/5953 2505
E-mail: generalna.prokuratura@genpro.gov.sk
Honlap: <http://www.genpro.gov.sk>)

Kancelária verejného ochrancu práv – Emberjogi Szószólói Hivatal (ombudsman)

(Cím: Nevädzová 5, 821 01 Bratislava
Telefon: 02/4828 7401, 02/4363 4906
Telefon-Fax: 02/4828 7401
E-mail: sekretariat@vop.gov.sk
Honlap: <http://www.vop.gov.sk>)

Najvyšší kontrolný úrad SR – az SZK Legfelsőbb Ellenőrzési Hivatala (számvevőszék)

(Cím: Priemyselná 2, 824 73 Bratislava 26
Telefon: 02/ 55 42 30 69
Telefon2: 02/ 55 42 46 28 fax: 02/ 55 42 30 05
E-mail: info@nku.gov.sk
Honlap: <http://www.nku.gov.sk>)

Najvyšší súd Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Legfelsőbb Bírósága

(Cím: Župné námestie č. 13, 814 90 Bratislava
Telefon: 02/ 59353 111
Telefon2: 02/ 54411 535
E-mail: predseda@nsud.sk; president@nsud.sk; tlacove@nsud.sk; podatelna@nsud.sk
Honlap: <http://www.nssr.gov.sk>)

Národná banka Slovenska – Szlovák Nemzeti Bank

(Cím: Imricha Karvaša 1, 813 25 Bratislava
Telefon: 02/5787 1111
Telefon2: 02/5865 1111 Fax: 02/5787 1100
E-mail: info@nbs.sk
Honlap: <http://www.nbs.sk>)

Národný bezpečnostný úrad – Nemzetbiztonsági Hivatal

(Cím: Budatínska 30, 851 05 Bratislava
Telefon: 02/ 6869 1111
Telefon2: 091221 111, Fax: 02 - 6382 4005
E-mail: info@nbusr.sk
Honlap: <http://www.nbusr.sk>)

Národný inšpektorát práce – Nemzeti Munkaügyi Felügyelőség

(Cím: Masarykova 10, P.O.BOX C3, Košice 041 33
Telefon: 055/ 7979902
Telefon-Fax: 055/ 7979904
E-mail: nip@nip.sk
Honlap: <http://www.safework.gov.sk>)

Pamiatkový úrad SR – az SZK Műemlékvédelmi Hivatala

(Cím: Cesta na Červený most č. 6, 814 06 Bratislava
Telefon: 02/5477 4444
Telefon2: 02/5477 5844

E-mail: uzkp@pamiatky.sk
Honlap: <http://www.pamiatky.sk>)

Poštový regulačný úrad – Postai Szolgáltatási Hatóság

(Cím: Ulica 1. mája č. 16, 010 01 Žilina 1
Telefon: 041 / 72 352 57
Telefon-Fax: 041 / 72 340 43
E-mail: postovy.urad@posturad.sk
Honlap: <http://www.posturad.sk/>)

Protimonopolný úrad SR – az SZK Gazdasági Versenyhivatala

(Cím: Drieňová 24, 826 03 Bratislava
Telefon: 02/ 48297111
Telefon-Fax: 02/ 43 33 35 72
E-mail: pmusr@antimon.gov.sk
Honlap: <http://www.antimon.gov.sk>)

Slovenské dokumentačné a informačné stredisko sociálnej ochrany – Szlovák Szociális Védelmi Dokumentációs és Tájékoztató Központ

(Cím: Špitálska 6, 812 41 Bratislava
Telefon: 02 / 5975 2617-9
Telefon-Fax: 02 / 529 66 633
E-mail: disso@sspr.gov.sk
Honlap: <http://disso.sspr.gov.sk>)

Slovenský metrologický ústav – Szlovák Méréstani Intézet

(Cím: Karloveská 63, 842 55 Bratislava 4
Telefon: 02/ 60294 111, 600
Telefon-Fax: 02/ 65429 592
Honlap: <http://www.smu.gov.sk>)

Slovenský ústav technickej normalizácie – Szlovák Műszaki Szabványügyi Hivatal

(Cím: Karloveská 63, P. O. BOX 246, 840 00 Bratislava
Telefon: 02/60294 452
Telefon2: 02/60294 111, Fax: 02 / 6541 188
Honlap: <http://www.sutn.gov.sk>)

Správa štátnych hmotných rezerv SR – az SZK Állami Tartalékalap-kezelője

(Cím: Pražská 29, 812 63 Bratislava
Telefon: 02/ 57278111
Telefon- Fax: 02/ 52496926
E-mail: info@reserves.gov.sk
Honlap: <http://www.reserves.gov.sk/>)

Inštitút pre výskum práce a rodiny - Munka- és Családügyi Kutatóintézet

(Cím: Špitalská 6, 812 41 Bratislava
Telefon: 02/ 5975 2513
Telefon- Fax: 02/ 5296 6633
E-mail: sspr@sspr.gov.sk
Honlap: <http://www.sspr.gov.sk>)

Telekomunikačný úrad SR – az SZK Távközlési Hivatala

(Cím: Továrenská 7, P. O. Box 40, 828 55 Bratislava 24
Telefon: 02/57 881 111
Telefon-Fax: 02/52 932 096
E-mail: roman.vavro@teleoff.gov.sk
Honlap: <http://www.teleoff.gov.sk>)

Úrad daňového preverovania – Adóellenőrzési Hivatal

(Cím: Lazovná 61, 975 04 Banská Bystrica
Telefon: 048/ 43 63 111
Telefon-Fax: 048/ 41 53 271
E-mail: info@udpsr.sk
Honlap: <http://www.udpsr.sk>)

Úrad geodézie, kartografie a katastra SR – az SZK Földmérésügyi, Kartográfiai és Kataszteri Hivatala

(Cím: Chlumeckého 2, P.O.BOX 57, 820 12 Bratislava 212
Telefón: 02/2081 6040
E-mail: ugkksr@geodesy.gov.sk
Honlap: <http://www.geodesy.gov.sk>)

Úrad jadrového dozoru – Atomenergia-felügyelet

(Cím: Bajkalská 27, P.O.Box 24, 82007 Bratislava
Telefon: 02/58 221 152
Telefon-Fax: 02/58 221 166
E-mail: info@ujd.gov.sk
Honlap: <http://www.ujd.gov.sk>)

Úrad na ochranu osobných údajov – Személyi Adatvédelmi Hivatal

(Cím: Odborárske námestie č. 3, 817 60 Bratislava 15
Telefon: 02/ 502 39 418
Telefon: 02/ 502 39 441
E-mail: info@pdp.gov.sk
Honlap: <http://www.dataprotection.gov.sk/>)

Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR – az SZK Szabvány-, Mérésügyi és Bevizsgáló Hatósága

(Cím: Štefanovičova 3, P.O.Box 76, 810 05 Bratislava
Telefón: 02 / 52496 847, 52498 030
Telefon-Fax: 02 / 52491 050
Honlap: <http://www.unms.sk>)

Úrad pre regulácie siet'ových odvetví – Hálózati Szolgáltatás-szabályozó Hatóság

(Cím: Bajkalská 27, 821 01 Bratislava
Telefon: 02/ 5810 0411
Telefon- Fax: 02/ 5810 0479
Honlap: <http://www.urso.gov.sk>)

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí – Külföldi Szlovákok Hivatala

(Cím: Radlinského 13, 817 80 Bratislava 15
Telefon: 02 / 57 20 05 11
Telefon-Fax: 02 / 57 20 05 55
E-mail: uszz@uszz.gov.sk
Honlap: <http://www.uszz.sk>)

Úrad pre verejné obstarávanie – Közbeszerzési Hivatal

(Cím: Dunajská 68, P. O. Box 58, 820 04 Bratislava 24
Telefon: 02 / 50264 105
Telefon-Fax: 02 / 52 96 61 62
E-mail: info@uvo.gov.sk
Honlap: <http://www.uvo.gov.sk>)

Úrad priemyselného vlastníctva SR – az SZK Szabadalmi Hivatala

(Cím: Jána Švermu 43, 974 04 Banská Bystrica 4
Telefon: 048/ 4300111
E-mail: upv@indprop.gov.sk
Honlap: <http://www.indprop.gov.sk>)

Ústav pamäti národa – Nemzeti Emlékezet Intézete

(Cím: Námestie slobody 6, 817 83 Bratislava 15
Telefon: 02 / 593 00 311 (spojovateľka)
Fax: 02 / 593 00 391
Email: info@upn.gov.sk
Honlap: <http://www.upn.gov.sk>)

Ústavný súd Slovenskej republiky – a Szlovák Köztársaság Alkotmánybírósága

(Cím: Hlavná 110, Košice 042 65
Telefon: 055 / 7207211
Telefon2: 055 / 6227633
E-mail: info@concourt.sk
Honlap: <http://www.concourt.sk/sk.do>)

Štatistický úrad SR – az SZK Statisztikai Hivatala

(Cím: Miletičova 3, 824 67 BRATISLAVA 2602/ 50236 341
Telefon: 02/ 50236 341
Telefon-Fax: 02/ 55561 361
E-mail: info@statistics.sk
Honlap: <http://www.statistics.sk>)

A TT. 9/2010. SZ. TÖRVÉNYE A PANASZTÉTELÉRŐL (PANASZTÖRVÉNY)

Elfogadva 2009. december 4-én

Megszűnik a Tt. 152/1998. sz. törvényének hatálya
Részben megszűnik a Tt. 164/2008. sz. törvénye II. részének hatálya

A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa az alábbi törvényt fogadta el:

Alapvető rendelkezések

1.§

Jelen törvény a panaszok benyújtásának, átvételének, nyilvántartásának, vizsgálatának, illetve a vizsgálat eredményeiről szóló írásos értesítésnek vagy a panasz felülvizsgálatának az eljárás módját szabályozza.

2.§

(1) Jelen törvény alapján a következő közigazgatási szervek járnak el:

- a) Állami szervek és az általuk létrehozott intézmények,
- b) Önkormányzati szervek és az általuk létrehozott intézmények,
- c) Azon személyek, akik törvényi megbízásból dönthetnek más személyek jogairól, törvénnyel védett érdekeikről vagy kötelezettségeikről.

(2) Jelen törvény alapján járnak el a Szlovák Köztársaság más szervei is, ha ezt külön jogszabály nem szabályozza másként.

3.§

(1) A panasz természetes vagy jogi személy (továbbiakban csak „panaszos”) olyan beadványa, amellyel

- a) saját jogainak vagy törvénnyel védett érdekeinek védelmére törekszik, melyeket saját megítélése szerint a közigazgatási szervek tevékenysége vagy tétlensége (továbbiakban, mint „tevékenység”) megsértett,
- b) konkrét hiányosságokra mutat

rá, főleg a jogszabályok megsértésére, melyek kiküszöbölése a közigazgatási szervek hatáskörébe tartozik.

(2) A beadvány annak tartalma alapján kerül elbírálásra.

(3) Amennyiben a beadvány több részből áll, melyekből

- a) némelyek nem tekinthetők panaszoknak a 4.§ szerint, a közigazgatási szerv csak azokat a részeket kezeli panaszként, melyek a törvény értelmében panaszoknak tekinthetőek; a beadvány azon részeit, melyek nem tekinthetőek panaszoknak, a közigazgatási szerv nem küldi vissza a panaszosnak és a panasz vizsgálati eredményeiről szóló értesítésben feltünteti az indokokat, miért nem voltak vizsgálva,
- b) a törvény alapján minden rész panaszoknak tekinthető, egyes részek kezelésére viszont a közigazgatási szerv nem jogosult, a panasz csak azon részeit kezeli, melyekre jogosult; a panasz többi részét a 9. § értelmében továbbítja a kezelésre jogosult közigazgatási szervnek.

4.§

(1) Nem minősül panaszoknak e törvény szerint az a beadvány, mely

- a) jellege szerint igény, nyilatkozat, vélemény, kérvény, javaslat vagy kezdeményezés, és azt egyértelműen nem fejezi ki, mely jogok vagy törvénnyel védett érdekek védelmére törekszik a panaszos,
- b) konkrét hiányosságra mutat rá

a közigazgatási szerv tevékenységében, melynek eltávolítását vagy kezelését más jogszabály szabályozza,

- c) panasz egy külön jogszabály alapján, vagy
- d) közigazgatási szerv olyan döntése ellen irányul, melyet egy más jogszabály szerinti eljárásban adtak ki.

(2) Nem minősül e törvény szerinti panaszoknak

- a) a közigazgatási szerv olyan beadványa, melyben rámutat egy másik közigazgatási szerv tevékenységének a hiányosságaira,
- b) bíróság által a közhatalom gyakorlásával megbízott személy beadványa

(3) A közigazgatási szerv a panaszként feltüntetett beadványt annak megállapítás után, hogy az nem tekinthető panaszoknak az 1. bekezdés a), b) és d) pontja, vagy a 2. bekezdés alapján, késedelem nélkül, legkésőbb a kézbesítéstől számított 30 munkanapon belül visszaküldi a benyújtónak. A közigazgatási szerv nem küldi vissza azokat a beadványokat, melyek kezelésére egy másik jogszabály alapján jogosult.

(4) Az 1. bekezdés c) pontja szerinti beadványt a közigazgatási szerv továbbítja a külön jogszabály szerint annak kezelésre jogosult szervnek, és egyidejűleg értesíti erről a benyújtót. Az ilyen panaszok továbbítására a 9.§-ban feltüntetett határidő vonatkozik.

(5) Az 1. bekezdés d) pontja szerinti beadvány, melyből egyértelműen kitűnik, hogy nem jogerős döntés ellen

irányul, a közigazgatási szerv a kézbesítéstől számított 5 munkanapon belül továbbítja annak a szervnek, amely a megtámadott döntést kiadta, és egyidejűleg értesíti erről beadványozót is.

A panasz benyújtása

5.§

(1) Panaszt írásos formában, szóban, telefaxon vagy elektronikus levél formájában lehet benyújtani.

(2) A panasznak tartalmaznia kell a panaszos utó- és családi nevét, állandó vagy átmeneti lakhelyének címét. Amennyiben a panaszos jogi személy, tartalmaznia kell annak cégnevét és székhelyét, valamint a jogi személy nevében eljárásra jogosult személy utó- és családi nevét.

(3) A panasznak érthetőnek és olvashatónak kell lennie. A panaszról egyértelműen ki kell tűnnie, ki ellen irányul, mely hiányosságokra mutat rá, milyen érdekek védelmére törekszik a panaszos (továbbiakban „panasz tárgya”), és tartalmaznia kell a panaszos aláírását.

(4) A szóban történő panasz benyújtásáról, melyet nem lehet a benyújtás után azonnal kezelni, a közigazgatási szerv jegyzőkönyvet készít (továbbiakban „jegyzőkönyv”). A 2., illetve a 3. bekezdésben feltüntetett adatok mellett a jegyzőkönyv tartalmazza a kiállítás pontos dátumát, közigazgatási szerv nevét és székhelyét, a jegyzőkönyvet kiállító, valamint a szóban történő panasz benyújtásakor jelenlévő alkalmazottak utó- és családi nevét.

(5) A közigazgatási szerv nem köteles jegyzőkönyvet készíteni, amennyiben a panaszos a szóban történő panasz benyújtásakor nem működik együtt, vagy a közigazgatási szerv olyan eljárását kezdeményezi, amely jogszabályellenes.

(6) Ha a panaszos megtagadja a jegyzőkönyv elkészítését, a közigazgatási szerv a panaszt nem veszi át. Ha a panaszos megtagadja a jegyzőkönyv aláírását, a közigazgatási szerv a jegyzőkönyvet félreteszi azzal a megjegyzéssel, hogy a panaszos megtagadta annak aláírását.

(7) A közigazgatási szervnek te-

lefaxon vagy elektronikus levél formájában benyújtott panasz abban az esetben tekinthető írásos panasznak, amennyiben a panaszos annak benyújtásától számított 5 munkanapon belül azt aláírásával ellenjegyzi, ellenkező esetben a panaszt félreteszik. A panasz kezelésére megszabott idő a panasz benyújtásáról szóló igazolás kézbesítését követő első munkanaptól számítódik. Ha a panaszos írásos igazolása a panasz benyújtásáról más tényeket tartalmaz, mint a telefaxon vagy elektronikus levél formájában benyújtott panasz, a közigazgatási szerv a telefaxon vagy az elektronikus levélben benyújtott panaszt félreteszi. A közigazgatási szervnek elektronikus levélben benyújtott panasz, mely elektronikus aláírással van ellátva, írásos panasznak tekintendő.

(8) A panasz kezelésével kapcsolatos írásos dokumentumokat, melyeket több panaszos közösen nyújtott be, és nincs feltüntetve a kézbesítésre jogosult panaszos személye, a közigazgatási szerv annak a panaszosnak kézbesíti, aki az első helyen szerepel és feltüntetve a szükséges adatokat a 2. bekezdés alapján.

(9) Amennyiben a panasz meghatalmazott személy útján lett benyújtva, a panaszhoz csatolni kell egy hitelesített aláírással ellátott meghatalmazást a panaszos képviseléről a panasz benyújtásával, valamint az annak kezelésével kapcsolatos ügyintézés jogosultságáról (továbbiakban „meghatalmazás”).

(10) A közigazgatási szerv vezetőjének vagy alkalmazottjának címzett panasz a közigazgatási szervnek benyújtott panasznak tekintendő.

6.§

(1) A közigazgatási szerv a panaszt félreteszi, ha

a) *az nem tartalmazza az 5.§ 2. bekezdésében feltüntetett követelményeket,*

b) *a panaszról egyértelműen kitűnik, hogy panasz tárgyában a bíróság, az ügyészség vagy más büntetőhatóság jogosult eljárni,*

c) *a panasz más személyt érint, mint aki azt benyújtotta, és nincs csatolva meghatalmazás az 5.§ 9. bekezdé-*

se alapján,

d) *az esettől, mely a panasz tárgya, a panasz benyújtása napjaitól már több mint öt év eltelt,*

e) *következő ismételt panaszról van szó a 21.§ 2. bekezdése szerint,*

f) *a panasz a 22.§ 3. bekezdése alapján a panasz kezelése ellen irányul,*

g) *a panasz a közigazgatási szervnek tudomásul vételre lett elküldve,*

h) *a panaszos nem működött együtt a 16 § 1. bekezdése alapján, vagy az együttműködés nem történt meg a 16.§ 2. bekezdésében feltüntetett időn belül.*

(2) Amennyiben a panasz nincs összhangban az 5.§ 3. bekezdésében foglaltakkal, vagy nem tartalmaz annak vizsgálatára szükséges információkat, a közigazgatási szerv írásban felszólítja a panaszost, hogy a panaszt a 16.§ 2. bekezdésében feltüntetett határidőn belül egészítse ki, egyidejűleg kioktatja a panaszost, hogy ellenkező esetben a panaszt félreteszi.

(3) Közigazgatási szerv a panaszt félreteszi, ha azt a panaszos annak végleges kezelése előtt írásban visszavonja, vagy a panaszos írásban értesíti a közigazgatási szervet, hogy nem ragaszkodik annak kezeléséhez.

(4) A közigazgatási szerv a panasz az 1. bekezdés b) – f) pontja szerinti félretételéről, illetve annak okairól a félretételtől számított 10 munkanapon belül írásban értesíti a panaszost.

7.§

(1) Panasz benyújtása nem lehet oka, illetve nem szolgálhat alapjául olyan következményeknek, melyek ártanak a panaszosnak.

(2) Az információk, melyeket a panasz intézésével kapcsolatos dokumentációk tartalmaznak, nem nyilvánosak.

8.§

A panasztevő kilétének eltitkolása

(1) Ha a panaszos azt kéri, a közigazgatási szerv köteles a panaszos személyét bizalmasan kezelni. A közigazgatási szerv bizalmasan kezelheti a panaszos személyét, amennyiben az

a panasz kezelésének érdekében áll. Az ilyen jellegű panasz vizsgálatánál a panasz kivonatát, ha lehetséges, annak másolatát használják, személyes adatok, melyekből azonosítani lehetne a panaszost, megjelenítése nélkül. Mindenki, aki a panaszos kilétét ismeri, köteles a vele kapcsolatos titoktartásra.

(2) Amennyiben a panaszos kérvényezte személyének bizalmas kezelését, viszont a panasz tárgyának vizsgálata a panaszos adatainak a megadása nélkül nem lehetséges, a közigazgatási szerv köteles késedelem nélkül erről a panaszost tájékoztatni. Egyidejűleg kioktatja a panaszost, hogy a panasz kezelését csak akkor folytatja, ha megszabott határidőn belül írásban engedélyezi a szükséges adatainak a felhasználását

(3) A panaszt, melyben a panaszos kérvényezte személyének bizalmas kezelését, és a közigazgatási szerv nem jogosult annak kezelésére, a panasz átvételétől számított tíz munkanapon belül megfelelő indoklással visszaküldi a panaszosnak.

9.§ A panasz átvétele

A közigazgatási szerv köteles a benyújtott panaszt átvenni. Az átvett panaszt, melynek kezelésére nem jogosult, az átvételtől számított 10 munkanapon belül továbbítja a kezelésre jogosult szervnek, és egyidejűleg értesíti erről a panaszost. A 8.§ 3. bekezdése szerinti panaszt a közigazgatási szerv nem továbbítja.

10.§

(1) A közigazgatási szerv a beérkezett panaszokról köteles nyilván tartást vezetni (a továbbiakban mint „nyilván tartás“) a többi írásos dokumentumtól elkülönítve. A nyilván tartás a következő adatokat tartalmazza:

- a) *a panasz, ismételt panasz, valamint a következő ismételt panasz benyújtásának és nyilván tartásba vételének napját,*
- b) *adatokat az 5. § 2. bekezdése alapján,*
- c) *a panasz tárgyát,*
- d) *a panasz vizsgálatára történő megbízás dátumát, illetve a vizsgálat*

megbízott személyt,

e) *a panasz vizsgálatának az eredményeit,*

f) *a szükséges óvintézkedések elfogadására, illetve az azok teljesítésére szánt határidőt,*

g) *a panasz, ismételt panasz kezelésének befejezési idejét, illetve a következő ismételt panasz félretételének az idejét,*

h) *a korábbi panasz ellenőrzésének vagy az ismétlődő panasz vizsgálatának az eredményeit,*

i) *a panasz továbbításának dátumát annak kezelésére jogosult szervnek,*

j) *a panasz félretételének az indokait,*

k) *további megjegyzéseket*

(2) Az ismétlődő panasz, illetve a továbbiakban ismétlődő panasz abban az évben van nyilvántartva, melyben az benyújtásra került. A megjegyzésben feltüntetendő az ezzel összefüggő panaszok száma.

(3) A közigazgatási szerv köteles a panasz kezelésének az ellenőrzésére jogosult központi állami szerv kérésére megszabott határidőn belül és szerkesztésben éves beszámolót készíteni a panaszok vizsgálatáról.

11.§ Panaszkezelési illetékesség

(1) A panasz kezelésére az a közigazgatási szerv a jogosult, mely fennhatósága alá tartozik az a tevékenység, mellyel a panaszos szerint saját jogai vagy a törvénnyel védett érdekei sérültek. A panasz kezelésének módját a közigazgatási szerv belső rendelettel szabályozza.

(2) A közigazgatási szerv vezetője ellen irányuló panasz kezelésére a közvetlen felettesi szerv a jogosult. Amennyiben ilyen szerv nincs, a panasz kezelésének az ellenőrzésére jogosult központi állami szerv a jogosult a panaszt kezelni. Államigazgatási ügyek végrehajtásánál az önkormányzati szerv vezetője ellen irányuló panasz kezelésére a külön jogszabályok szerint ellenőrző jogkörrel bíró közvetlen felettes állami szerv a jogosult.

(3) Ha két közigazgatási szerv között a panasz kezelésével kapcsolatban illetékességi vita keletkezik, az a szerv, ahol a vita keletkezett, a vita keletke-

zésétől számított tíz munkanapon belül továbbítja a panaszt az illetékességi vita eldöntésére jogosult szervnek, és egyidejűleg értesíti erről a panaszost.

(4) A két közigazgatási szerv közti illetékességi vitáról a közvetlen közös felettes szerv dönt. Amennyiben ilyen szerv nincs, a panasz vizsgálatának illetékességéről az ellenőrzésére jogosult központi állami szerv dönt. Az illetékességi vitáról az erre jogosult szerv a kérvény beadásától számított 15 munkanapon belül köteles dönteni.

(5) A panaszokra, melyek az önkormányzati szervek önkormányzati tevékenysége ellen irányulnak, az első bekezdés rendelkezései megfelelően vonatkoznak.

12.§

(1) A panasz kezelésére és kivizsgálására nem jogosult az a személy, aki ellen a panasz irányul, sem annak közvetlen beosztottjai.

(2) A panasz kivizsgálásából, illetve kezeléséből ki van zárva:

- a) *a panasz kezelésére jogosult önkormányzati szerv azon alkalmazottja, aki részt vett abban a tevékenységben, mely ellen a panasz irányul,*
- b) *más önkormányzati szerv alkalmazottja illetve az a személy, aki részt vett abban a tevékenységben, mely ellen a panasz irányul,*
- c) *az a személy, akinél a panaszossal, panaszos képviselőjével, közigazgatási szerv azon alkalmazottjával, aki ellen a panasz irányul, valamint a panasz tárgyával kapcsolatban felmerül az összeférhetetlenség lehetősége.*

13.§ Ügyintézési határidők

(1) A közigazgatási szerv köteles a panaszt 60 munkanapon belül elintézeni.

(2) Amennyiben az szükséges, a közigazgatási szerv vezetője vagy az általa megbízott személy az első bekezdésben megszabott határidőt, annak lejártá előtt 30 munkanappal meghosszabbíthatja. A panasz vizsgálatának időtartamát nem hosszabbíthatja meg

az a megbízott személy, aki a panaszt vizsgálja. A panaszkezelés meghosszabbítását a közigazgatási szerv köteles azonnali hatállyal, írásban és indoklással közölni a panaszossal.

14.§

A határidők kiszámítása

A panasz vizsgálatára megszabott határidő a panasz közigazgatási szervnek történő kézbesítését követő első munkanaptól számítódik. Illetékességi vita esetén a határidő a 11. § 4. bekezdése alapján történő kézbesítést követő első munkanaptól számítódik.

15.§

A panasz tartalmának vizsgálata

A panasz vizsgálatára jogosult közigazgatási szerv köteles késedelem nélkül értesíteni a panasz tartalmáról azt a személyt, aki ellen a panasz irányul, mindezt olyan időben és mértékben, hogy a panasz vizsgálatát ne akadályozza. Egyidejűleg lehetővé teszi számára, hogy nyilatkozzon a panaszról, dokumentumokat, írásos okmányokat, adatokat, illetve egyéb információkat terjesszen be, melyek a panasz vizsgálatához szükségesek.

16.§

A panasztevő együttműködése

(1) A panasz kezelésére jogosult közigazgatási szerv szükséges mértékben (6.§ 2. bekezdés) jogosult a panaszost együttműködésre felszólítani azzal a kioktatással, hogy amennyiben a panaszos nem működik együtt, vagy nem teszi ezt meg a megadott határidőn belül, a panaszt a 6.§ 1. bekezdésének h) pontja alapján félreteszi.

(2) Az együttműködésre előírt határidő a felszólítás átvételétől számított 10 munkanap.

(3) A panaszos indokolt esetben, amennyiben igazolja, hogy az együttműködésre szánt határidő nem elegendő, írásban kérvényezheti annak meghosszabbítását.

(4) Ha a panaszos igazolja, hogy objektív okok miatt nem tudott a közigazgatási szerv felszólításának időben

eleget tenni, a közigazgatási szerv jogosult az együttműködésre egy újabb határidőt megszabni.

(5) Az együttműködésre való felszólítás kiküldése és annak teljesítése közti időszakban a panasz kezelésére előírt határidő nem telik.

(6) Az együttműködés megtagadása után a közigazgatási szerv panasz kezelését csak abban az esetben folytatja, ha az lehetséges. A panasz vizsgálatának eredményéről ebben az esetben a közigazgatási szerv nem tájékoztatja a panaszost.

17.§

A közigazgatási szervek együttműködése

(1) Közigazgatási szerv köteles a panasz vizsgálatára jogosult közigazgatási szervnek biztosítani minden szükséges okiratot, egyéb írásos dokumentumokat, nyilatkozatokat, információkat, illetve egyéb adatokat, melyek a panasz vizsgálatához szükségesek, valamint egyéb szükséges együttműködést, kivéve, ha külön jogszabály erről másképp rendelkezik.

(2) A közigazgatási szerv a kérvény kézbesítésétől számított 10 munkanapon belül biztosítja az együttműködést. Az együttműködés iránti kérvény elküldése és annak teljesítése közti időszakban a panasz kezelésére előírt határidő nem telik. A panasz vizsgálatára szánt határidő felfüggesztéséről a közigazgatási szerv írásban értesíti a panaszost.

(3) A panasz vizsgálatára más személyek, azok beleegyezésével, együttműködése is kérvényezhető, ha külön jogszabály10 erről másképp nem rendelkezik.

18.§

A panasz kivizsgálása

(1) A panasz vizsgálatánál megállapításra kerül a tárgy tényleges állapota, az, hogy összhangban van-e az általános érvényű jogszabályokkal, valamint belső rendeletekkel, illetve a feltárt hiányosságok keletkezési okai és következményei.

(2) A panasz vizsgálata annak tárgyából indul ki, függetlenül a panaszos személyétől, illetve attól, hogy ki ellen irányul a panasz, valamint hogy a panaszos a panaszt hogyan nevezte meg. Ha a panasz tartalmát tekintve annak csak egy része tekinthető panasznak, csak ez a rész kerül vizsgálatra. Ha a panasz több különálló pontból áll, minden egyes pont kivizsgálásra kerül. Amennyiben nem lehetséges a panaszt vagy annak egy részét vizsgálni, a panasz kezelésére jogosult közigazgatási szerv ezt feltünteti a panasz vizsgálatáról szóló jegyzőkönyvben, és értesíti róla a panaszost.

(3) A panasz vizsgálata az annak eredményeiről szóló jegyzőkönyv megvitatásával fejeződik be. Amennyiben a jegyzőkönyv megvitatása nem lehetséges, a panasz vizsgálata a jegyzőkönyvnek a panasz vizsgálatát végző közigazgatási szervhez való kézbesítésével minősül befejezettnek.

19.§

Jegyzőkönyv a panasz kivizsgálásáról

(1) A panasz kezelésére jogosult közigazgatási szerv a panasz vizsgálatáról jegyzőkönyvet készít, mely tartalmazza:

- a) a panasz kezelésére jogosult közigazgatási szerv megnevezését,
- b) a panasz tárgyát
- c) a közigazgatási szerv megnevezését, amely a panaszt vizsgálta,
- d) a panasz vizsgálatának az időtartamát,
- e) a feltárt eredményeket,
- f) a jegyzőkönyv kiállításának az idejét,
- g) azon közigazgatási szerv alkalmazottainak a nevét és aláírását, akik a panaszt kivizsgálták,
- h) a közigazgatás szerv vezető alkalmazottjának, vagy az általa a panasz vizsgálatával megbízott személynek a nevét és aláírását,
- i) a panasz vizsgálatát végző közigazgatás szerv vezető alkalmazottjának, vagy az általa megbízott személy kötelelességeit, amennyiben a vizsgálatot elvégző közigazgatási szerv által megszabott időben hiányosságok merültek fel:

1. a hiányosságokért felelős sze-

mély megnevezése,

2. a hiányosságok, illetve azok létrejöttének okai, az orvosolásokra szükséges óvintézkedések elfogadása,

3. az elfogadott óvintézkedések előterjesztése a panasz vizsgálatát végző közigazgatási szervnek,

4. az elfogadott óvintézkedések kivitelezéséről szóló jelentés előterjesztése panasz vizsgálatát végző közigazgatási szervnek, valamint a rendelkezésre álló jogi felelősség alkalmazásáról,

5. amennyiben a panaszos személye nem bizalmas, értesíteni kell őt az elfogadott óvintézkedésekről; ha a panaszos személye bizalmas, az elfogadott óvintézkedésekről a panasz kezelésére jogosult közigazgatási szerv értesíti.

j) A dokumentumok átvételéről illetve átadásáról szól igazolás

(2) Ha a panasz vizsgálatára jogosult közigazgatási szerv vezető alkalmazottja vagy az általa megbízott személy megtagadja a jegyzőkönyv megismerését, az első bekezdés i) pontjában foglalt kötelessége teljesítését, vagy megtagadja a jegyzőkönyv aláírását, a panasz vizsgálatát elvégző közigazgatási szerv mindezt jegyzőkönyvbe foglalja.

20.§

A panasz kivizsgálásáról szóló jelentés

(1) A panasz elintézettnek tekintendő a vizsgálat eredményeiről szóló jelentés kiküldésével a panaszosnak. A jelentésben feltüntetik, hogy a panasz megalapozott volt-e, vagy sem. A jelentés tartalmazza a vizsgálat eredményeinek az indoklását, mely a jegyzőkönyvből indul ki. Amennyiben a panasz megalapozott, a jelentésben feltüntetik, hogy a közigazgatási szervnek, ahol panasz alapján vizsgálat folyt, milyen köteleességek lettek előírva a 19.§ 1.bekezdés i) pontja alapján.

(2) Ha a panasz több pontból áll, az írásos jelentésnek tartalmaznia kell az összes pont vizsgálati eredményeit. Amennyiben a panasz csak egy bizonyos része tekinthető panasznak, írásos jelentés csak ehhez a részhez készül.

21.§

Megismételt panasz és többszörsően megismételt panasz

(1) Ismételt panasz vagy következő ismételt panasz olyan, ugyanazon panaszos által benyújtott panasz, melynek tárgya azonos, és nem mutat rá új fejleményekre.

(2) Az ismételt panasz kezelésére az a közigazgatási szerv a jogosult, amely az előző panaszt is kezelte, ha ez nincs ellentétben a 12.§-ba foglaltakkal. A közigazgatási szerv ellenőrzi az előző panasz vizsgálatának helyességét, melyről feljegyzést készít. A feljegyzés készítésénél a 19.§-ba foglaltak alapján jár el. A következő ismételt panaszt a 6. § 1. bekezdés e) pontjában foglaltak szerint félreteszi.

(3) Amennyiben az előző panasz kezelése helyesnek bizonyult, a közigazgatási szerv erről indoklással egybekötve értesíti a panaszost és egyidejűleg tudomására hozza, hogy a következő ismételt panaszt félreteszi. Amennyiben az előző panasz kezelése helytelennek bizonyult, a közigazgatási szerv az ismételt panaszt kivizsgálja és kezeli.

(4) Egy másik panaszos által ugyanarra a tárgya vonatkozó panaszt, melyet már a közigazgatási szerv korábban kezelt, nem vizsgál ki. Az előző vizsgálat eredményét megküldi a panaszosnak.

(5) Az ismételt panasz a közigazgatási szerv a 13.§-ban foglalt időn belül köteles kezelni.

22.§

Panasztétel a panasz kivizsgálása ellen és panasztétel a panasz félretétele ellen

(1) A panasz, mely az előző panasz vizsgálata vagy annak félretétele ellen irányul, új, a közigazgatási szerv eljárás módja ellen irányuló panasznak tekintendő.

(2) A közigazgatási szerv eljárás módja ellen irányuló panasz nem ismétlődő panasz, még akkor sem, ha a panaszos megismétli az előző panaszban feltüntetett tényeket.

(3) Az első bekezdés szerinti panaszt a közigazgatási szerv vezető alkalmazottja vagy az általa megbízott személy kezeli, kivéve, ha ez nincs összhangban a 12. §-ba foglaltakkal. Ha a panaszt a közigazgatási szerv vezető alkalmazottja kezelte, az első bekezdés szerinti panaszt a közvetlen felettes szerv jogosult kezelni. Amennyiben ilyen szerv nincs, a panasz vizsgálatának ellenőrzésére az illetékes központi államigazgatási szerv jogosult. Ha a panaszt a panasz kezelésének ellenőrzésére jogosult központi államigazgatási szerv vezetője kezelte, az ez ellen irányuló beadványt a 6.§ 1. bekezdés f) pontja alapján félreteszi.

(4) A közigazgatási szerv eljárás módja ellen irányuló panaszt a közigazgatási szerv a 13.§-ban megszabott időn belül köteles kezelni

23.§

A panasz kezelésének ellenőrzése

(1) A panasz kivizsgálásának az ellenőrzését a közigazgatási szerv végzi.

(2) A panasz vizsgálatát végző közigazgatási szerv jogosult ellenőrizni azon intézkedések teljesítését, melyek az egyes hiányosságoknak, illetve azok okainak az eltávolítására lettek elfogadva.

24.§

Eljárási bírságok

(1) A közigazgatási szervnek, mely nem teljesíti a törvény által megszabott kötelességeit, és ezzel hátráltatja, akadályozza a panasz kezelését vagy a hiányosságok javítását, a panasz kezelésére jogosult szerv jogosult 650 euró összegig terjedő eljárási bírságot kiszabni. Az eljárási bírság összegének a kiszabásakor a közigazgatási szerv figyelembe veszi a panasz kezelésének vagy a hiányosságok javítása hátráltatásának vagy akadályozásának a mértékét.

(2) Amennyiben az eljárási bírság kiszabása után se volt a köteleesség teljesítve, további bírság szabható ki, ösz-

szesen 6500 euró összeg nagyságban.

(3) Az eljárási bírság kiszabására vonatkozó eljárást a köteleességszegés megállapításától számított 3 hónapon belül lehet elindítani, legkésőbb azonban a köteleességszegéstől számított egy éven belül.

(4) Az eljárási bírság kiszabásáról szóló eljárásra a közigazgatási eljárásokról szóló törvény vonatkozik.

(5) Az eljárási bírság, melyet

a) a 2.§ 1. bekezdés a) pontjában, illetve a második bekezdésben feltüntetett közigazgatási szerv szabott ki, az állami költségvetés bevétele,

b) a 2.§ 1. bekezdés b) és c) pontjában feltüntetett közigazgatási szervnek a költségvetési bevétele, mely a bírságot kiszabta.

25.§

Közös rendelkezések

(1) A közigazgatási szerv vezető alkalmazottja, ahol a panasz vizsgálattik, köteles a panasz helyes kezelése, illetve vizsgálata érdekében megfelelő

tárgyi, technikai és személyes feltételeket biztosítani.

(2) A költségeket, melyek

a) a panaszosnál keletkeztek, a panaszos viseli,

b) a közigazgatási szervnél keletkeztek, az illetékes szerv viseli.

(3) Mindenki köteles a titoktartásra azokról a tényekről, melyeket a panasz kezelésénél szerzett. E kötelesség alól írásban felmentést adhat az a személy, akinek ez a kötelesség az érdekében áll.

(4) A közigazgatási szerv a panasz kezelésére vonatkozó eljárás módjára a közigazgatási eljárásokról szóló törvény nem vonatkozik, kivéve ha e törvény nem rendelkezik másképp.

26.§

Átmeneti rendelkezések

(1) E jogszabály hatályba lépése előtt a közigazgatási szervnek benyújtott beadványokat a 2010. január 31. előtt hatályban lévő törvény szerint kezelik.

(2) E jogszabály hatályba lépése

előtt elkezdett eljárás az eljárási bírság kiszabásáról a 2010. január 31. előtt hatályban lévő törvény szerint fejeződik be.

(3) A közigazgatási szerv a panaszok kezelését e törvény hatályba lépésétől számított 6 hónapon belül a 11. § 1. bekezdése szerint belső rendeletekkel szabályozza.

27.§

Hatálytalanító rendelkezések

A 164/2008. számú törvénnyel módosított 152/1998-as a panaszokról szóló törvény érvényessége megszűnik.

28.§

Hatályosság

E törvény 2010. február 1-jén lép hatályba.

Ivan Gašparovič s.k.
Pavol Paška s.k.
Robert Fico s.k.

A TÖRVÉNNYEL KAPCSOLATOS MINTÁK, VALAMINT A TÁJÉKOZTATÁSSAL KAPCSOLATOS ÜGYINTÉZÉSHEZ SZÜKSÉGES FORMANYOMTATVÁNYOK KÉTNYELVŰ VÁLTOZATA MEGTÁLÁLHATÓ A www.onkormanyzas.sk HONLAPON A RENDELETEK/MINTÁK ROVATBAN.

Obec / **Község**

.....

 (Sťažovateľ/Panaszos)

Sťažnosť č./Iratszám:.....Vybavuje/Ügyintéző:.....

VEC/TÁRGY:

Oznámenie o výsledku prešetrenia / A panaszvizsgálás eredménye - értesítés

Dňa bola obci doručená Vaša sťažnosť vo veci

.....-án/-én érkezett be Községhez az Ön panaszja, melyben rámutat, hogy

Po dôkladnom vyšetrení Vašej sťažnosti bolo zistené, že Vaša sťažnosť je opodstatnená/neopodstatnená.*

Az Ön panaszának alapos megvizsgálása után megállapítottuk, hogy panaszja indokolt/indokolatlan.*

Odôvodnenie výsledku prešetrenia sťažnosti:.....

. A panaszvizsgálás eredményének indoklása:.....

S pozdravom/ Tisztelettel:

.....
 (pečiatka, podpis/ bélyegző, aláírás)

*Nehodiace sa preškrtnie./Áthúzni a nem megfelelőt

Obec / Község

(Orgán VS príslušný na vybavenie/A panaszintézésére illetékes közigazgatási szerv)

ZÁPISNICA/JEGYZŐKÖNYV o prešetrení sťažnosti/ a panasz kivizsgálásáról

Predmet sťažnosti / A panasz tárgya:.....
Orgán VS/Közigazgatási szerv:.....

Obdobie prešetrovania sťažnosti/A panasz kivizsgálásának időszaka:.....
Preukázanie zistenia/ Megállapított tények:.....

Dátum vyhotovenia zápisnice/A jegyzőkönyv elkészültének dátuma:

Mená, priezviská a podpisy zamestnancov, ktorí sťažnosť prešetrili/ A panaszt kivizsgáló alkalmazottak teljes neve és aláírása:

Meno, priezvisko a podpis vedúceho alebo splnomocneného zástupcu orgánu verejnej správy, v ktorom sa sťažnosť prešetrovala/ A panasz kivizsgálását végző közigazgatási szerv vezetőjének vagy meghatalmazott képviselőjének teljes neve és aláírása:

Povinnosti orgánu verejnej správy v prípade zistenia nedostatkov v lehote určenej vyšetrojúcim orgánom / A közigazgatási szerv kötelességei hiányosságok megállapítása esetén a megszabott határidőn belül:.....*

* Prijaté nápravné opatrenia, postup, lehoty/ Elfogadott intézkedések, eljárás, határidők
Postúpenie sťažnosti iným orgánom/ A panasz továbbítása más szerveknek
Odloženie sťažnosti/ A panasz tárgytalanná nyilvánítása

Potvrdujeme odovzdanie dokladov/ Igazoljuk az ügyiratok átvételét:.....

Potvrdujeme prevzatie dokladov/ Igazoljuk az ügyiratok átadását:

Sťažovateľ bol oboznámený s opatreniami / A panasztevőt értesítettük az intézkedésekről:

S pozdravom/ Tisztelettel:

(pečiatka, podpis/ bélyegző, aláírás)

Obec / Község

.....

 (Sťažovateľ/Panaszos)

Sťažnosť č./Iratszám:..... Vybavuje/Ügyintéző:.....

VEC/TÁRGY:

Sťažnosť-oznámenie o odložení / Panasz – a panasz tárgyalansága

Dňa bola obci doručená Vaša sťažnosť vo veci

.....-án/-én érkezett be Községhez az Ön panasz, melyben rámu-
 tat, hogy

Po dôkladnom posúdení Vašej sťažnosti bolo zistené, že.....
, preto Vašu sťažnosť odložíme.

Az Ön panaszának alapos megvizsgálása után megállapítottuk, hogy
, ezért úgy döntöttünk, hogy panaszát tárgyalannak kell tekintenünk.

S pozdravom/ Tisztelettel:

.....
 (pečiatka, podpis/ bélyegző, aláírás)

*Uviest' zákonné dôvody/Feltüntetni a törvényi okokat:

- je zřejmé, že vo veci sťažnosti koná súd, prokuratúra, alebo orgán činný v trestnom konaní/ egyértelmű, hogy bírósági vagy büntetőjogi eljárás folyik,
- sťažnosť sa týka inej osoby, než ktorá ju podala, a chýba splnomocnenie podľa § 5 ods. 9./ a panaszra más személy jogosult, nem a benyújtó, és hiányzik az 5. § 9. bekezdése szerinti meghatalmazás,
- od udalosti, ktorej sa sťažnosť týka, uplynulo v deň doručenia viac než 5 rokov/ a panaszban taglalt esemény óta több mint 5 év telt el a panaszbenyújtás napján
- ide o ďalšiu opakovanú sťažnosť podľa § 5. ods. 2./ megismételt panasz esete áll fenn az 5. § 2. bek. értelmében

Obec / Község

.....

 (orgán verejnej správy / közigazgatási szerv)

Sťažnosť č. / Iratszám: Vybavuje / Ügyintéző:

VEC / TÁRGY:

Sťažnosť – výzva na spoluprácu / Panasz – felhívás együttműködésre

Dňa bola obci doručená
 Vaša sťažnosť vo veci

 (popísať sťažnosť)
-án/-én érkezett be..... Községhez az Ön panasz, melyben rámutat, hogy

 (leírni a panaszt).

Vzhľadom k tomu, že predmetná sťažnosť nespĺňa náležitosti podľa § 5 ods. 3 zákona č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach, žiadame Vás s súlade s § 16 citovaného zákona, aby ste v lehote do desať pracovných dní od doručenia tejto písomnej výzvy doplnili Vašu sťažnosť o, inak Vaša sťažnosť bude odložená.

Tekintettel arra, hogy az Ön panasz nem felel meg a Tt. 9/2010. sz. panasztörvénye 5. §-a 3. bekezdése szerinti követelményeknek, felkérjük Önt, hogy összhangban az idézett törvény 16. §-ával, e felhívás kézbesítését követően, tíz munkanapon belül egészítse ki panaszát az alábbiakkal:, ennek hiányában panaszát tárgytalannak kell tekintenünk.

S pozdravom / Tisztelettel:

.....
 (pečiatka, podpis / bélyegző, aláírás)

Obec / **Község**

.....

(orgán verejnej správy / közigazgatási szerv)

Sťažnosť č. / Iratszám: Vybavuje / Ügyintéző:

VEC / TÁRGY:

Sťažnosť-postúpenie / Panasz – továbbküldés

Dňa bola obci doručená sťažnosť
 (uviesť sťažovateľa), v ktorej poukazuje na

 (popísať sťažnosť).

.....-án/-én érkezett be községhez
 (feltüntetni a panasztevőt) panasz, melyben rámu-
 tat, hogy

 (leírni a panaszt).

Predmetnú sťažnosť Vám v prílohe postúpime na vybavenie ako miestne a vecne príslušnému orgánu v súlade s § 9 a § 11 zákona č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach. O našom postupe informujeme sťažovateľa kópiou tohto listu. / A panaszt Önöknek mint helyileg és a tárgyban illetékes szervnek továbbítjuk a Tt. 9/2010. sz. panasztörvényének 9. és 11. §-a értelmében elintézés végett. Eljárásunkról ezen levél másolatával értesítjük a panaszost is.

S pozdravom / Tisztelettel:

.....
 (pečiatka, podpis / bélyegző, aláírás)

1 príloha / 1 melléklet:
 Na vedomie / Tudomásul vételre:

Obec / **Község,**
adresa: **címen**

Sp. zn. / Iratszám

Písmný záznam z podania ústnej sťažnosti
Írásos feljegyzés szóbeli panasztételről

podľa § 5 ods. 4 zák. č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach / a Tt. 9/2010. sz. panasztörvénye 5. §-ának 4. bekezdése értelmében

Záznam napísaný dňa o hod. sa na Obecnom úrade v
..... zamestnancom povereným na prijímanie ústnych sťažností / A feljegyzést napon
órákor a(z)-i

Községi Hivatalban készítette:
(meno a priezvisko, funkcia zamestnanca / az alkalmazott családi és utóneve, beosztása)

Za prítomnosti / Jelen voltak:
.....
(meno a priezvisko zamestnancov prítomných pri ústnom podaní sťažnosti / a szóbeli panasztételen jelen lévő alkalmazottak
családi és utóneve)

Sťažovateľ / Panasztevő:
Fyzická osoba / Természetes személy:

.....
(meno a priezvisko osoby, adresa trvalého pobytu /a panasztevő családi és utóneve, lakcíme)

Právnická osoba / Jogi személy:
.....
(Názov a sídlo právnickej osoby a meno a priezvisko osoby oprávnenej za ňu konať / A jogi személy neve és székhelye, az
eljáró személy családi és utóneve)

Predmet ústnej sťažnosti / A szóbeli panasz tárgya:

1. Sťažnosť je zameraná proti / Mire irányul a panasz:
.....
.....

2. Sťažnosť poukazuje na nedostatky / Mit hiányol a panasztevő:
.....
.....

3. Sťažovateľ sa domáha / Mit akar elérni a panasztevő:
.....
.....

Záznam ukončený a podpísaný dňa o hod.
A panaszfelvétel megtörtént és aláíratott:-án/én, órákor

Podpis sťažovateľa / A panasztevő aláírása:

.....

Podpis zamestnanca, ktorý vyhotovil písomný záznam o ústnej sťažnosti / A feljegyzést készítő alkalmazott aláírása:

.....

Podpis prítomných zamestnancov obce / A jelenlévő alkalmazottak aláírása:

.....

.....

Obec / **Község**

Podávanie sťažností - PANASZIRODA

Sťažnosti v súlade so zákonom č. 9/2010 o sťažnostiach možno podávať denne v úradných hodinách na tunajšom obecnom úrade č. dverí / Panaszt benyújtani a Tt. 9/2010. sz. panasztörvényével összhangban a községi hivatal számú irodájában lehet naponta az ügyfélfogadási órákban.

Žiadame obyvateľov o dôsledné dodržiavanie úradných hodín a stránkových dní. Predídete tým oneskorenému vybavovaniu agendy zo strany obce. / Kérjük lakosainkat, hogy az ügyfélfogadási időpontokat következetesen tartsák be, mert ezzel is segítik, hogy ügyeiket a község gyorsan elintézzze.

Zároveň si Vás dovoľujeme upovedomiť, že mimo stránkových dní a úradných hodín vybavujú zamestnanci obce Vaše podania a záležitosti. / Emlékeztetünk arra is, hogy az ügyfélfogadási időn kívül a községi hivatal alkalmazottai a benyújtott panaszok intézésével foglalkoznak.

.....
Pečiatka obce / A községi bélyegző lenyomata

Obec / Község

CENTRÁLNA EVIDENCIA SŤAŽNOSTÍ KÖZPONTI PANASZNYILVÁNTARTÓ

*(v zmysle ust. § 10 zák. č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach/
a Tt. 9/2010. sz. panasztörvényének 10. §-a értelmében)*

KNIHA č.SZ. KÖNYV

(Opakovaná sťažnosť a ďalšia opakovaná sťažnosť sa eviduje v roku , v ktorom bola doručená. V poznámke sa uvedie číslo sťažnosti, s ktorou súvisí. /Az ismétlődően benyújtott panaszokat abban az évben tartják nyilván, amelyben benyújtották. Lábjegyzetben fel kell tüntetni a korábbi, vele összefüggő panaszok nyilvántartási számát.)

Obec / **Község**

Evidenčná kniha založená dňa..... / A panasznyilvántartó könyvet: napon nyitotta meg a község.

Kniha – evidencia sťažností obce obsahuje riadne nezmazateľným spôsobom očíslovaných listov. / A panasznyilvántartó könyv darab, kitörölhetetlen módon megszámozott lapot tartalmaz.

V, dňa
Kelt.....-ban/ben,-án/én

pečiatka/bélyegző

.....
podpis/aláírás

Evidenčná kniha ukončená pod por. č. dňa :/
A panasznyilvántartó könyvet sorszám alatt napon

V, dňa
Kelt-ban/ben,-án/én

pečiatka /bélyegző

.....
podpis/aláírás

— tretia strana - harmadik oldal —

por. číslo sorszám	dátum doručenia beadás dátuma	dátum zapísania felvétel dátuma	označenie F.O. alebo P.O. benyújtó neve vagy cégneve	označenie osoby konajúcej zs P.O. jogi személy nevében eljáró személy neve	predmet sťažnosti a panasz tárgya	dátum pridelenia a komu ügyintéző, dátuma mely naptól

Az önkormányzatok gazdasági feladatai a második negyedévben

Az önkormányzatok gazdálkodását több törvény szabályozza. Közülük legfontosabbak a Törvénytár 369/1990. számú törvénye a községi önkormányzatokról, a Tt. 583/2004. számú törvénye a területi önkormányzatok költségvetési rendjéről, a Tt. 523/2004. számú törvénye a közigazgatás költségvetési szabályzatáról, valamint a Törvénytár 138/1991. számú törvénye a községek vagyonáról az érvényes módosítások értelmében. Az önkormányzati gazdálkodásnál ezen felül több további jogszabályt, általános érvényű rendeletet és belső rendeletet kell figyelembe venni ahhoz, hogy az önkormányzatok gazdasági szempontból akadálymentesen működjenek.

A gazdálkodás alapja a költségvetés, amit általában a községek már az előző év végén elfogadnak. A második negyedévben folytatódik az előző időszakban elkezdett munka, tehát az önkormányzati gazdálkodás a jóváhagyott költségvetés szerint. A költségvetés a pénzügyi gazdálkodás alapja és az önkormányzatok egyik legfontosabb koncepciói dokumentuma. A költségvetés szempontjából ebben az időszakban is az a legfontosabb, hogy folyamatosan nyomon kövessük annak teljesítését, és ügyeljünk arra, hogy a folyó költségvetés kiegyensúlyozott maradjon. Erre az állandó feladatra a Törvénytár

583/2004. számú törvénye kötelezi az önkormányzatokat, ami többek között meghatározza, hogy amennyiben a költségvetési bevételek a tervezettnél lassabban vagy a jóváhagyott költségvetési mutatóktól eltérően folynak be a községi pénztárba, olyan intézkedéseket kell fogantatni, melyek biztosítják a folyó költségvetés kiegyensúlyozottságát az év végére. A gazdasági válság községeket is érintő hatásainak mérsékelésére, vagyis a fent említett cikkely betartására az elmúlt időszakban - 2009 januárjától 2010. december 31-éig – az önkormányzatok nem voltak kötelesek. 2011. január elsejétől viszont újra érvényes, hogy a folyó költségvetésnek kiegyensúlyozottnak kell lenni, és amennyiben előreláthatólag a költségvetési mutatók teljesítése nem egyenletes, intézkedéseket kell elfogadni, melyek eredményeképp a folyó költségvetés év végéhez kiegyenlítődik. Szintén a költségvetési gazdálkodáshoz kapcsolódó feladat – ami valójában összefügg az előzővel - a költségvetésben előirányzott mutatók értékelése. Ebben az időszakban már látható, hogy a jóváhagyott költségvetési mutatók mennyire reálisak, és hogy az elfogadott költségvetés tartalmazza-e az összes kiadást és azok pénzügyi fedezetét, melyre a folyó gazdasági évben a folyamatos önkormányzati működéshez szükség van. Amennyiben hiány merül

fel, vagy pedig többlet (siker pályázatokból vagy más forrásokból) ügynevezett költségvetési intézkedésekkel lehet megváltoztatni a jóváhagyott költségvetést, vagy pedig előkészíteni a költségvetés módosítását. Az előbbinél a költségvetés értéke abszolút összegben nem változik, csak az elosztás módosul, az utóbbinál - tehát a költségvetés módosításánál - megváltozik a költségvetés jóváhagyott összértéke is.

A második negyedévre jellemző, hogy folytatódnak az előző időszakban elkezdett feladatok. Ezek közé sorolható – a gazdálkodás szempontjából nagyon fontos feladat - a bevételek biztosítása. Az ügynevezett adóhányad után, amely az államkasszából érkezik az önkormányzatokhoz és melyek magasságát önkormányzati gazdálkodással befolyásolni nem lehet, a második legnagyobb bevételi csoportot a helyi adók képezik, közülük is legjelentősebb az ingatlanadó. Az ingatlanadó kezelését a Törvénytár 582/2004. számú törvénye szabályozza a helyi adókra vonatkozó hatályos módosítások szerint. A helyi adók kivetésének határideje nincs törvényileg meghatározva, az önkormányzatok saját általános érvényű rendeletükkel szabályozhatják ennek kivetését és kezelését, természetesen a törvény adta kereteken belül. Az önkormányzatok többségénél ennek a feladatnak

a teljesítése a második negyedév első felére tehető.

A második negyedév feladatai közé tartozik – amennyiben az első negyedévben nem fejeződött be – az előző gazdasági év zárszámadásának az összesítése és jóváhagyása a képviselő-testületben. Ennek a feladatnak a határideje folyó év június 30. A zárszámadás kidolgozását és kötelező tartalmát a Tt. 583/2004 számú törvényének 16. paragrafusa részletesen taglalja. Fontos változás az előző időszakokhoz képest, melyet először a 2009-es év költségvetésének kiértékelésénél kellett alkalmazni, hogy a zárszámadás kötelező része, a Tt. 583/2004. számú törvénye 16. paragrafusának 5. bekezdése g) pontja értelmében, az elmúlt gazdasági év programok szerinti kiértékelése. Ennél az értékelésnél azt kell taglálni, hogy a programokon belüli célok és irányelvek hogyan lettek teljesítve, és hogy egyáltalán van-e létjogosultsága az egyes programoknak vagy alprogramoknak, valamint hogy milyen hatékonysággal működnek az egyes programok. Tehát nem a pénzügyi szempont értékelésén van a hangsúly, hanem a programok szerint összeállított költségvetésben jóváhagyott mérhető mutatók teljesítésének analizálásán. Fontos tényező, hogy a zárszámadás elfogadása előtt a kidolgozott anyagot a helyi viszonyoknak megfelelően legalább 15 napon át közzé kell tenni.

Szintén az előző év gazdálkodásához kapcsolódik és a második negyedév gazdasági feladatai közé tartozik az éves jelentés kidolgozása, melyet a Tt. 431/2002. számú törvénye a könyvelésről érvényes módosítások értelmében a 20. paragrafusában szabályoz. Minden auditköteles könyvelési egységnek, tehát az önkormányzatoknak is ki kell dolgozniuk az éves jelentést, melynek összhangját az éves könyvelési zárással a könyvvizsgálók auditálják. Kidolgozási határideje a következő év vége. A két gazdasági jelentés többek között abban különbözik egymástól, hogy az éves jelentést a képviselő-testület tudomásul veszi és nem feltétel a jóváhagyás előtti minimum 15 napos közzététel, míg a zárszámadást a testület jóváhagyja előírt határozattal. Mindkét jelentés kötelező tartalmát törvény szabályozza, mindkettő az előző év gazdálkodását értékeli, csak más szempontok alapján. Ebből következik, hogy mindkét jelen-

tésnek, tehát a zárszámadásnak és az éves könyvelési jelentésnek is különös figyelmet kell szentelni, mert ezek alapján lehet reálisan értékelni az önkormányzatok gazdálkodását és pénzügyi helyzetét, valamint további fejlődését. A második negyedév további gazdasági feladata a konszolidációs zárás elkészítése. Maga a konszolidáció az önkormányzatok részére aránylag új fogalom, melyet először a 2010-es év zárása kapcsán kellett alkalmazniuk. Konszolidációs zárást azok az önkormányzatok kötelesek készíteni, melyek költségvetési vagy járulékos szervezetek alapítói, illetve többségi részesedésük van vállalkozói szubjektumokban (pl. kft-ben). Ebben az esetben az önkormányzatok úgynevezett anya-könyvelési egységként szerepelnek, szervezeteik pedig leány-egységekként. A konszolidációs zárás ez esetben tartalmazza az anyacég zárását és a leánycégek zárását. Ha viszont az önkormányzat nem anyacég, akkor konszolidált zárást nem kell készítenie, viszont ebben az esetben is ki kell töltenie az előírt konszolidációs formanyomtatványokat, melyek csak az adott önkormányzat adatait tartalmazzák.

Valójában a konszolidációnak célja:

- hogy egységesítse az összes könyvelési egység (önkormányzatok és szervezeteik - melyek konszolidációt alkotnak) könyvelési adatait. Tehát olyan módon transzformálja át az egyes egységek könyvelését, mintha azok azonos könyvelési metódusokat és elveket használnának,

- olyan információkat szerezni a konszolidált egységekből, melyek alapján elkészíthető az önkormányzat konszolidált zárása – tehát a konszolidált mérleg, konszolidált kimutatás a nyereségről és a veszteségről, valamint a konszolidált feljegyzések,

- az önkormányzatok releváns könyvelési adatokhoz jussanak, melyek lehetővé teszik további feldolgozásukat.

A konszolidációs záráshoz kapcsolódik a konszolidált éves jelentés kidolgozása. Ezzel kapcsolatban meg kell említeni, hogy azok az önkormányzatok, melyek kötelesek konszolidált zárást készíteni, dönthetnek úgy, hogy összevonják az éves jelentést az individuális zárásról és a konszolidált zárásról, tehát nem két éves zárást készítenek, hanem egy összevontat.

A felsoroltakon kívül még több más feladat is vár a második negyedévben az önkormányzatokra. Ide tartozik például a pénztár leltározása (évente 4-szer kell leltározni, de a törvény nem határozza meg az időpontokat), az infotörvénnyel kapcsolatos feladatok, különféle kimutatások elkészítése a közigazgatási hivatalok felé (pl. kimutatások a bérszámfejtésről). Viszont az önkormányzatok legfontosabb feladata, amely nem időfüggő, a gördülékeny, a lakosság érdekeit szem előtt tartó gazdálkodás bebiztosítása az adott törvényes kereteken belül.

Lelkes János

Autonómia modellek (elmélet és gyakorlat az Európai Unióban)

1.FOGALMI KERETEK

Az autonómia azon politikai fogalmaink egyike, amely nem csak jellemzően európai, hanem elválaszthatatlanul kapcsolódik a demokrácia kialakulásához és fejlődéséhez. Autonómia alatt általánosan a helyi autonómiát értjük, mely egy demokratikus jogállamban egyrészt a hatalom decentralizációját jelenti, másrészt a központi hatalom egyes részeinek átruházását a helyi közigazgatási egységekre, olyan feladatok megoldására, melyek helyi jellegűek és helyileg rendezhetők a legmegfelelőbbben. Ennek értelmében a modernitás autonómia fogalma szoros kapcsolatban áll a szubszidiaritás fogalmával, mely szerint a jogosítványokat a lehető legközelebbi szintre kell levinni ahhoz a közösséghez, amelyre a döntések vonatkoznak.

1.1.NOMOS – A DEMOKRÁCIA TÖRVÉNY-FOGALMA

Etimológiáját tekintve az autos (ön) és nomos (törvény) szóösszetétel az 5. századi Athénban született meg, s mint terminus technicus kizárólag politikai kategóriaként, az államra és az államok közötti kapcsolatok meghatározására szolgáló kifejezésként volt használatban. (Mind Thuküdidész /A peloponnészoszi háború/, mind Xenophón /Hellénika/ és Platón /Állam/ kizárólag politikai értelemben használták az autonómia fogalmát.) Talán nem érdektelen megjegyeznünk, hogy az

„nomos” (ὁ νόμος) szó eredetileg olyan határolt területet (legelőt) jelentett, amelyet valaki(k) használ(nak), s innen ered a használat, szokás, szabály, törvény értelmezés is. Az autonómia fogalma tehát már a kezdetektől fogva magában hordozott egyfajta területelvűséget. A fogalom individuumokra való kiterjesztését először Arisztotelész /Nikomakhosz etikája/ és a sztoikus filozófusok kísérelték meg (i.e. 4.sz.), amikor az egyén önálló döntéseit is az autonómia körébe sorolták, de kizárólag csak a „polítés” (polgár/citoyen) vonatkozásában, tehát továbbra is fenntartották az autonómia fogalmának politikai jellegét.

A „nomos” terminust először az athéni aranykor idején kezdték „törvény” értelemben használni a korábbi „thesmos” kifejezés helyett. A változás nem egyszerű terminológiai újítást, hanem alapvető szemléletváltást, a demokrácia megszületéséhez kapcsolódó új politikai gondolkodást jelentett. Míg a „thesmos” egy külső erő, a nép felett álló hatalom – türannosz, istenek – önkényesen előírt törvényét, addig a „nomos” a nép által választott hatalom, tehát a választók közreműködésével kialakított törvényi rendet fejezte ki. A két fogalom nem egymás szinonimája, hanem két egymástól jól elhatárolható jogi kategóriát jelölt. A „nomos” a demokrácia törvény-fogalma, az önmagát kormányzó nép által sajátos igényeihez és hagyományaihoz igazodó, saját maga számára előírt rend letéteményese. (CARTLEDGER, Paul – MILLETT,

Paul – TODD, Stephan: Nomos. Essays in Athenian Law, Politics and Society. Cambridge University Press. 12-15. old.)

Összefoglalva tehát úgy fogalmazhatunk, hogy az „autonómia” politikai értelemben maga a „nyomatékosított öntörvényűség”, a saját törvények megalkotásához való jog, s ezzel együtt a külsőnek tekintett dolgoktól vagy szereplőktől való függetlenség. Az arisztotelészi gondolatmenetben pedig kiegészül az egyénnek, mint állampolgárnak a döntéshozatalban való részvételhez való képességével és jogával. Mindkét esetben a hatalomhoz és a hatalom gyakorlásához való viszony a releváns elem.

1.2. A MODERNITÁS AUTONÓMIA FOGALMA

Az autonómia fogalmának e kettős tartalma mindmáig fennmaradt. A modern jogállamban autonóm egyén az, aki külső erőktől függetlenül önállóan választja meg nyelvhasználatát, célját, hovatartozását, szabadon fejtheti ki a véleményét és hozhatja meg a döntését. Az autonómia iránti igény, illetve az erre való képesség általános emberi sajátosság, de mindenkire más-más mértékben jellemző.

Jelentős változás azonban, hogy míg az antikvitásban az államok közötti viszonyrendszer, addig a 20. század közepétől az állami szint alatti lokális világ

került az autonómia meghatározások fókuszába (sub-state arrangement). Ebben a körben jelenik meg a csoport autonómiájának új keletű fogalma, amely az önmagát kormányzó államalakulaton túl mutatva, magába foglalja az államalakulaton belüli bizonyos öngazgatási szabadsággal rendelkező földrajzilag (település, megye, régió, tartomány, tájegység stb.), kulturálisan (etnikai, vallási, nyelvi) vagy más egyéb módon (egyetemek, egyházak stb.) behatárolható emberi közösségeket is. Az öngazgatás alapja a demokratikusan és titkosan választott önkormányzati testület. Az önállóság államszint alatti biztosítása érdekében kialakított jogi intézmények összességére az „autonómia-megoldás” (autonomy arrangements) kategóriája használatos. Autonómia-megoldásnak tekinthetők az önkormányzatok összes formáin kívül a szövetségi államok tagállamai, a bizonyos fokú nemzetközi személyiséggel és a szuverenitás bizonyos fokával rendelkező kormányzati entitások is. (HANNUM, Hurst: *Autonomy, Sovereignty and Self-Determination. The Accommodation of Conflicting Rights /Revised Edition/*, University of Pennsylvania Press. 1966. 16. old.)

Napjaink Európájában többféle autonómiáról beszélünk a kisebbségek vonatkozásában, így az etnikai, helyi, területi, pénzügyi, közigazgatási, kulturális autonómiáról. Az autonómia fogalmával kapcsolatosan felmerülő problémák között meghatározó jelentőségű, hogy nem rendelkezik egy pontos definícióval. A meghatározás legnagyobb nehézsége, hogy több más fogalommal interferál, így a szuverenitással, a kollektív jogokkal, az önrendelkezéssel, a nemzeti kisebbséggel, melyek nem teljesen világosan körülhatárolt fogalmak, definiálásuk körül számos vita folyik. Ennek ellenére a szakirodalomban igen hasonló módon határozzák meg az autonómiát. Csak néhány kiragadott példa:

Kovács Péter értelmezésében az autonómia olyan jogi intézmény, amely „az illető közösségnek valamilyen – az általa lakott terület egészéhez, esetleg egy részéhez kötődő, vagy pedig a közösséghez tartozó s az identitást felvállaló összes individuumot átfogó – érdekképviseleti és adott esetben akár bizonyos igazgatási jogosítványokkal bíró intézménykomplexumokkal törté-

nő felruházása.”

Asbjorn Eide az önkormányzatiságra a „self-government” és a „home rule” kifejezéseket használja, értve ezen a különböző autonómia megállapodásokat kisebbség és állam között, amelyeket a belső területi átrendezés speciális formájának tekint, mint ami „lehetővé teszi a kompakt módon települt kisebbségnek, hogy a tagjait érintő politikai, kulturális és gazdasági döntésekre nagyobb befolyást gyakoroljanak.

Ez azonban nem annyira azt jelenti, hogy az etnikai csoportok „saját” állami kormányokkal rendezzenek, hanem inkább azt, hogy a hatalmi intézmények és állami szolgáltatások közelebb kerülnek hozzájuk.”

Kjell-Åke Nordquist definíciójában megjelenik a területelvű felfogás, melynek értelmében „az autonómia olyan terület, amely az önkormányzás egy magasabb fokával rendelkezik, mint bármely más, hozzá hasonlítható területe az államnak”.

H-J. Heintze értelmezésében pedig „az autonómia egy eltérő identitással rendelkező csoportnak bizonyos fokig terjedő önkormányzás biztosítását jelenti. Az autonómia a szubszidiaritás elvének kiteljesítése. (...) A nemzetközi jog szerint az autonómia jelentését egy megállapodásban lehetne összefoglalni, amelyben a kisebbség az állam bizonyos területén a saját helyi ügyeit intézheti az önkormányzás alapján, új állam létrehozatala nélkül.”

Ruth Lapidoth a kisebbségi csoportokat szolgáló autonómiát úgy határozza meg, mint „egy olyan intézményes keret, mely célja egy, az állam többségi lakosságától különböző, de egy adott régió belül többségben lévő csoport számára azon eszközök biztosítása, melyek által ki tudja fejteni saját identitását”. „Az autonómia a hatalommegosztás eszköze, melynek célja megőrizni az állam egységét a népesség sokféleségének tiszteletben tartása mellett.”

Gerencsér Balázs és Juhász Albin tágabb megfogalmazásában az autonómia „olyan kisebbségvédelmi intézmény, amely az egyes államokban az autonómiához tartozó (faji, etnikai) embercsoport, nyelvcsoport, vallási

csoport, kulturális csoport vagy terület érdekeit hivatott védeni”.

Buza László meghatározása értelmében az autonómia olyan kisebbségi intézményrendszer, mely „pozitív rendelkezésekkel biztosítja a speciális kisebbségi érdekek érvényesülését azáltal, hogy az államhatalom legalábbis bizonyos ügyeket illetően a kisebbséghez tartozók felett elkülönítve, az ő intenciójuk szerint, esetleg az ő közreműködésükkel vagy éppen ő általuk gyakoroltatik”.

Az idézett definíciók legfontosabb közös eleme a hatalommegosztás, amelynek révén a kisebbség/csoport megosztott vagy teljes körű döntéshozatali jogosítványokat kap az államtól saját ügyeinek irányítására. Ruth Lapidoth a hatalom megosztásának a következő szempontjait jelöli ki: az állam központi hatóságainak fenntartott hatalom, az autonóm egységre átruházott hatalom, a párhuzamosan gyakorolt hatalom és a közösen gyakorolt hatalom. (Autonomy Flexible Solutions to Ethnic Conflicts. United States of Peace Presse, Washington D.C. 1996.) Mindezek alapján az autonómia megvalósulásáról a modern korban csak akkor beszélhetünk, amikor az állam közhatalmi jogosítványokat ruház át a kisebbség tagjai által demokratikus úton megválasztott szervezetekre.

Történelmileg az autonómiáknak számos változata alakult ki. A legjelentősebbek a települési és a területi önkormányzatok (település/község, város; kistérség; vármegye/ megye, régió), a szakmai önkormányzatok (szakszervezetek, kamarák stb.), a vallási közösségek önkormányzatai (egyházak), valamint az egyetemek és az egyesületek.

Politikai és közigazgatási értelemben az autonómia azt jelenti, hogy egy államon belül egyes közigazgatási egységek vagy embercsoportok önállóan dönthetnek és járhatnak el meghatározott, kizárólag őket magukat érintő ügyekben. Hogy milyen ügyekben, azt az ország alkotmánya vagy külön törvény határozza meg. Az autonómia lényege, hogy a regionális közösségek vagy nemzeti és etnikai közösségek saját problémáikra saját maguk alakítják ki a számukra legmegfelelőbb megoldást. A nem érintett térségek la-

kóinak vagy más etnikumhoz tartozó csoportoknak ezáltal nem áll módjukban befolyásolni az autonómiával felruházott közösségek sorsának alakulását. Természetesen, az egész államot érintő ügyekben az autonóm közösségek az állampolgárok közötti szolidaritás jegyében mindenben együttműködnek az ország többi részével és lakójával. Az autonómia gyakorlatba ültetése államszint alatt, egységes államszerkezetű országokban az önkormányzat intézménye révén lehetséges. Éppen ezért az autonómia kifejezést a jogszabályalkotói hatáskörökre is kiterjedő decentralizáció jegyében létrehozott speciális státusú önkormányzatok megnevezésére is használják.

Jogi értelemben autonómiáról akkor beszélhetünk, ha bizonyos térségek vagy emberek csoportjai önmagukat saját jogszabályaiknak megfelelően, saját intézményeik révén kormányozhatják.

A kisebbségek autonómiája, az identitás megőrzésének és fejlesztésének céljából kiindulva, a következő jogok érvényesülését feltételezi (anélkül, hogy azonos lenne ezekkel): 1. az anyanyelvhasználat joga a magánéletben, oktatásban, az igazságszolgáltatásban és a közigazgatásban; 2. a saját oktatási rendszer kialakításának joga; 3. a köztisztviselők viseléséhez és a közszolgáltatásokhoz való jog; 3. az anyaországgal való kapcsolattartáshoz való jog; 4. a természeti kincsekkel való szabad rendelkezés és a helyi politikai képviselethez való jog.

Orbán Balázs rámutat, hogy a kisebbségi autonómia sokkal szélesebb körű jogosítványokat feltételez, mint a közigazgatási autonómia. (Mi az autonómia? 6-7. old.) Amennyiben a kisebbségi jogok különféle megnyilvánulási formáinak rangsorolását célozzuk meg az alapvető jogoktól az átfogó jogosítványok irányába, úgy a kisebbségi jogok hierarchiájának alsó szintjén a diszkrimináció tilalmának, valamint az egyenlőségnek az elve áll. A következő fokozat a különleges jogok kategóriája, azon jogoké, melyek a kisebbségi csoporthoz tartozó személy különbözőségét is figyelembe veszik. Ezen jogok biztosítása egyéni vagy kollektív szinten történhet. Amennyiben ezen kisebbségi jogok az önkormányzás egy bizonyos szintjét biztosítják, az au-

tonómia letéteményesévé válnak. Az autonómia a kisebbségi jogok hierarchiájának felső szintjén foglal helyet, és a kisebbség számára az állam keretében elérhető legmagasabb státust jelenti. A kisebbségi autonómia lényege az önkormányzás, általában kulturális, gazdasági valamint társadalmi ügyekre terjed ki, ugyanakkor egyes esetekben korlátozott nemzetközi jogosítványokat is magába foglalhat. Ha egy közösség saját ügyeiben autonóm módon kíván eljárni, ezen ügyek intézése céljából sajátos, közhatalmi jogosítványokkal ellátott intézményt, az autonóm közösség önkormányzatát hozza létre. A közösség voltaképpen önkormányzata révén válik autonómmá, illetve az önkormányzat megléte minimális elvárás, ugyanakkor szükséges feltétele az autonómiának.

1.3. ÁLLAM ÉS AUTONÓMIA VISZONYRENDSZERE

Az autonómia és a szuverenitás összefüggéseit vizsgálva több szerző is rámutat arra, hogy a szuverenitás klaszszikus értelmezése, miszerint az államiság legfőbb attribútuma a totális és oszthatatlan államhatalom, már a 90-es években fellazult, s a távolság az autonómia és a szuverenitás fogalmi között jelentősen csökken. A globalizáció, az államok nemzetközi kötelezettség-vállalásai, a hadviselés jogának szigorú korlátok közé szorítása, az emberi és kisebbségi jogok érvényesítése számos, az államnak a szuverenitásából levezett abszolút jogát érvényteleníti. Ma már nem egy állam alkotmánya megengedi a szuverenitás korlátozását, ha azt a nemzetközi együttműködés megkívánja. (Lásd Hollandia vagy Németország alkotmánya.) A szuverenitás számára napjaink legnagyobb kihívása, hogy miközben a nemzeti kisebbségek száma folyamatosan növekszik, addig az államok száma korlátlanul nem növelhető. Jelenleg csak Európában legkevesebb 270 nemzeti és etnikai kisebbség található, ezekhez több mint 100 millió polgár tartozik. „A Föld túl kicsi ahhoz, hogy több ezer nép és etnikai csoport számára szuverenitást biztosítsanak egy terület felett. Kompromisszumot kell találni annak érdekében, hogy legalább részben kielégítsék a különböző csoportok aspirációit. A megoldás az autonómia: a hatalom megosztása esetén mind a központi szervek, mind az

autonóm egység a szuverenitás törvényes hordozói lehetnek anélkül, hogy az állam eltűnne vagy szétesne” - alapítja meg Ruth Lapidoth már idézett munkájában.

Történelmileg az autonómiáknak számos változata alakult ki. S bár a köznyelvben gyakran használják az autonómiát a függetlenség és önállóság szinonimájaként, etimológiai értelmét tekintve az autonómia a politikai függőség és függetlenség között húzóódo széles értelmezési területen helyezkedik el. Az autonómia fokmérője az állam által az autonóm entitásra átruházott törvényhozói kompetenciák terjedelme, s mint ilyen közvetlenül érinti a demokrácia intézményrendszerét. „A helyi autonómiának alkotmányos törvényes veleje az arra való hatalom, hogy egyedül dönthessen (az átruházott törvényhozói kompetenciák által) a régió törvényeiről, másként és külön az államtól vagy föderális törvényhozói hatalomtól, mely az ország többi részére vonatkozik”. (BOGNÁR Zoltán: Autonómiák világszerte: az önállóság formái és tartalmi ismérvei tizennyolc államban. Magyar Kisebbség, 2005. 3-4. 301. old. Harhoff-idézet.)

Az állam és a különböző csoportoknak juttatott autonóm jogkörök (a hatalom megosztás) mértékét nagymértékben meghatározza az államon belül kialakult, a többség-kisebbség viszonyát szabályozó hatalmi egyensúly fenntartásának kritériuma. Politikai értelemben nem mindegy például, hogy a nemzetállam keretein belül a többség a kisebbséget – legyen az etnikai, nemzeti vagy akár vallási (a vallás jelentősége például az ortodox államokban kiemelt fontosságú) – mint államalkotó közösséget (nemzetet) fogadja el, vagy a polgárelvű jogfilozófia alapján határozza meg. Ez utóbbi esetben a kisebbség közösségi jogainak elismerésére csekély az esély, sőt merev elutasításra talál. Míg az első esetben a kollektív jogok mentén történő hatalommegosztás s ezzel a belső önrendelkezés (autonómia) lehetősége nyitva áll. Éppen ezért, ha egy csoportot vagy tagjait az illető csoporthoz való tartozás alapján ruháznak fel egy bizonyos joggal, akkor a csoportnak, illetve a csoporthoz való tartozásnak jogi meghatározást kell adni, hogy eldönthető legyen, ki részesül az illető jogból és ki nem. Ez azt jelenti, hogy a kisebbségi jogokat biz-

tosító törvénynek valamilyen, legalább minimális módon körül kell határolnia személyi hatókörét, azaz egy minimális meghatározását kell adnia a szóban forgó kisebbségeknek.

1.4. AZ AUTONÓMIA EMBERI JOGI ÉS KISEBBSÉGI DIMENZIÓJA

Az autonómia és a hatalom sajátos viszonyát jól mutatja, hogy a kisebbségek meghatározásának csak a legritkább esetben vannak nemzetközileg elfogadott pontos definíciói. Különösen igaz ez a nemzeti és etnikai kisebbségekre, amelyeknek autonómiára vonatkozó igényét a nemzetállamok mind a mai napig saját hatáskörben, belső hatalmi erőviszonyaiknak megfelelően, a többség által gyakorolt hatalom szellemében és érdekében kívánják meghatározni. „...a demokratikus jogállamiság és az európai emberi jogi rendszer alkalmazásának jelenlegi gyakorlata kifejezetten a többséget részesíti előnyben” – állapítja meg Christoph Pan az etnikai és kisebbségi jogok védelméről írott tanulmányában. (A nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak védelme. Az európai kisebbségi jogvédelmi rendszer. Pro Minoritate VI. évf. 2. sz. 1997.) Ennek okai a következők:

A demokráciában a legitim hatalom a nagyszámok törvénye alapján formálódik. A kisebbség számára az esetek többségében kicsi az esély a hatalom megszerzésére, illetve megfelelő politikai reprezentáció esetén is csak a többség által elfogadott kompromisszumok árán juthat kormányra. Tehát a kisebbség számára jóval kisebb, a kis létszámú csoportok számára pedig szinte egyáltalán nem mutatkozik esély a legitim hatalom megszerzésére.

Az emberi jogok lényege, hogy egyetemesek és érvényesítésük nem köthető számokhoz. Ennek ellenére Európában - és ez alól az Emberi jogok európai egyezségokmánya sem kivétel - az emberi jogok a többség és a kisebbség számára másként érvényesülnek: míg a többséghez tartozó természetesen érvényesíti etnikai, nemzeti, nyelvi és kulturális önazonosságát, ugyanez a kisebbségek tagjai számára nehezen leküzdhető vagy éppen leküzdhetetlen akadályokba ütközik. Az Emberi jogok európai

egyezségokmánya ekképp nem ugyanazt a védelmet nyújtja a többségi és a kisebbségi közösségek és tagjaik számára. (PAN, Christoph: Darlegung der Nationalitätenfrage. Europa Ethnica. 1995. 2-3. 81-83. és 88. old., VOGEL Sándor: Kisebbségek, emigráció és /kulturális/ külpolitika Európában. Teleki László Intézet Külpolitikai Tanulmányok Központja)

A demokratikus jogállamiság és az emberi jogok alkalmazása egymagában tehát nem akadályozza meg a többség privilegizálását, valamint a kisebbség diszkriminációját és nem oldja meg a kisebbségi kérdést, mely a rendszer immanens alkotóeleme. A rendszer korrekcióját, amely biztosíthatja Európa békéjét és stabilitását csak pozitív kisebbségvédelem révén lehet megvalósítani, ezt pedig a demokratikus jogállamiság és az emberi jogok érvényesítése keretében kell biztosítani. „A rendszer korrekciójakor figyelembe kell venni, hogy a nemzeti kisebbség és többség közötti formálisan egyenlő bánásmód önmagában nem elég arra, hogy feloldja a demokráciából és az emberi jogokból eredő diszkrimináció dilemmáját. Az emberi jogok és alapvető szabadságok gyakorlásakor a többség és a kisebbség két olyan kategória, amely különböző előfeltételek függvénye. Ezért a nemzeti kisebbségek pusztán formálisan egyenlő bánásmódja nem elégséges, ugyanis ha különböző helyzeteket hasonló módon kezelnek, az valós vagy valószínű diszkriminációt eredményez”. Majd hozzá teszi: „az európai államok többsége "nemzetállamként" alakult meg annak ellenére, hogy etnikailag nem homogének, hanem gyakorlatilag "többszempoliságúak", és a nemzetiségek aránya a néhány százaléktól az 50%-ig (pl. Lettország) változik. Ez azt jelenti, hogy az etnikai homogenitás kivételes (talán csak Portugáliában fordul elő). Ezért az Európa Tanács az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló Egyezményének 14. cikkelyében megfogalmazott antidiszkrimináció elvére tekintettel az etnikai valóságot állandó tényezőnek, az államok politikai megszervezését pedig változó tényezőnek kell tekinteni. Ez utóbbit hozzá kell igazítani az állandó tényező valós szükségleteihez. Egyszerűbben fogalmazva: a "nemzetállam mint a társadalom politikai megszervezésének leggyakoribb modellje, elméletileg és gyakorlatilag elavulttá

vált". A rendszer korrekcióját Ch. Pan a jogok valódi egyenlőségének a kisebbségvédelem eszközrendszerén keresztül történő biztosításában látja. Ennek eléréséhez véleménye szerint két úton lehet eljutni. Egy részről az Európa Tanács az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló Egyezményének (1950) a nemzeti kisebbségek sajátos szükségleteit figyelembevevő kiegészítésével, másrészt a kollektív jogokra vonatkozó pozitív jogvédelmi intézkedésekkel. Ezek sorába tartoznak a politikai képviselő vagy a belső önrendelkezés elvének megfelelő autonómia általi jogvédelem biztosítása. Alapvetően három autonómia-típust jelöl meg mint lehetséges megoldást: a területi, a kulturális és a helyi közigazgatási egységek autonómiáját.

1.5. AZ AUTONÓMIA MINT KONFLIKTUSKEZELŐ MÓDSZER

Merőben más nézőpontból vizsgálja a többség és kisebbség viszonyát Andreas Gross, aki Christoph Pan megközelítésével szemben az autonómiát nem az állam szuverenitását kikezdő, annak területi integritását szétziláló potenciális konfliktusforrásnak, hanem kifejezetten követendő példának, a konfliktuskezelés lehetséges eszközének tekinti. Gross felfogásában az autonómia a demokrácia intézményrendszerének fontos eleme. (GROSS Andreas: Positive experiences of autonomous regions as a source of inspiration for conflict resolution in Europe. Concile of Europe Doc. 9824 /2003/ Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése elé terjesztett dokumentumot Gross-jelentésként is emlegetik.) Gross felhívja a figyelmet arra, hogy az állam oszthatatlanságát nem szabad összekeverni a nemzetállam („unitary state”) koncepciójával, így az állam oszthatatlansága összeegyeztethető az autonómiával, a regionalizmussal és a föderalizmussal. „A politikai berendezkedések változatos formái felruházhatók autonóm státussal, az egységes államokon belüli egyszerű decentralizációtól a hatalom valódi megosztásáig, illetve akár szimmetrikus, vagy aszimmetrikus módon, a regionális vagy föderatív államokban” (13). Miként Pan, ő is rámutat arra, hogy a mai feszültségek a nemzeti szuverenitást és a kulturális homogenitást elengedhetetlennek tartó nemzetállam-konceptió elkerülhetetlen továbbfej-

lődését követelik meg. Ugyanakkor az autonómiából származó előnyök nem áthatják alá az államok nemzetközileg elismert határait.

Az autonómia értelmezése, alkalmazása és menedzselése az állam, illetve a nemzeti parlament és intézményei hatáskörébe tartozik, és az autonóm státus adományozása nem jelenti azt, hogy a helyi igazgatás kizárólag az adott helyi közösség feladata lenne. Gross az „autonómia kontra szuverenitás” helyébe a demokráciát állítja vizsgálata fókuszába. „A demokrácia nem csupán annyit jelent, hogy a többség nézeteinek mindig diadalmaskodnia kell: olyan egyensúlyt kell kialakítani, amely biztosítja a kisebbségekkel szembeni igazságos és megfelelő bánásmódot, és megakadályozza a domináns pozícióval való visszaéléseket”. Az autonómia a demokráciát erősítő (az antik nomos-ra visszavezethető) intézmény, amelynek eklatáns példája a francia diktatúrát felszámoló Spanyolország, ahol az 1978-as alkotmány 17 autonóm közösségre osztotta az országot.

Minden közösség saját autonóm-státúttal rendelkezik, amelyet a nemzeti parlament törvényként fogadott el, majd az alkotmányba is belefoglalta. A spanyol demokrácia összetartó erejét éppen a sajátos - nem szükségszerűen csak nemzeti - identitásokhoz kötődő változatos autonómiák együttese biztosítja. Az Egyesült Királyság pedig oly annyira figyelembe veszi az országot alkotó közösségeket, hogy az ország egyes részein - Walesben, Skóciában és Észak-Írországban – még a külön jogrendszerek létét is elismeri. Éppen az észak-ír példa mutatja, hogy a különleges státuszú és magas fokú autonómia gyakorlatok nem csupán a legjobb konfliktuskezelő módszerek, de az ország integritását és demokratikus intézményi rendszerét is erősítő megoldásoknak bizonyultak.

1.6. TERÜLETI AUTONÓMIA: SZEPARATIZMUS VAGY AZ INTEGRÁCIÓ?

Napjaink egyik legvitatottabb, s a nemzeti kormányok aggodalmát gyakran kiváltó kérdése a kisebbségek önrendelkezésével kapcsolatos kérdések köre: a kisebbségek vagy a szuverén államhoz tartozó csoportok vajon követelhetik-e

a külső önrendelkezéshez való jogot? S ha igen, akkor az az elszakadás első lépcsőfokának tekinthető-e? A kérdés felvetése elválaszthatatlanul kapcsolódik a nemzetállam területi meghatározottságának okán a területi integritás sérülésének problémájához.

Gross leszögezi, az autonómia státus vagy más hasonló megoldások révén az önrendelkezés gyakorolható az állam keretein belül, tehát nem tekinthető az elszakadás szinonimájának. Kiváló példának kínálkozik erre a Feröer-szigetek helyzete, amely 1948 óta speciális autonóm státuszt élvez a Dán Királyságon belül. A szigetek lakói nemcsak saját nyelvhasználati joggal és kulturális autonómiával rendelkeznek, hanem különálló nemzetiségüket hirdeti saját zászlójuk és útlevelük is. A dán parlamentbe a szigetek lakói két képviselőt delegálnak. A Feröer-szigetek ugyanakkor saját kormánnyal rendelkeznek, amelynek joga van adókat kivetni, ideértve az importvámokat is. Ezen kívül hatáskörébe tartozik minden kulturális ügy, a kereskedelem és az ipar, a mezőgazdaság, halászat, vízgazdálkodás stb. Bár a szigetek a dán árfolyam-zónához tartoznak, saját bankjegyeik vannak. A törvény értelmében korlátozott hatáskörrel rendelkeznek a nemzetközi jogok és kötelezettségek terén, ennek ellenére, a lakosok akaratának megfelelően, Dánia EU-tagsága nem terjed ki a Feröer-szigetekre. Hasonló a helyzet az 1979 óta ugyancsak autonóm státuszt élvező Grönland esetében is. Az ilyen nagyfokú, Európában is kivételesnek mondható autonómia ellenére, Dánia területi és állami integritása nem csorbult.

2. A NEMZETKÖZI JOG VISZONYA AZ AUTONÓMIÁHOZ

Áttekintve a 90-es években született nemzetközi dokumentumokat általában megállapítható, hogy azok nem kifejezetten az autonómiáról szóltak, csupán érintőlegesen vagy áttételesen tartalmaztak egy-egy gondolatot az autonómiára vonatkozóan. A dokumentumok elsősorban a kisebbségi kérdés, a demokrácia, és az emberi jogok között okozati összefüggésekre alapozva a polgárelvű joghagyománynak megfelelően elsősorban az emberi jogok oldaláról, és meglehetősen ambivalens módon közelítenek az autonómia kérdéséhez:

nem szállnak síkra nyíltan a kisebbségek sorsát komplex módon rendező jogintézmény mellett, ugyanakkor támogatják az ez irányú törekvéseket.

Ebben a tekintetben a Gross-jelentés és annak az ET Parlamenti Közgyűlése általi elfogadása (2003/1334. sz. határozat) valódi fordulópontot jelent. A jelentés teljes egészében és kizárólag csak az autonómia, ezen belül is elsősorban a területi autonómia kérdését tárgyalja. Másrészt: bár az ET határozat nem bír kötelező jogi erővel, első ízben veti fel a regionális autonómiára vonatkozó önálló nemzetközi egyezmény szükségességét, amely valós jogi garanciákat képes nyújtani. Tehát nem egy másik, már létező egyezmény kiegészítését javasolja (mint például Christoph Pan), hanem egy teljesen önálló egyezmény kidolgozását. Harmadrészt pedig a Gross-jelentés úttörő jelentőségű gondolatokat, érveket fogalmaz meg. Nevezetesen:

1. Az állam területi integritásának elve összeegyeztethető a különböző kisebbségi identitásokban megnyilvánuló kulturális sokszínűség elvével;
2. Az autonómia a kisebbségek számára lehetővé teszi jogaik gyakorlását és kulturális identitásuk megőrzését, miközben ezzel egyidejűleg garanciákat biztosít az állam egységére, szuverenitására és területi integritására;
3. Az autonómia a többség és kisebbség közötti konfliktusok megoldásának egyik fontos eszköze, sőt a korábbi ellenérzésekkel szemben meggyőzően bizonyítja, hogy az autonómia jogintézménye bizonyos esetekben éppen a szeparálódási törekvéseknek lehet az ellenszere, hiszen egy új állam létrehozása még nem jelent szükségszerűen életképeséget is.

2.1. A KISEBBSÉGEK KÖZJOGI STÁTUSZA ÉS AUTONÓMIA-MEGOLDÁSOK KÖZÖTTI ÖSSZEFÜGGÉSEK

A kisebbségek közjogi státuszában három „stádium” különböztethető meg: 1. Az adott régióban, ill. területi egységen élő kisebbség azon minimális jogaiért küzd, amelyek nyelvének, vallásának, szokásainak megőrzéséhez, fejlesztéséhez elengedhetetlenül szükségesek.

Ezek általában nyelvi jogok. Ilyenkor speciális státuszt vagy személyi autonómiát kap a kisebbség. 2. Speciális státusszal, ill. személyi autonómiával már rendelkező csoport, vagy ezekkel nem, de erős területi kötődéssel bíró kisebbség, a területi autonómiáért száll síkra. 3. A kisebbségvédelem végső stádiuma a föderalizmus, amikor a kisebbség által lakott régióból tagállam lesz.

2.1.1. SPECIÁLIS STÁTUSZ, PERSZONÁLIS AUTONÓMIA

A speciális státusz, perszonális autonómia bizonyos szinten összekapcsolható, hiszen a két kisebbségvédelmi intézmény indoka részben a szórványban élés (ún. „párducfoltos” elhelyezkedés), másrészt egy kezdeti stádiumban lévő kisebbségi törekvés. A perszonális autonómia már egy komplex intézményrendszerrel való felruházást jelent, amely a külső (nemzetközi) és belső (alkotmány, kisebbségi törvény) jog alapján történik. Célja a nyelvi, vallási és egyéb szokások, hagyományok megőrzése, fejlesztése. A külső vagy nemzetközi jog egy vagy két állam közti megállapodás és a nemzetközi közösség garanciái mellett (ld. Nemzetközi charták, egyezmények, kétoldalú szerződések) a béke és a biztonság fenntartását szolgálja.

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (27. Cikk) kimondja, hogy „olyan államokban, ahol nemzeti, vallási vagy nyelvi kisebbségek élnek, az ilyen kisebbségekhez tartozó személyektől nem lehet megtagadni azt a jogot, hogy csoportjuk más tagjaival együttesen saját kultúrájuk legyen, hogy saját vallásukat vallják és gyakorolják vagy, hogy saját nyelvüket használják”. Az Egyezségokmány azonban több értelmezési és alkalmazási nehézségbe ütközik:

Az Egyezmény már egy lezárt folyamatot szabályoz: az egyezmény csak 1976-ban lépett hatályba, s ekkoriban sok kisebbségtől már elvették iskoláit, megszüntették korábbi intézményeit. A kisebbségek többsége az I. világháború után jött létre, amelynek lezárulását követően elindult a többségi államok hol nyílt, hol rejtett asszimilációs politikája.

Az idézett 27. cikk nem bír

tevéleges kötelezettséggel az államokra nézve. A „nem lehet megtagadni a jogot” megfogalmazás csupán tartózkodási kötelezettséget ró az államra, de arra már nem vonatkozik, hogy a jog gyakorlásához az államnak milyen kötelezettséget kell felvállalnia (pl. anyagi támogatás az intézmények fenntartására stb.). 1994-ben ezért az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága ezt az olvasatot téves értelmezésnek minősítette, és kijelentette, hogy az értelmezés kiterjed a valós állami kötelezettségekre is.

Franciaország és Törökország a 27. cikk alkalmazásához fenntartásokat fűzött. Franciaország alkotmányosági problémára hivatkozott: miszerint a „kisebbség” fogalma a francia jogrendben nem értelmezhető kategória. Így rá nézve nem lépett hatályba a fenti nemzetközi norma.

2.1.2. TERÜLETI AUTONÓMIA – AZ ÖNRENDELKEZÉS ÉS AZ ÖNKORMÁNYZÁS PROBLÉMÁI

Az önrendelkezés (self-determination) fogalma nem egyszer alkotmányjogi kérdéseket vet fel, mint például az egységes és oszthatatlan állam, a területi szuverenitás vagy a decentralizált hatalom vonatkozásában. – Egy területi autonómia létrehozásához elengedhetetlen feltétel, hogy az adott állam belássa, az autonómia mint az önrendelkezés egy formája nem veszélyezteti területi egységét sem de jure, sem pedig de facto.

Az önrendelkezést egy olyan összetett és átlátható módszernek tartják, amely összetett lehetőségeket tartalmaz: ki-elégíteni a kisebbségek jogait, és biztosítani az állam szuverenitását és területi integritását. Ezért különbséget kell tenni belső és külső önrendelkezés között. (TRIFUNOVSKA, Snezana: Self-determination for minorities and indigenous people. International Journal on Minority and Group Right, 1977. 2. sz. 182. old.) Ezt erősíti meg az ENSZ 47/185. határozat 8. Cikkének 4. bekezdése: „A jelen Deklarációban semmit sem lehet úgy értelmezni, hogy az államoknak lehetőségük nyíljon olyan cselekmények véghezvitelére, amelyek ellentétesek az Egyesült Nemzetek Szövetsége céljaival és alapelveivel, beleértve az államok szuverén egyenlőségét, területi integritását és politikai

függetlenségét”. (Ugyanezt tartalmazza a Kisebbségvédelmi Keretegyezmény 21. Cikke.)

A területi autonómiára vonatkozó másik sarkalatos kérdés, hogy amennyiben a kérdéses kisebbség az anyaállam közvetlen szomszédságában él, s annak támogatását élvezheti jogosult-e az önrendelkezésre, vagy csupán a kisebbségi jogok illetik meg? A nemzetközi jog szerint a kisebbségi csoportok alapvetően kétféle viszonyban állhatnak a többségi állammal: 1. ráutalt állapotban, amikor a kisebbség nem kötődik szomszédos vagy anyaállamhoz (ld. Korzika); 2. az anyanemzet testétől elszakított állapot (ld. Dél-Tirol, határon túli magyarok, koszovói albánok). Egy modern pluralista államban azonban elvárható, hogy az állam megadja a kisebbségeknek az őket megillető önrendelkezés bizonyos fokát. Ez annyival több a kisebbségi jogoknál, hogy nem felülről történő bevezetett kisebbségvédelmi rendszert működtet az állam, hanem lehetőséget ad az automatizmusra és bizonyos kisebbségi jogok önálló gyakorlására. Attól a pillanattól fogva, hogy egy kisebbség elszakadva él az anyaállamtól és a nemzetközi közösség kisebbségként tartja számon, jogalanyisággal bír, tehát államalkotó tényezővé válik. Így de jure a más államokhoz fűződő kapcsolata nem releváns. Az önrendelkezés kritériuma, hogy ne domináljon a „felülről bevezetett” jelleg, az adott kisebbség szabad döntése és választása alapján szülessen meg.

Az önrendelkezés és az autonómia egymáshoz szorosan kapcsolódó fogalmak, amelyek gyakran fedik egymást. Az autonómia intézményrendszere feltételezi az önrendelkezést, sőt az autonómia fogalmi keretei az önrendelkezés elvére épülnek. Sokan a területi autonómia követelését a szeparálódás, ill. a szövetségi rendszer kivívásában látják. Az autonómia ugyanakkor stabilabb és biztonságosabb kisebbségvédelmi jogintézmény, mint a föderalizmus. Ennek okai a következők:

Egy tagállamnak nincs szükségszerűen szélesebb jogköre, mint az autonómiának: egy autonómiának adott esetben mind külső (a központi kormányzásra is kiható), mind pedig belső igazgatási jogkörei is lehetnek. A spanyol Alkotmány például kimondja, hogy „az Alkotmány, amely a Spanyol

Nemzetnek, valamennyi spanyol közös és oszthatatlan hazájának a felbonthatatlan egységén alapul, elismeri és garantálja a nemzetet alkotó nemzetiségek és régiók önkormányzatához való jogát és a közöttük meglévő szolidaritást.” (2. cikk)

Az erőszakosan, felülről létrehozott föderáció (ld. a volt Jugoszlávia) nem vezet stabilitáshoz, éppen a kisebbségi-nemzetiségi problémák kiéleződése miatt. Ezzel szemben az autonómia kifejezetten egy kisebbségvédelmi eszköz, míg a föderalizmus csak azzá válhat.

A területi autonómia szűkebb terjedelme biztosítja a kisebbségek számára, hogy biztonsággal gyakorolják önkormányzásukat azokon a területeken, ahol arra képesek, míg az elváratlan feladatok a szubszidiaritás alapján a központi állami hatalomnál maradnak.

2.1.3. AZ ÖNKORMÁNYZÁS (SELF-GOVERNMENT)

Sok szakértő azért tartja jobbnak a föderalizmust az autonómiánál, mert a kisebbségi problémákat a szövetségi berendezkedés azáltal oldja meg, hogy a csoportok már nem „kisebbségnek” minősülnek, hanem az állam alapvető elemeinek.

Heintze szerint, a föderalizmus lehet a tökéletes megoldás a területhez kötött csoportok védelmére, hiszen a tagállamok saját hatalmi ágakkal rendelkeznek (törvényhozás, végrehajtás, igazságszolgáltatás), így befelé és kifelé egyaránt biztosított a demokratikus működés. A föderalizmus legjellemzőbb példája Svájc és Belgium. Svájcban ugyanakkor a kantonok történelmileg kialakult entitások, és nem etnikai berendezkedésre épültek. Így a „föderalizmus jó kiinduló pont lehet az autonómia fogalmához”. A szövetség egy tisztán megfogalmazott alkotmányos struktúra, amely az államot régiókra osztja. (LAPIDOTH, Ruth: *Autonomy Flexible Solutions to Ethnic Conflicts*, 56. old.) Az autonómiát viszont egyfajta „szövetségi megegyezésnek” tekintik. Lapidoth szerint a szövetségi berendezkedés előnye: 1. mindig alkotmányos szinten kerül rendezésre, míg az autonómia a jogszabályi hierarchia több

szintjén is rendezhető; 2. a tagállamok több jogosultsággal vesznek részt a központi döntéshozatalban, mint az autonómiák.

2.2. AUTONÓMIA A NEMZETKÖZI DOKUMENTUMOKBAN

Az államközi politikában alapelv az állam politikai és területi szuverenitásának tiszteletben tartása. Ennek megfelelően állami szuverenitást sért minden olyan kötelezően előírt normatíva is, amely az adott ország területén élő csoportoknak önrendelkezési jogot írna elő. Ezért az autonómia létrehozása alulról szerveződő politikai eszközökkel valósítható meg, amely pozitív értelemben azt jelenti, hogy az autonómia minden tekintetben megőrizte a demokráciához fűződő szoros kapcsolatát, s mint ilyen, a demokrácia egyik legfontosabb jogintézményének tekintendő. Negatív vonása azonban az, hogy a civil kezdeményezés könnyen politikai konfliktus forrásává válhat, amennyiben a hatalmat gyakorló többség nem hajlandó a hatalommegosztás kérdésében tárgyalóasztalhoz ülni. A konfliktusok ideológiai gerjesztői a szélsőséges nacionalizmus vagy a szeparatista törekvések (Észak-Írország, Baszkföld), némely esetben a vallási fundamentalizmusok (Macedóniában az albán lázadás) terjedése. A „konfliktuskezelés” sajátosan erőszakos formája figyelhető meg például a kelet-közép-európai államokban, ahol a területi autonómia-törekvésekre a közigazgatás átszervezésével válaszol a politikai hatalom (Románia, Szlovákia). Legutóbb a szerb parlament utasította el az új regionális rendszerre való áttérésre hivatkozva a Vajdasági autonómia törvénytervezetét). Úgy is fogalmazhatunk, hogy a nemzetközileg előírt kötelező normák hiánya és a belső jog önrendelkezést elfojtó törekvései okán az autonómia-mozgalmak az Európát leginkább veszélyeztető biztonságpolitikai tényezőkké váltak.

Az autonómia a nemzetközi jogi dokumentumokban nem jelenik meg expressis verbis. Kivételt képeznek az egyes ajánlások, határozatok, amelyek általában alacsonyabb szinten, soft law jellegűen születnek. (KOVÁCS Péter: Az Európa Tanács kisebbségvédelmi vonatkozású ellenőrző rendszerének kialakulása és eddigi működésének értékelése, Európai Összehasonlító Kisebbség-

ségkutatások Intézete. 6.sz. füzet, 1998. 11. old.) A dokumentumok elsősorban kisebbségi kérdés, a demokrácia, és az emberi jogok közötti okozati összefüggésekre alapozva közelítik meg a kérdést.

2.2.1. A NEMZETKÖZI SZERVEZETEK ÁLTAL LÉTREHOZOTT SZERZŐDÉSEK

1. Genocídium Egyezmény – (az ENSZ 1946 96/I. határozata kinyilvánította, hogy a népirtás a nemzetközi jogba ütköző bűncselekmény). 1948 dec.9-én elfogadott Genocídium Egyezmény Preambuluma rögzíti a népirtás megelőzéséhez nemzetközi összefogás szükséges. I. cikk: a szerződő felek megerősítik, hogy függetlenül attól, hogy a népirtás háborúban vagy békében követik el, az a nemzetközi jogba ütközik és bűncselekménynek tekintik.

2. A diszkrimináció mentes bánásmód: - olyan alapvető emberi jogi alapelv, amelyet a nemzetközi jog több helyen is említ a megkülönböztetés tilalmát.

a. Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény (Róma, 1950) 14. Cikk: „A jelen Egyezményben meghatározott jogok és szabadságok élvezetét minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, nyelv, vallás politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani”.

3. Az egyes kisebbségi jogok: felsorolják az államok által tiszteletben tartandó jogokat, de túlzott általánosság miatt akkor sem kényszeríthetők ki teljességgel, ha az államok el is fogadták azokat. Pl.

a. ENSZ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 27.cikk, ahol az Emberi Jogi Bizottság kiemelte: a (kisebbségeknek) saját kultúrájuk legyen, hogy saját vallásukat vallják és gyakorolják, vagy hogy saját nyelvüket használják”.

b. ENSZ-közgyűlés 47/135 határozat is tartalmaz ilyen jogokat.

c. ET Parlamenti Közgyűlése: Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről (1995) nevesíti többek között a nyelvhasználatot, személy- és

helységnevek használatát, oktatást. A keretegyezmény azon fontos dokumentumok egyike, amelynek betartását a Koppenhágai Kritériumok minden EU tagállamra vonatkozóan előírják. A részletesen kiépített ellenőrző mechanizmus ellenére betartása így sem zökkenőmentes.

d. Kifejezett állami kötelezettségek - jogok nélkül: az autonómiához legközelebb álló kötelező érvényű nemzetközi jogi dokumentum a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája: állami kötelezettségeket sorol fel, amelyből az államok à la carte módon szelektálhatnak. A Charta nem említi az autonómia fogalmát, de végrehajtása a gyakorlatban a quasi speciális státuszt megvalósítja. A Nyelvi Charta a kisebbségeknek, még ha nem is tartalmaz igazgatási jogköröket, lényegesen konkrétabb védelmet ad az általános kisebbségi jogok ígérténél.

2.2.2. A NEMZETKÖZI JOG MULTILATERÁLIS DOKUMENTUMAI

Ebbe a körbe tartoznak az Európa Tanács dokumentumai: amelyek a „szégyenlős kisebbségvédelem” jegyeit viselik magukon. Az autonómia kifejezés nélkülözésével készült, de alapvető kisebbségvédelmi dokumentumok: Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről, Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, Helyi Önkormányzatok Európai Chartája (ez utóbbi nem kifejezetten kisebbségvédelmi dokumentum, de több kapcsolódási pontot is tartalmaz. Általános jellemzőjük, hogy az autonómia fogalmát kifejezetten tabuként kezelik.

A Nyelvi Charta és a Kisebbségi Keretegyezmény közötti különbség a jogok körülhatároltságában és az állami kötelezettségek aspektusában áll. A Nyelvi Chartát a keményebb szabályozás jellemzi. Kovács Péter úgy véli, hogy „ez a dokumentum a maga nemzetközi jogi szerződési voltával az előttünk álló évtizedekben meghatározhatja a kisebbségvédelem fejlődési irányát”. (A már idézett 6. sz. füzet.) Már életbelépése előtt (1998) körvonalazódott, hogy integrációs alapfeltétel lehet, másrészt quasi szokásjogi jelleget ölt. Mára pedig az uniós tagfelvétel alapkritériuma. A széleskörű nyelvi jogok biztosításával a Charta közelít az autonómia elismeréséhez.

Kiindulási alapja, hogy a nem hivatalos európai nyelvek jelentős része már veszélybe került részben az állami asszimilációs politikáknak, részben a modern civilizáció uniformizáló nyomásának következtében (tömegtájékoztatás). Preambuluma kifejti, hogy a nyelvek kulturális funkcióját figyelembe véve a „többnyelvűség” és a „sokkultúrájúság” szellemében részesíti védelemben a nyelvet. Ez az egész chartát végig kíséri.

Intézményesítés: a többnyelvűség különböző mélységeiben szabályozza az intézményesítést, úgy, hogy az állami kötelezettségvállalást egyrészt az ország egész területén (általánosan), másrészt az érintett nyelvekre jellemző területeken (konkrétan) teszi. A „speciális nyelvi zónák” a szerződés legfontosabb koncepcionális eleme. (Kovács Péter már idézett tanulmánya.) Hiszen az 1.cikk b) pont megállapítja: „a regionális vagy kisebbségi nyelv használatának területén az a földrajzi terület értendő, ahol ez a nyelv olyan számú személy kifejezési eszköze, amely indokolja a jelen Charta által előírt különböző védelmi és ösztönző intézkedések meghozatalát”. Bár a speciális nyelvi zóna nem jelent szükségképpen közjogi státuszt, a gyakorlat alapján mégis felvethető, hogy az egy speciális státuszhoz vezethet, amely közel áll a személyi autonómiához.

A nyelvi jogok szabályozásának szintjei: az autonómiára asszociálnak, mert az igazságszolgáltatásban és a közigazgatásban való nyelvhasználat a területi autonómia lényeges eleme, míg a kultúra, az oktatás, a gazdaság és a társadalom szférájában a nyelvhasználat az autonómia minden típusában meghatározó.

Helyi Önkormányzatok Európai Chartája a kisebbség kifejezést bár ki sem ejti, de értelmezésében és alkalmazásában magába foglalja a kisebbségi önkormányzat szabályozását is. Így az autonómiával távoli és áttételes kapcsolatban áll. Van azonban három fontos cikkelye:

3.cikk 1) pont – definiálja a helyi önkormányzat fogalmát: „a helyi önkormányzás a helyi önkormányzatoknak azt a jogát és képességét jelenti, hogy – jogszabályi keretek között – a közügyek lényegi részét saját hatáskö-

rükben szabályozzák és igazgassák a helyi lakosság érdekében”. Az autonóm jogkörrel felruházott közösségek önszabályzó, önkormányzó mechanizmusa alapjait tekintve megegyezik a helyi önkormányzati mechanizmussal

4.cikk 3) pont – a szubszidiaritás elvének megjelölése a chartában. Mind az önkormányzásnak, mind pedig az autonómiának ez az egyik kiindulópontja. Elméleti szinten az elv meghatározza és jogilag legitimálja a helyi szintű döntéshozatalt. A kisebbségi önrendelkezés is: az állam többségi lakosságának önrendelkezése az állam létéből, ill. a többségi lakosság létéből a priori fakad; a kisebbségi szabályozás viszont éppen attól különleges, hogy bizonyos földrajzi területen és bizonyos kérdésekben másként kell szabályozni, amelyet csak a kisebbség tud kimunkálni (alulról) a posteriori joga van az önrendelkezéshez. - Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága az R (95) 19 sz., „a szubszidiaritás elvének érvényesítéséről” c. ajánlásában hangsúlyozza a decentralizáción, a helyben történő döntéshozatal elvén alapuló közigazgatási struktúra előnyös voltát. A Preambulum jelzi, hogy a szubszidiaritás a tagállamok jogrendszerében kettős dimenziójú:

segíti a hatalom megosztását a kormányzat különböző szintjein, a végrehajtás során ellenőrző, kontroll szerepet tölt be.

Az ajánlás nem tartalmazza a kisebbség kifejezést, de alkalmazása nem zárja ki kisebbségvédelmi dokumentumként való kezelését.

8.cikk – a helyi önkormányzatok tevékenységének államigazgatási ellenőrzését szabályozza. – Alkotmányos vagy törvényi szintű szabályozást feltételez, amely garanciát is jelent az állam politikai berendezkedésére tekintettel.

Európai Regionális és Helyi Közhatalások Állandó Konferenciája (CLRAE) 52. Határozata (1997).

Az 52 (1997) sz. határozatban a Kongresszus felhatalmaz egy munkacsoportot egy ajánlás készítésére, melyet a Miniszteri Bizottsághoz terjesztenek elő „Területi autonómia és nemzeti kisebbségek” címmel. (A határozat alapja egy 1996 okt. 24-26 között megrendezett kongresszus Cividale del

Friuli-ban. Záródokumentuma a „Föderalizmus, regionalizmus, helyi autonómia és kisebbségek” címet viseli. A dokumentum 10. pontja kimondja, hogy bizonyos feltételek mellett az autonómia a szeparatista törekvések mellett, hatékony eszköz a kisebbségi probléma megoldására. Különösen a nyelv, a kultúra és az oktatás területén. A munkacsoport térjen ki az alábbi kérdésekre:

- milyen feltételek mellett lehet egy kisebbségnek önkormányzatot biztosítani
- milyen jogosítványokat kell alapvetően biztosítani egy autonóm közhathatóságnak
- a megegyezéseknek milyen formáját kell tenni, hogy elősegítse a területi autonómia az EU-s közösségbe való integráció eszköze legyen
- a helyi önkormányzatnak milyen formáit kell biztosítani, milyen intézményei legyenek és az intézmények milyen alapon működjenek, ha földrajzi, gazdasági, szociális vagy történelmi okok miatt a területi közhathatóság eltérő etnikai eredetű, vallású, nyelvű és kultúrájú embercsoportból áll.

A kisebbségvédelmi autonómiát biztosító szempontokat a Kongresszus két fő csoportba helyezte: 1) speciális védő intézkedések, 2) regionális önkormányzati szervek létrehozására vonatkozó intézkedések.

A Preambulum 6. pontja kimondja „a föderalizmus, regionalizmus és helyi autonómia nem több, mint a szubszidiaritás elvének különböző alkalmazása. A jogelv kettős – állami érdeket és kisebbséget védő – hatása itt is visszatükröződik.

ET Parlamenti Közgyűlés 1201 (1993) ajánlása

Az elmúlt húsz év talán legnagyobb port kavarázó határozata az 1201-es ET- ajánlás, amely első ízben fogadta el a kisebbségek autonómiához és különleges státuszához való jogát. „Azokon a területeken, ahol a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek többséget alkotnak, ezen személyeknek joguk van ahhoz, hogy sajátos történelmi és területi helyzetüknek megfelelő és az állam belső törvényeivel összhangban álló helyi vagy autonóm közigazgatással, önkormányzattal, (appropriate local or autonomus authorities), ill. különleges státusszal rendelkezzenek.” (11. cikk)

Az Ajánlás megfogalmazását azon felismerés inspirálta, hogy a nemzeti kisebbségek jelentős mértékben hozzájárulnak az európai államok kulturális sokféleségéhez és dinamizmusához, valamint jogaik elismerését a leghatékonyabban azok nemzetközi védelme útján lehet biztosítani, ezzel tartósan véget is vetve az etnikai ellentéteknek, ami feltétlenül szükséges a stabilitás és béke biztosításához. E megállapodás leszögezi, hogy olyan jogokról van szó, amelyeket bármely személy egyénileg akár másokkal együttesen gyakorolhat. Bár az ajánlást az európai országok nagy része elutasította, jelentősége mégis meghatározó és a tíz évvel később elfogadott 2003/1334. sz. határozat előfutárának tekinthetjük.

ENSZ 47/135 és 1514 (XV)
Határozatok

Nyilatkozat a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól (1992, 47/135) mérőkövető az egyetemes kisebbségvédelmi kodifikációban. A dokumentum mellékletében a Preambulum 11 pontot és 9 cikkelyt tartalmaz, amely az államra háruló kötelező feladatokat is felsorolja. Az 1. Cikk 1. pontja kijelenti: „Az államok védik a területükön élő kisebbségek létét és nemzeti vagy etnikai, kulturális, vallási és nyelvi identitását és ezen identitás előmozdításának a feltételeit bővítik”.

Kerüli az autonómia kifejezést, de utal a területiségre, amennyiben magába foglalja értelmezési lehetőségként a területhez kötött és a szórványban élő kisebbségek létét is. Az állam nem tudja kikerülni a területiség követelményét, ha az adott kisebbség történelmi vagy egyéb okokból elválaszthatatlan régiójától: „az államok, ahol szükséges, mértéket állítanak az oktatás területén annak érdekében, hogy a területükön élő kisebbségek történelmi, szokásbeli, nyelvi és kulturális tudását fejlesszék (...)” (4.cikk 4. pont) – Az idézett cikk értelmében egy több kisebbséggel rendelkező ország oktatási instrukcióit nemcsak a kisebbségekhez, hanem a területekhez is igazítja, még ha ott vegyes lakosság él is.

Kisebbségek kapcsolatépítési és fejlesztési joga (ld. 2. Cikk 5. Pont): más kisebbségekkel és az anyaállammal – „határokon kívül élő, más állam polgárai, akikhez nemzeti vagy etnikai,

vallási vagy nyelvi szálak kötik” a kisebbséget.

A dokumentum jelentősége, hogy minden kisebbségi jogot, szinte állami kötelezettségként jelenít meg. Az alábbi általános kisebbségi jogokat fogalmazza meg:

- Kulturális jogok (2. Cikk 1.)
- Nyelvhasználati jog (2. Cikk 1.)
- Kulturális-, vallási-, szociális- és közéletben való részvétel joga (2. Cikk 2.)
- Döntéshozatalban való részvétel joga (2.cikk 3.)
- Kapcsolattartás joga (2.cikk 5.)
- Anyanyelvi oktatáshoz való joga (4.cikk 3-4.)
- Gazdasági életben, fejlesztésben való részvétel (2.cikk 2. és 4.cikk 5.)

Nyilatkozat a gyarmati országok és népek függetlenségéről (1514. Sz. (XV) határozat, 1960.) Nem kisebbségvédelmi dokumentum, de fontos helyet foglal el a kisebbségvédelmi joganyagban, mert ez a dokumentum definiálta először a népek önrendelkezését.

Preambulum 2. bekezdése: „tudatában annak, hogy szükséges az egyenlő jogok alapelvein és önrendelkezés tiszteletén valamint az emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletén és szem előtt tartásán alapuló stabilitás és jólét valamint a békés és barátságos kapcsolatok feltételeit megteremteni fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra való megkülönböztetés nélkül.”

A nyilatkozat 2. pontja szól az önrendelkezés (self-determination) biztosításáról: „Minden népnek joga van az önrendelkezésre; ennél a jognál fogva szabadon határozhatják meg politikai státusukat, és szabadon fejleszthetik gazdasági, szociális és kulturális életüket.”

2.2.3. AZ EBESZ KISEBBSÉGVÉDELMI TEVÉKENYSÉGE

Az Európai Bizottsági és Együttműködési Szervezet gyakorlatában az individuális és a kollektív jogok egyaránt elismerést élveznek. Individuális jogokat használ az EBESZ dokumentáció, ha a kisebbségi jogokat általánosságban említi. De az EBESZ alapjául szolgáló nemzetközi egyezmények nem vallják magukénak a kollektív jogokat.

Az 1989-es Bécsi dokumentum 16. cikkelye kifejti a lelkiismereti és vallásszabadság elemeit, mint a biztonság egyik alapkövét. A nevesített kisebbségi jogok a következők:

- 18. Cikk (területen belüli jogok)
- 19., 21. Cikk: (egyéb nemzetközi dokumentumokra való hivatkozás)
- 31. Cikk (kisebbségek vagy egyéb regionális kultúrák egyenlősége)
- 45. Cikk (információcsere)
- 58-59. Cikk: (nyelvi és nyelvi-rokonsági, valamint kulturális jogok)

Koppenhágai dokumentum (1990) IV. fejezet: A kisebbségeknek nyújtandó/ nyújtható jogok. Az egyéni és kollektív jogok tekintetében fordulat a 32§ (6) bekezdés, amely kimondja „Nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek gyakorolhatják és élvezhetik a jogaikat úgy egyénileg, mind közösségben a csoport más tagjaival.” Ezzel a bekezdéssel gyakorlatilag az államok elismerik a kollektív jogokat.

Az EBESZ a kisebbségi jogokat az emberi jogok egyik elemeként kezeli, ugyanakkor lényeges különbség az ENSZ és az EBESZ felfogása között, hogy az EBESZ nem köti görcsösen az emberi jogokhoz a kisebbségi kérdést, valamint erőteljesebb politikai felhanggal fogalmazza meg a dokumentumait.

Párizsi Charta egy új Európáért (1990): a jövőbeli tevékenységek vezérfonalaként fogalmazza meg, hogy „nemzeti kisebbségekhez tartozó sze-

mélyek jogait az univerzális emberi jogok részeként kell tiszteletben tartani”. A charta mindenekelőtt etnikai, nyelvi, kulturális és vallási jogokról, identitásról beszél.

Az EBESZ dokumentumokban nevesített jogok időrendben a következők:

- Helsinki záróokmány (1975): kultúra, oktatás
- Bécsi dokumentum (1989): lelkiismereti és vallásszabadság (16. cikk), egyenlőség (31. cikk), anyanyelven történő információcsere (45. cikk), egyéb nyelvi jogok (58. cikk), saját kultúra fejlesztése (59. cikk)
- Koppenhágai dokumentum (1990): diszkrimináció tilalma és törvény előtti egyenlőség (31. cikk), identitás szabad kifejezése és a kultúra fejlesztése (32. cikk), szabad nyelvhasználat a magán és közéletben (32.cikk 1.), saját oktatási, kulturális és vallási intézmények felállítása és fenntartása (32cikk 2.), vallásgyakorlás (32. cikk 3.), akadály nélküli kapcsolattartás az anyaországgal (32. cikk 4.), információ szabad áramlása (32. cikk 5.), NGO-ban való részvétel joga (32. cikk 6.).
- Párizsi Charta (1990): identitás szabad és megkülönböztetés-mentes kifejezése, megőrzése és fejlesztése a törvény előtti teljes egyenlőséggel.
- Genfi értekezlet (1991): törvény előtti egyenlőség (I. és IV. rész), közéletben való részvétel és identitás szabad és megkülönböztetés-mentes kifejezése, megőrzése és fejlesztése a törvény

előtti teljes egyenlőséggel (II. rész), a részes államok által elért eredmények tételes felsorolása (IV. rész)

- Oslói ajánlások a nyelvi jogokról (1998): névhasználat, nyelvgyakorlás, közösségi élet és NGO-k, média, gazdasági élet, közigazgatás, igazságszolgáltatás.

Az EBESZ által megfogalmazott feladatok nem járnak tevéleges kötelezettséggel az államokra, ezért politikai kötelezettségként kell őket értelmezni.

A kisebbségi autonómia az EBESZ dokumentumaiban oly módon jelenik meg, hogy a tagállamok számot vetnek annak lehetőségével. A jogintézmény külön fajtáit nem nevezik meg, de alapvetően a területi autonómia fogalmával operál. A Helsinki záróokmányban van egy fordulat, ami végig vonul az összes dokumentumon: az identitás, a kultúra, az oktatás megőrzését (...) a területükön belül hangsúlyozza. Például a Koppenhágai dokumentum 35.szakasza: „A részes államok elismerik a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek jogát a közéletben való hatékony részvételre, beleértve azon ügyekben való részvételt, amely az ilyen kisebbségek identitásának megőrzésével és fejlesztésével kapcsolatos. A részes államok tudomásul veszik, hogy a kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásának megőrzéséhez és fejlesztéséhez szükséges feltételek megteremtéséhez mint az egyik lehetséges módja e célok elérésének megfelelő helyi vagy auto-

nóm igazgatást hoznak létre, amely igazodik a kisebbség speciális történelmi és területi körülményeihez, valamint az érintett állam politikájához”. A genfi értekezlet a részes államok által elért eredmények tételes felsorolásában ez áll: a helyi és autonóm igazgatás, úgy, mint autonómia területi alapon, beleértve a tanácsadó, törvényhozó és végrehajtó testületeket, amelyeket szabad és periodikus választásokon jelölnek ki. (IV. rész. 3. pont). Majd a 4. pontban így fogalmaz: „egy kisebbség öngazgatása az identitás megőrzésének aspektusából, olyan esetekben, amikor a területi alapú autonómia nem alkalmazható”.

Az autonómia-törekvésekről általában elmondható, hogy - miután a multilaterális megállapodások több nemzet egyezkedésén alapulnak, nem bírnak kötelező érvénnyel, - elsősorban belső (alkotmányos) megoldásokra támaszkodnak. Ám a 90-es évektől körvonalazódik egy olyan tendencia, amely a kisebbségvédelemben is az államok kötelezettségét helyezi előtérbe. Ennek kiteljesedése a történelmi kisebbségek helyzetének megoldását jelentheti. Mikként a kisebbségvédelmi kérdésekben, úgy az autonómia jogintézményének kérdésben is vélhetőleg nagyobb jelentőséggel bírhatnak a bilaterális megállapodások, különösen azon esetekben, amikor egy nemzeti vagy etnikai kisebbség rendelkezik anyaországgal. Általában elmondható, hogy a kétoldalú államközi egyezmények konkrétabb megfogalmazást és határozottabb garanciákat tartalmaznak.

2.3. EGYÉNI ÉS KOLLEKTÍV JOGOK

Az autonómia-elmélet kialakulásában alapvetően az egyéni és a kollektív jogok között feszülő, eredendően a nemzetállam koncepciójára visszavezethető, ellentét feloldása meghatározó. Ebben a vonatkozásban egy lassú, de mégis érzékelhető fejlődést figyelhetünk meg az európai dokumentumokban. Az egyéni és kollektív jogok kérdésköre a következőkben foglalható össze:

Az ENSZ keretében csak individuális jogokról beszélhetünk. Némi változást hoz az 1514 (XV) sz. határozat, amely a gyarmati országok és né-

pek függetlenségéről szól, és magába foglalja a kollektív érdekeket.

Az Európa Tanács dokumentumai sorában a Nyelvi Charta sem egyéni, sem kollektív jogokról nem beszél. A Kisebbségi Keretegyezmény egyáltalán nem nevesíti a kollektív jogokat, megalkotói kifejezetten az individuális jogok keretei között gondolkodtak. Az ET Parlamenti Közgyűlése 1201 (1993) sz. ajánlása többnyire individuális jogokat, de bizonyos esetekben kollektív jogokat is elismer. A ET Parlamenti Közgyűlése 2003/1334. sz. határozata (Gross-jelentés) pedig nem csak elismeri, hanem kifejezetten az államok figyelmébe ajánlja az egyedi sajátosságokhoz és a belső joghoz igazított autonómiákat, kiemelve a területi autonómiát, mint a többség és kisebbség feszültségéből fakadó belső politikai konfliktusok kezelésének egyik hatós módját.

Az EBESZ mind az individuális, mind pedig a kollektív jogokat elismeri. Individuális jogokról beszél, ha általánosságban beszél a kisebbségek

jogairól. A kollektív jogokról első ízben a Koppenhágai dokumentum szól (IV. fejezet 32.cikk 6.)

A Közép-Európai kezdeményezés (KEK) a nemzeti kisebbséget, mint csoportot említi. Néhol viszont éreztetni a kollektív jogok biztosítását. Az emberi jogok mellett, és nem azok keretében biztosít jogokat a nemzeti kisebbségek számára. A hangsúlyt a nyelvi, kulturális, vallási és oktatási jogokra helyezi. Az okmány elsősorban biztonságpolitikai indíttatású, célja a jószomszédi kapcsolatok kiteljesítése, ezért kerültek előtérbe a politikai jogok: a kisebbségek pártalapítási joga, vagy a közügyekben való részvétel joga.

A kollektív jogok elismerése szempontjából meghatározó lehet a jövőre vonatkozóan a 2009. január 13-án az Európai Parlament által elfogadott Catania-jelentés. A Határozat 4. pontja így szól: az EP “úgy véli, hogy a szubszidiaritás és az önrendelkezés elvei jelentik a leghatékonyabb eszközt a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak kezelése tekintetében, követve

Ország	Az állam elfogadja a kollektív jogokat, mint a kisebbségek védelmének kiegészítő eszközét	Az állam egyéni jogokat biztosít, de a kollektív megközelítés bizonyos aspektusait is felhasználja	Az állam csak egyéni jogokat fogad el, de jogi értelemben ennek ellenére vannak autonómiák az államterületen belül	Csak egyéni jogokat ismer el az alkotmányjog	Nincs adat
Ausztria	x				
Belgium		x			
Bulgária					
Ciprus					x
Csehország					
Dánia			x		
Egyesült Kir.			x		
Észtország					
Finnország	x				
Franciaország			x		
Görögország	x				
Hollandia		x			
Írország					x
Lengyelország				x	
Lettország					
Litvánia					
Luxemburg				x	
Magyarország	x				
Málta					x
Németország	x				
Olaszország	x				
Portugália	x				
Románia				x	
Spanyolország	x				
Svédország		x			
Szlovákia				x	
Szlovénia	x				

Az EU tagállamainak viszonya az egyéni és kollektív jogokhoz a Velencei Bizottság szerint.

az Unió belül létező legjobb gyakorlatot, ösztönzi a megfelelő önrendelkezési megoldások alkalmazását, a tagállamok szuverenitásának és területi integritásának teljes tiszteletben tartása mellett.” A szubszidiaritás és az önrendelkezés pontosan lefedik az autonómia lényegét.

Ország Az állam elfogadja a kollektív jogokat, mint a kisebbségek védelmének kiegészítő eszközét. Az állam egyéni jogokat biztosít, de a kollektív megközelítés bizonyos aspektusait is felhasználja. Az állam csak egyéni jogokat fogad el, de jogi értelemben ennek ellenére vannak autonómiák az államterületen belül. Csak egyéni jogokat ismer el az alkotmányjog.

3. A KISEBBSÉGI AUTONÓMIA FORMÁI

A kisebbségi autonómia különböző típusait illetően a szakirodalom több formát is megkülönböztet. Az autonómia egyes formáinak osztályozási kritériumául szolgál, hogy milyen szinten és milyen jogi formában szentesítették, milyen területekre terjed ki, valamint, hogy kik az alanyai. Ennek megfelelően az autonómiát mind a belső, mind a külső vagy nemzetközi jog létrehozhatja.

A belső jog alkotta autonómia jellegzetessége, hogy adott állam jogalkotója hozza létre az autonómiát (például Grönland és Korzika területi autonómiája, vagy a skandináviai lappok személyi autonómiája). Ez történhet alkotmány, törvény, státútum kidolgozásával vagy ezek kombinációjára, esetleg a szokásjog alapján.

A külső, avagy nemzetközi jog alapján létrehozott autonómiák alapulhatnak kétoldalú szerződésen, (például Dél-Tirol és Åland-szigetek autonómiája), egyoldalú nemzetközi jogi aktuson vagy a nemzetközi jogközösség döntése alapján, a rend és a béke érdekében (például az iraki kurd lakosság védelme, az egykori Jugoszlávia területén kialakított biztonsági övezetek). Az autonómia, alanyát illetően, vagy egy adott területre, vagy a kisebbség egyes tagjaihoz kapcsolódhat. Előbbi esetben területi, utóbbiban pedig perszonális (személyi elvű) autonómiáról beszélünk. Ezen két forma egymástól

eltérő esetben valósul meg, tekintettel a kisebbség területi elhelyezkedésére: területi autonómia hozható létre ott, ahol a kisebbség többségben van egy adott területen, perszonális autonómia pedig akkor, ha a kisebbség szétszórtan él.

3.1. A TERÜLETI AUTONÓMIA

A legösszetettebb és legszélesebb típusú autonómiaformát azok a kisebbségek igénylik és használják, amelyek egy adott térségen belül egy tömbben élnek. A területi autonómia egy állam bizonyos területének az ezen a területen többségben élő kisebbséghez tartozók által megvalósított önkormányzása, önrendelkezése a közigazgatási, oktatási és kulturális, vallási kérdésekben a törvényhozó és végrehajtó hatalom bizonyos illetékességeinek az adott területen való gyakorlása által.

Amint megnevezése is tükrözi, a területi autonómia esetében egy adott, kisebbség által lakott terület különleges jogállással van felruházva, azaz egy földrajzi értelemben behatárolt területen élő kisebbség élvez bizonyos jogokat. A különleges jogállást az alkotmány, törvény vagy státútum biztosíthatja.

Az autonóm terület behatárolása történhet az állam általános adminisztratív struktúráján belül. Ennek megfelelően a területi autonómia alanyaivá válhatnak egyes helyhatósági entitások, régiók illetve provinciák (például Dél-Tirol), vagy egy föderális berendezkedés területi alkotóelemei. Így a területi autonómia intézményén belül megkülönböztethetjük

- a helyi területi autonómiát, amellyel egy kis térségben élő kisebbség önműködésére valósul meg. Esetében az adott kisebbség helyi többsége révén a helyi önkormányzat egybeesik a közigazgatási autonómiával. Ez a közigazgatási autonómia a létező helyhatóság jogköreinek bővítésével különleges státust is eredményezhet, mely megalapozhatja a különleges státusú kisebbségi önkormányzat létrejöttét (ezt a típusú autonómiát fogalmazzá meg Csapó József A sajátos státusú helyi önkormányzat státútuma című dokumentuma). A helyi területi autonómia esetében az autonómia egy alacsonyabb fokával szembesülünk a területi autonómia más

elrendeződéseivel viszonyítva: fő célja a demokratikus elvek teljes mértékű érvényesítése a helyi közösség tagjainak a közéletben való részvétele által, a helyi autonómia jogköreinek a gyakorlása a központi hatalom által hozott törvények és annak felügyelete alatt történik. - a regionális területi autonómia az ország közigazgatási egységeiként fennálló tartományok, illetve régiók autonóm hatáskörökkel történő felruházása mellett, a különleges státusú, összetettebb hatáskörű helyi önkormányzatok társulása révén is létrejöhet, amennyiben az állam ezt közjogilag is elismeri. - az állam területi-adminisztratív beosztásától eltérő módon létrejött, különleges státusú területi autonómiák. Ebbe a csoportba tartoznak – többek között – az Åland-szigetek, a Feröer-szigetek, Korzika, a Krím félsziget (Ukrajna), Skócia vagy Wales és bizonyos mértékig Jersey állam, Isle of Man. Mind ezen területi autonómiák olyan politikai entitások, amelyek nem illeszkednek az ország általános közigazgatási rendszerébe, de egy speciális jogi rezsim alatti egységet képeznek.

- Területi autonómia létrehozása lehetséges továbbá az állam többi részétől elkülönítve is. Klasszikus példája ennek a Szerbia Köztársaság keretében felállított, de azóta már megszűnt vajdasági vagy koszovói autonómiák.

- A területi autonómia egy speciális formája érvényesíthető a multietnikus régiókban. Egy régió – amely több etnikai közösség lakhelye – nem rendelkezik egy adott kisebbség helyi többségével, de különleges multietnikus igazgatási rendszerrel ruházható fel saját területi autonómiájának igazgatásához. Ez az elrendezés legitim képviselőt nyújthat az összes érintett kisebbségnek. Napjainkban erre szemléletes példa Brüsszel státusa.

- Az egyes területi autonómia-elrendezések keretében a szakirodalom kitér az úgynevezett megosztott (shared) autonómia típusára, mely a megosztott terület fogalmára alapoz. Esetében egy nagy létszámú kisebbségi csoport, valamint a többségi lakosság oly módon él együtt egy adott területen, hogy egymástól való elhatárolásuk lehetetlen, a személyi elvű autonómia pedig ugyanakkor elégtelen az egyes csoportok szükségleteinek, jogainak kielégítésére. Ezen elrendezésben a politikai életben, a törvényhozásban, valamint a végrehajtó hatalomban való arányos részvételi jog mindkét csoport számára

szavatolt.

Amint neve is tükrözi, a területi autonómia behatárolása a terület, nem pedig a lakosság szempontjából történik. Ezért a „ki tartozik a kisebbséghez” kérdés nem merül fel. A terület behatárolásánál azt kell mindenekelőtt figyelembe venni, hogy ez garantálja a többséget az illető területen belül a kisebbség számára, továbbá annyi, az illető kisebbséghez tartozó személyt foglaljon magába, amennyi csak lehetséges. A kisebbségi területi autonómia esetében tehát két alapvető feltételnek kell teljesülnie: a kisebbségnek lehetőleg egy zárt területen kell lagnia, és az adott vidéken a lakosság többségét kell képeznie. Viszont lehetetlen a területi autonómia oly módon való körülhatárolása, hogy az az adott kisebbség minden tagját magába foglalja, a többség tagjai közül azonban egyet se. Ennek következtében a területi autonómiának mindig lesznek a többséghez, esetleg egy harmadik kisebbségi csoporthoz tartozó tagjai, akik esetében a kisebbségi jogok egy nem-területi alapú szerveződés keretében biztosíthatóak, ugyanakkor az illető kisebbségnek lesznek olyan tagjai, akik a területi autonómia határain kívül maradnak.

A területi autonómia-alakzatok olyan különleges jogállású területeken működhetnek, amelyeken egy országos viszonylatban kisebbséget alkotó etnikulturális közösség helyi többséget alkot, mely többség fejlett intézményhálózati és önkormányzati hagyományokkal rendelkezik, és amely belső konszenzus alapján igényli az autonómiát. A területi elv alapján szerveződő autonómia által biztosított jogkörök gyakorlásának garanciáját az illető különleges jogállású területen való lakás biztosítja. Ami a területi autonómia megteremtését illeti, minden helyzet más-más kivitelezést igényel. Vannak azonban létfontosságú elemei ennek a fajta öngazgatásnak. A különleges státus általában a következőket foglalja magába:

- az autonóm hatáskörök definícióját;
- az illető területen használatos nyelv(ek) státusát;
- a helyi többség oktatási és kulturális szükségleteit kiszolgáló intézményhálózat működési elveit;
- az önkormányzat törvényhozási, adminisztratív és politikai struktúráit;

- a pénzügyi autonómia kereteit;
- a felügyelet nemzetközi (két- vagy többoldalú) mechanizmusát;
- a pozitív diszkrimináció intézkedéseit azokra az állampolgárokra nézvést, akik az országos többségi kultúra tagjaként helyi kisebbséget alkotnak.

A területi autonómia jogosítványai néhány, a kisebbség szempontjából releváns igazgatási funkciótól a szerteágazó, az állami funkciók összességét magába foglaló hatáskörökig terjedhetnek. Ez azt jelenti, hogy az autonóm terület a törvényhozó, a végrehajtó és a bírói hatalom tekintetében egyaránt megteremtheti a maga külön jogállását. A külügyeket, a biztonságpolitikát, valamint bíraskodást azonban általában fenntartják a központi kormányzat számára. Mindazonáltal egyes esetekben az autonóm hatóság számára megengedett a nemzetközi egyezményekben való részvétel, valamint hogy a központi kormány engedélyével nemzetközi szervezetek tagjaivá váljanak. Így az Åland-szigetek, Grönland vagy a Feröer-szigetek jó példái a nemzetközi ügyekben való korlátozott függetlenségnek. Egyes esetekben a különleges jogállású területek hatáskörébe tartozik a bevándorlási politikák ellenőrzése is, nemcsak idegen országok állampolgárainak vonatkozásában, hanem az illető állam más régiókból származó polgárainak az adott területen való letelepedésére nézve is. Ez a hatáskör értelemszerűen arra szolgál, hogy az illető kisebbség biztosíthassa viszonylagos többségi helyzetének fenntartását. Minden egyes, az autonóm terület számára biztosított jogosítvány gyakorlásának társulnia kell a megfelelő pénzügyi rezsim kiépülésével. Ez utóbbi értelemben az autonóm területnek jogában állhat adók kivetése, ugyanakkor alkotmányos garanciák fektethetők le a központi költségvetésből a területi autonómiát megillető pénzüsszegek biztosítására.

A területi autonómia esetében az autonómia-jogok alanya az adott területi közösség, ennek önkormányzati jogosítványait egy közjogi testület, reprezentatív szerv gyakorolja, melynek feladatköre a fontos döntések meghozatala, valamint ezek végrehajtásának ellenőrzése. A központi kormány, valamint az autonóm entitás közötti hatáskörök elosztásának függvényében a kisebbségnek a korlátozottól a magas

szintű befolyásig terjedhetnek a kompetenciái az őt érintő politikai, gazdasági és kulturális ügyeket illetően.

További fontos kérdés a területi autonómiát élvező entitás és az állam között esetlegesen felmerülő konfliktusok rendezésének eljárás-módozati rögzítettsége, kidolgozottsága. Elvileg a konfliktusok megoldása politikai eszközök (közvetlen tárgyalások), a felek közötti közvetítés (például az ombudsman intézményén keresztül) vagy a bíróság által lehetséges. Az állam és a területi autonómia reprezentatív szerve - mint közjogi testület - közötti nézeteltérések bírósági úton rendezhetőek. Ennek megfelelő intézményi keretet nyújtanak a közigazgatási bíróságok vagy az európai államok többségében működő alkotmánybíróságok. A felmerülő konfliktusok kezelése esetében, bizonyos esetekben jótékony hatással lehet egy független intézmény bevonása. Így a már említett ombudsman mellett egyes országokban különleges bizottságok működnek a viták feloldását elősegítendő.

3.2. A SZEMÉLYI ELVÜ / PERSZONÁLIS AUTONÓMIA

A személyi elvű autonómia lényegét Heintze a következőképpen összegzi: a személyi elvű autonómia az adott államon belül egy meghatározott csoport tagjaira vonatkozik, tekintet nélkül a csoport tagjainak tartózkodási helyére, és azt a jogot tartalmazza, hogy a kisebbségi csoport saját vallási, nyelvi és kulturális karakterének megőrzésére és fejlesztésére az önmaga által – a központi hatalom beavatkozása nélkül – alkotott intézményekkel él. A személyi elvű autonómia az önkormányzás olyan formájaként definiálható, mely biztosítja egy adott, intézményi struktúrákkal rendelkező csoport számára különféle jogok és hatalmi jogosítványok gyakorlását.

A perszonális autonómia alapjául szolgáló személyi elv eredete egy régi, már a germán szokásjogból is ismert elvre, a jog személyhez kötöttségére vezethető vissza. Az autonómia jogának gyakorlása nem egy adott területhez, hanem az etnikai hovatartozáshoz kötődik, lakhelytől függetlenül, tehát nem a területi és közösségi hovatartozás egységén alapul. A személyi elvet ma általában

akkor alkalmazzák, ha egy közösség kisebbségben és szövetségben él valamely területen (például a lapp kisebbség esetében Észak-Skandináviában).

A személyi elvű autonómia az államon belüli lakhelytől függetlenül vonatkozik egy adott csoport összes tagjára, magába foglalja a kisebbséghez tartozók összességét, de kizárólag csak őket. A népcsoport egységes jogalanyként történő megszervezése lehetővé teszi a kisebbségnek, mint egésznek, a magán- és közjogi szinten történő cselekvőképessé válását. Bár a perszonális autonómia hatáskörét a gyakorlatban eddig általában a kulturális, vallási, nyelvi valamint oktatási ügyekre korlátozták, a közösség széles körű jogosítványokat kaphat a politikai, gazdasági és szociális életben. A kisebbség rendelkezik a jogok gyakorlásához szükséges intézményi keretekkel, mely jogokat a közösség minden tagja, lakhelytől függetlenül élvezhet. Az ilyen típusú autonómia struktúrája igen bonyolult, ugyanis feltétele számos intézmény létrehozása, valamint a közösségen belüli választások lebonyolítása. A hatásköröket alkotmányos vagy törvényi szinten szabályozzák.

A perszonális autonómia esetén tehát nem egy adott területen való lakhely, hanem a kisebbségi csoporttagság a meghatározó. Ehhez szorosan kapcsolódik a személyi elvű autonómia két fontos jellemvonása: a kisebbséghez való tartozás meghatározásának szükségessége, továbbá egy olyan intézmény létrehozása, mely magába foglalja és megszervezi a tagságot.

Általános nézet, miszerint az autonómia ezen formájának megvalósulása olyan ismérvek meghatározását teszi szükségessé, melyek alapján be lehet határolni, ki tartozik az adott kisebbséghez, illetve ki nem. További kérdés, hogy azok, akik egy adott kisebbséghez tartozóknak vallják magukat, miként lesznek tagjai a személyi elvű autonómiát működtető testületnek. A perszonális autonómia működése megköveteli a kisebbségi választópolgárok „szavazói névjegyzékének” létrejöttét, ennek hiánya megkérdőjelezheti az autonómia intézményeinek legitimitását. Az egyik elterjedt megvalósítási módozata a kisebbségi hovatartozás regisztrálása, mely bizonyos követelmények teljesülése mellett történhet. Az egyéni tagság meghatározásának három lehetséges

módja van:

- az állami hatóságok osztályozzák az állampolgárokat nemzeti kategóriák szerint, valamilyen objektív kritériumok alapján;
- az érintett közösség képviselői eldönthetik, hogy ki a tag; vagy
- az egyének maguk szabadon döntenek, melyik közösséghez tartozónak vallják magukat.

A működő személyi elvű autonómiák valamint autonómia-javaslatok túlnyomó többsége ezen utóbbi elvet alkalmazza, hiszen az autonómia fogalma és jogintézménye megköveteli az önmeghatározás és identitás szabad választását és az önkéntességet, amelynek a személyes akaratnyilvánításon kell alapulnia. Ennek megfelelően a kisebbségi testületbe csak azok integrálódnak, akik kinyilvánítják hovatartozásukat. Ugyanakkor a kisebbségi nyilvántartásokba történő felvételnek objektív kritériumai is lehetnek a nem az adott kisebbséghez tartozó személyek „kiszűrése” érdekében. Ezen kritériumok viszont csak indokolt esetekben alkalmazhatók, valamennyi kisebbségre vonatkoztatható objektív kritériumrendszer valószínűleg nem lehet felállítani. A személyi elvű autonómia esetében ugyanakkor felmerülhet a kötelező tagság bevezetése, ugyanis a szervezet azért van közjogi feladatokkal felruházva, hogy a kisebbséghez tartozó személyek érdekeit szolgálja. Az átfogó érdekképviselő csak akkor biztosított, ha az adott kisebbség minden alanya tagja a testületnek.

A személyi elvű autonómia esetében mind a közjog, mind a magánjog alapján megszerveződő autonómiáról beszélhetünk.

3.2.1. MAGÁNJOGI SZEMÉLYI AUTONÓMIA

A területi autonómiával ellentétben, a perszonális autonómia esetében nem feltétlenül szükséges egy közjogi testület felállítása. A személyi elvű autonómiához kapcsolódó jogosítványok a magánjog által létrehozott szervezetekre is ráruházhatóak (például egyesületekre), ezek közösségi funkciókat is elláthatnak. A perszonális autonómia ezen formáját magánjogi személyi autonómiának nevezzük. Ennek keretében,

az általános egyesülési szabadság bázisán, az egyesületi (magán)jog keretei között, a civil társadalmi szerveződések jogalapján a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek civil szervezeteket hozhatnak létre, melyek kulturális és más jellegű kisebbségi ügyek ápolását tűzik ki célul. A különféle területekre vonatkozó autonóm jogosítványok különböző egyesületek, szervezetek és intézmények hatáskörébe adhatóak.

A személyi elvű autonómiának ezt a formáját funkcionális autonómiának is nevezik. Lényege, hogy az állam meghatalmazást adhat, bizonyos állami funkciók és jogok gyakorlását átruhazza egyes magánjogi kisebbségi szervezetekre, melynek értelmében ez utóbbiak egyes felség- vagy közjogi feladatokat, megbízásokat saját nevükben gyakorolnak. Annak ellenére, hogy az autonómia egyes jogosítványait különféle intézményes struktúrák, egyesületek biztosíthatják, fontos egy ernyőszervezet létrehozása, kettős funkcióval: 1. a kisebbség belső ügyeinek koordinálása, valamint (2.) a külső reprezentáció ellátása, mely lehetővé teszi az egységes fellépést a kisebbség részéről. Nehezen feltételezhető ugyanis, hogy egy kisebbség képviselője, valamint ügyeinek adminisztrálása több versengő autonómia által megvalósítható. Ezen oknál fogva az autonómiának rendelkeznie kell egy olyan központi fórummal, amelyet vagy egy központosított struktúra, vagy az említett ernyőszervezet jelenít meg. A magánjogi szervezetekbe tömörült kisebbség igényt tarthat

- az önrendelkezésre az állam által a kisebbség számára megszavazott anyagi források felhasználásában, továbbá

- a koordináció- és beleszólásjogra a kisebbségeket érintő kérdésekben.

Ezen modellt alkalmazza az ötvenes évek közepétől a dán kisebbség Németországban és a német kisebbség Dániában.

Ez a típusú autonómia elsősorban akkor működik eredményesen, amikor egy számbelileg kis népcsoportról van szó, amikor a kisebbség kielégítő védelméhez elegendő az állam által átruházott bizonyos jogok gyakorlásának jogosítványa. A magánjogi személyi (testületi) autonómiát az állami beavatkozás hiánya, a szabadság nagy foka és a

társadalmi kezdeményezés szerepének fontossága jellemzi. E jellemvonások azonban a tapasztalatok szerint csak az olyan plurális civil társadalom feltételei között érvényesülhetnek teljesen, mely egyszerre jóléti társadalom is, ugyanis a társadalmi elkötelezettségnek párosulnia kell az anyagi áldozatvállalás készségével is, mivel ebben az esetben — a közjogi megoldással szemben — nem várható el teljes mértékben, hogy az állam a kisebbségi magánintézmények teljes finanszírozását átvállalja. Ebből következően a magánjogi út csak abban az esetben járható, amennyiben az érintett kisebbség elég homogén összetételű és elég aktív ahhoz, hogy egy demokratikus elven alapuló legitim és reprezentatív szövetséget hozzon létre. Ebből következik, hogy a magánjogi autonómia csak bizonyos előfeltételek teljesülése mellett ajánlható a kisebbségvédelem modelljének. Nagy előnye ezen típusú autonómiának, hogy a kisebbségek viszonylag egyszerű módon tömörülhetnek szervezetekbe, de hátrányként értékelhető, hogy ezen szervezetek nincsenek alkotmány- vagy közjogilag biztosítva, az átruházott funkciókat az állam bármikor visszavonhatja.

3.2.2. KÖZJOGI SZEMÉLYI ELVŰ AUTONÓMIA

A személyi elvű autonómia keretében a kisebbségek, társadalmi szervezeteik mellett, létrehozhatják közjogi személyiséggel felruházott szervezeteiket is. Ebben az esetben közjogi személyi elvű autonómia megvalósulásáról beszélünk. A személyi autonómia hordozója egy, a személyek szövetségeként felfogott kisebbség vagy népcsoport, melyre átruházzák, önálló gyakorlás céljából, az állam illetékességi körébe tartozó ügyek intézésének egy bizonyos — a kisebbségi identitás megőrzése érdekében fontos — részét. A közjogi személyi autonómia gyakorlása valamely kisebbség esetében azt jelenti, hogy az önkormányzati hatásköröket egy jogi személyi státussal rendelkező szervezet látja el, tagsága nevében és azok javára, a törvények által meghatározott keretek között. A szervezetnek ehhez kellőképpen népes, valamely kisebbség lélekszámához viszonyítva reprezentatív, regisztrált tagsággal kell rendelkeznie, és létre kell hoznia azokat a szerveket, amelyek a belső demokrá-

cia tiszteletben tartása mellett teszik számára lehetővé a speciális jogkörök ellátását. A közjogi megoldás esetén ez olyan kisebbségi köztestület, amely az állam jogi felügyelete alatt működik. A kisebbségek közhatalmi jogosítványokkal felruházott szervezetei, köztestületei — mivel egy községben, vagy az egész országban csak egy ilyen működhet — egy adott területen monopolhelyzetben vannak, ugyanis a népcsoportot egyetlen szervezetként ismeri el az állam. Viszont a köztestület megválasztásakor erőteljes politikai és civil verseny érvényesülhet.

A közjogi kisebbségi képviselői hatastkörébe tartozik az illető népcsoport politikai képviselője, beleszólási jogának gyakorlása a kisebbséget érintő problémákban az állammal szemben, a hatalom vagy államigazgatás minden szintjére kiterjedően. Részt vehetnek a kisebbségeket érintő döntések meghozatalában, illetve befolyásolhatják azokat. Ezáltal a szétszórtan élő kisebbségek szervezetei a civil társadalom mellett, azzal párhuzamosan a hatalmi szférában is megjelenhetnek. Így civil társadalmi szervezeteik révén egyrészt kívülről befolyásolhatják az államhatalmi-igazgatási döntéseket, másrészt a kisebbségi autonómia keretében létrehozott közjogi intézményeik révén beépülhetnek az állam szervezetrendszerébe is. A kisebbség közjogi intézményesítésének előnye, hogy az állami oktatást is a kisebbség öngazgatásába helyezheti. Ugyanakkor a közjogi testületet, mint az állam által elismert közigazgatási egységet, megilleti az állam anyagi támogatása, a saját források mellett az államnak is kötelessége támogatni a többség-kisebbség egyenlőségének biztosítása érdekében. Az állami juttatások mellett továbbá pótdadó kiszabása is elképzelhető a tagokra a testület által.

A személyi autonómia eredményes működtetése érett politikai kultúrát feltételez, és általában azért bizonyul nehezen működtethetőnek, mert a kormányzás — és ebből eredően az önkormányzás — legelterjedtebb formái a területi elvhez kapcsolódnak. Ennek ellenére a leggyakoribb példa arra, hogy a személyi részvételre alapuló, a területi elvtől független önkormányzatiságot gyakorolni lehet, az egyházak kínálják. A területi autonómia egyes hátrányai a személyi elv alapján elkerülhetők, mivel az nem

függ a megtelepedés módjától, és nem is hoz létre újabb kisebbségeket. Személyi autonómiát elsősorban etnikai, kulturális, vallási vagy nyelvi kisebbségeknek biztosítanak. Itt meg kell jegyezni, hogy hosszú távú rendezésre a tisztán perszonális autonómia csak akkor felel meg, ha az adott kisebbségnek nincs, vagy legalábbis csekély a területi kötöttsége, ha több szomszédos országban ugyanaz a kisebbség él területi kötöttségek nélkül vagy relatív területi kötöttségekkel (lásd: a lappok), vagy ha a kisebbség — deklarálta — nem tart igényt területi jellegű önrendelkezésre.

Kovács Péter megállapítása alapján a területi és személyi elvű autonómia szétválasztása valójában mégsem tökéletes, és pedig amiatt a jelenség miatt, amelyet a személyi autonómiák területi elemekkel való keveredésének vagy más szóval a „személyi autonómiák reterritorializációjának” nevezhetünk. Ez a folyamat több esetben is megfigyelhető. A személyi elvet megteremtő jogszabály életbe lépése után a helyi miniautonómiák tényleges megjelenésével gyakran tapasztalható, hogy azok földrajzilag tulajdonképpen nagyon könnyen körülírhatók vagy „párducfoltos” szórvány elrendeződésük, vagy néhány markánsabb foltként. A személyi autonómia alanyainak a választásokon való részvétele jelzi a kisebbségi választói aktivitást. A kisebbségi autonómia mindennapi tevékenysége pedig ismét csak a „reterritorializációt” példázza, például az iskolák, kulturális intézmények létesítése tekintetében. Mindez tehát azt jelenti, hogy valójában nincs áthághatatlan határ a személyi és a területi autonómiák között.

3.2.3. KULTURÁLIS AUTONÓMIA ÉS POLITIKAI AUTONÓMIA

Annak függvényében, hogy az autonómia mely területekre terjed ki, a szakirodalom megkülönböztet kulturális és politikai autonómiát.

A kulturális autonómia, mely a kisebbségek kulturális és szociális életére vonatkozik, a kulturális közszolgáltatások igazgatási jogosítványait a kisebbség választott képviselőinek a hatáskörébe utalja. A kulturális autonómia intézményeinek döntéshozó és végrehajtó hatalma a kulturális élet területére korlátozott, mint például ha-

gyományörzés, kulturális és oktatási intézmények alapítása. A kisebbségi autonómia ezen formája független a központi kormánytól, biztosítja a saját nyelven való tanulást, továbbá a kulturális kérdések területén mind a központi, mind a helyi döntéshozó testületekre gyakorolható befolyásolás jogát.

A politikai autonómia a helyi autonómia számára az összes fontos kérdésben (nyelv, oktatás, vallás, közigazgatás) törvényhozási és szabályozási hatáskört jelent. Ugyanezen szférákban az autonómia a végrehajtó hatalmi ágra is kiterjed, és ezekben az esetekben, akár csak a megelőzőekben,

az autonómia magától értetődően bizonyos kormányzati kompetenciát is tartalmaz olyan módon, hogy az állam hatalmi szervei érvényesíthetik a törvényességi kontrollt, hogy reagálni tudjanak a helyi hatóságok hatáskör-túllépéseire, nem érvényesíthetnek azonban célszerűségi szempontú ellenőrzést az egyes döntések felett.

Egyes szerzők nem különböztetik meg, illetve nem kezelik külön típusként a kulturális autonómiát a személyi elvű autonómiától. Ennek magyarázata, hogy a személyi autonómia elvén szerveződő közhatalmi szerveket – többnyire, de nem feltétlenül – az oktatás,

a művelődés és a tömegtájékoztatás területein ruházzák fel jogosítványokkal. Kovács Péter szavait idézve, a kulturális autonómia „mindig is a különböző személyi autonómiák sine qua non-ja, azaz elengedhetetlen feltétele, másképpen szólva „kemény magja” volt.” Technikailag ezt általában minimum konzultatív, de rendszerint osztott döntési jogkörrel biztosítják. Utóbbi az identitás megővéséhez különösen fontos kérdésekben az együttdöntést, gyakorlatilag a vétőjogot is jelenti. Ugyanakkor a kulturális autonómia a területi autonómiához rendszerint szintén kapcsolódik.

MELLÉKLET

EURÓPA TANÁCS PARLAMENTI KÖZGYŰLÉSE 2003/1334. SZ. HATÁROZAT

(2003. JÚNIUS 24)

AZ AUTONÓM RÉGIÓK POZITÍV TAPASZTALATA, MINT A KONFLIKTUSOK RENDEZÉSÉNEK LEHETSÉGES FORRÁSAI EURÓPÁBAN

1. Az újjáéledő, intenzitásukban és gyakoriságukban változó feszültségek Európában, melyek az államokon belüli megoldatlan konfliktusok eredményei, a Parlamenti Közgyűlés figyelmében maradnak. Napjainkban Európában a legtöbb politikai válság ténylegesen az államokon belül jelentkezik.

2. E megújult feszültségek részben azoknak a területi változásoknak és új államok keletkezésének tulajdoníthatók, amelyek a két világháború és a korábbi kommunista rendszer 90-es éveiben bekövetkező összeomlása nyomán jelentek meg.

3. Ezek a feszültségek tükrözik azt az elkerülhetetlen fejlődést, amelyen a nemzetállam fogalma átment, s amely a nemzeti szuverenitást és a kulturális homogenitást mint lényegi kérdést tekintette. Napjainkban, a demokrácia gyakorlatának valamint a nemzetközi jognak a fejlődését tekintve, az államoknak új elvárásokkal kell szembenézniük.

4. Legtöbb jelenlegi konfliktus nagyon gyakran az államok oszthatatlansága és az identitás elve közötti dichotómiaként vázolható fel, és az államok, valamint az identitásuk megőrzéséhez való jogot követelő kisebbségi csoportok közötti feszültségben gyökerezik.

5. Az európai államok óriási többsége

ma olyan közösségeket foglal magában, amelyek eltérő identitással rendelkeznek. Egyesek közülük saját intézményeket követelnek, és külön törvényeket akarnak, melyek lehetővé teszik eltérő kultúrájuk kifejezését.

6. Az államoknak a feszültséget meg kell előzniük olyan rugalmas alkotmányi vagy törvényhozási szintű egyezségekkel, amelyek elébe mennek ezen elvárásoknak. Hatalmat, illetve hatásköröket adván a kisebbségeknek önnön ügyeikre nézve, akár átruházván azt a központi kormányzattól, akár azzal megosztva, az államok néha összeegyeztethetik a területi egység elvét a kulturális sokszínűség elvével.

7. Az Európa Tanács, amely el van kötelezve a béke megőrzésére és az erőszak megelőzésére, amelyek lényegesek az emberi jogok, a demokrácia és a törvények uralmának előmozdításához, úgy véli, hogy az autonóm régiók pozitív tapasztalatai ihletforrásként szolgálhatnak arra, hogy miképp kell megoldani a belső politikai konfliktusokat.

8. Sok európai ország már megoldotta belső feszültségeit, illetve azok feloldása folyamatban van a területi és a kulturális autonómia különböző formáinak bevezetésével, melyek az elvek és a konkrét intézkedések azon széles skáláját foglalják magukban, amelyek segíthetnek a belső konfliktusok felol-

dásában.

9. Tagadhatatlan, hogy az autonómia olyan fogalom, amelynek negatív értelmezései lehetnek. Fenyegetésnek tűnhet az államok területi integritására nézve, a szecesszió irányába tett első lépésnek, azonban legtöbbször kevés tény támasztja alá e nézőpontot.

10. Az autonómia, ahogy azt azokban az országokban alkalmazzák, amelyek tiszteletben tartják nemzetiségeik alapvető jogait és szabadságát, jórészt úgy tekinthető, mint egy "államon belüli megoldás", mely lehetővé teszi a kisebbség számára, hogy gyakorolja jogait és megőrizze kulturális önazonosságát, miközben bizonyos garanciákat nyújt az állam egységére, szuverenitására és területi integritására nézve.

11. A "területi autonómia" kifejezést olyan, általában szuverén államokon belül kialakított berendezkedésre értik, ami által egy bizonyos régió lakosai tágabb hatalmi jogosítványokat kapnak, amelyek tükrözik sajátos földrajzi helyzetüket, és amely oltalmazza és előmozdítja kulturális és vallási hagyományait. A "kulturális autonómia" kifejezés a nyelvi és kulturális jogok gyakorlásának lehetővé tételére utal. Az esetek többségében ez egybeeshet a decentralizáció elvének alkalmazásával.

12. Az Európa Tanács tagállamainak

többségében az alkotmány nem ismeri el az egyoldalú kiváláshoz való jogot. Azonban az oszthatatlanságot nem kell összetéveszteni az egységes állam fogalmával, és az állam oszthatatlansága ekként összeegyeztethető az autonómiával, a regionalizmussal vagy a föderalizmussal.

13. A politikai berendezkedések változatos formái felruházhatók autonóm státussal, az egységes államokon belüli egyszerű decentralizációtól a hatalom valódi megosztásáig, illetve akár szimmetrikus, vagy aszimmetrikus módon, a regionális vagy föderatív államokban.

14. Korábban az autonómiát két szakaszban vezették be, és három módon hozták létre: regionális entitások létesítették, amikor a centralizált állam létrejött, területi feszültségek oldására vezették be, vagy a nemzetközi közösség kezdeményezésére.

15. Az autonómia nem varázsszer, és az általa nyújtott megoldások nem egyetemesen érvényesek és alkalmazhatók. Mindazonáltal, a kudarcokért nem az autonómia mint olyan hibáztatható, hanem alkalmazásának körülményei. Az autonóm státust mindig az illető terület földrajzi, történelmi és kulturális körülményeinek, valamint a sajátos esetek és konfliktus-zónák egészen sajátos jellemzőinek megfelelően kell kialakítani.

16. A belső feszültségek enyhítésére való tekintettel a központi kormánynak megértéssel kell reagálnia, amikor a kisebbségi csoportok, különösen, ha számottevőek és régóta élnek egy adott területen, nagyobb szabadságot követelnek saját ügyeik önálló intézésében. Ugyanakkor az autonómia elismerésének sohasem szabad a közösségben azt a benyomást keltenie, hogy a helyi önkormányzás kizárólagosan őrá tartozó probléma.

17. A sikeres autonómia a többség és kisebbség közötti, valamint a kisebbségek közötti, államon belüli kiegyensúlyozott viszonytól függ. Az autonóm státusnak mindig tiszteletben kell tartania az egyenlőség és a diszkriminációmentesség elveit, és az államok területi integritásán és szuverenitásán kell alapulnia.

18. Nagy jelentősége van annak, hogy azok a növekvő előnyök, melyeket az

autonóm entitások jogaiknál fogva élveznek, ne aknázzák alá az államok nemzetközileg elismert határait.

19. Az autonómia minden értelmezése, alkalmazása és kezelése az állami hatóságok, azaz a nemzeti parlamentek valamint intézményeik akaratára és megítélésére tartozik.

20. Pozitív diszkrimináció, azaz kedvezményezett képviselő a központi kormányzat szerveiben, gyakran alkalmazható a kisebbségek hatékonyabb bevonására az országos ügyek intézésébe.

21. Alapvető fontosságú, hogy különleges intézkedések foganatosítandók a "kisebbségen belüli kisebbségek" védelmére is és annak biztosítására, hogy a többség és más kisebbségek ne érezzenek félelmet az autonóm entitásnak megadott hatalom miatt. Ezen autonóm entitásokon belül a Nemzeti Kisebbség Védelméről szóló Keretegyezmény szintén alkalmazandó a kisebbségeken belüli kisebbségek érdekében.

2. A Közgyűlés felkéri a tagállamok kormányait, hogy tartsák tiszteletben a következő alapelveket, amikor autonóm státust elismernek:

I. Az autonóm státusnak, mely meghatározás szerint a központi kormányzat és az autonóm entitás közötti kooperációtól és koordinációtól függ, az érintett felek közötti tárgyalásos megegyezésen kell alapulnia.

II. A központi kormánynak és az autonóm hatóságnak el kell ismernie, hogy az autonóm státus egy dinamikus folyamat része, és mindig a kölcsönös megegyezés tárgya.

III. Az autonómiával kapcsolatos statútumokra és az autonóm státus megalapozására vonatkozó alapelvekre nézve megfelelőbb lenne, ha ezek az alkotmányba foglaltatnának, mint csupán a törvényekben, mert így a módosítások

ra csak az alkotmánnyal összhangban kerülhet sor. A későbbi vitákat elkerülendő, az autonóm státusra vonatkozó megegyezésnek explicit módon meg kell határoznia a hatalom, illetve a hatáskörök megosztását a központi és az autonóm hatóság között.

IV. Az autonóm státusra vonatkozó egyezménynek garantálnia kell az autonóm hatóságok megfelelő képviselőt és effektív részvételét a döntéshozatalban és a közügyek intézésében.

V. Az autonóm státusra vonatkozó egyezményeknek elő kell írniuk, hogy az autonóm entitások rendelkezzenek helyi szinten demokratikusan megválasztott törvényhozó és végrehajtó hatósággal.

VI. Az autonóm státusra vonatkozó egyezményeknek elő kell írniuk pénzalapok biztosítását és/vagy átutalását, amelyek lehetővé teszik az autonóm hatóságok számára, hogy a központi kormányzat által nekik átadott külön funkciókat gyakorolhassák.

VII. Annak biztosítására, hogy a hatalommal nem élnek vissza, külön mechanizmusokat kell létrehozni a központi kormányzat és az autonóm hatóságok között támadt viták megoldására.

VIII. Ha a feszültségek a központi kormányzat és az autonóm hatóságok közt fennmaradnak, a nemzetközi közösség támogathatja a megegyezési folyamatot.

IX. A hatáskörök autonóm entitásokra való átruházása során parancsoló módon védelmezni kell a közöttük élő kisebbségek jogait, amelyeket nem lehet semmibe venni vagy elnyomni.

(A Kárpát-medencei Magyar Képviselek Fórumának háttérdokumentuma. Következő számunkban az Európai Unió tagországaiban megvalósított autonómia modelleket mutatjuk be.)

Škola v prírode na Kokave

pohoda ☼ zábava ☼ dobrodružstvo

od **12€**
za deň

od **15€**
za deň

Lyžiarsky tábor

KOKAVA-LÍNIA | Chata Ipel' | tel.: +421 915 853931
e-mail: info@kokava-linia.eu | www.kokava-linia.eu